

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKOKULLARDA DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Şeref ŞEN

DANIŞMAN
Prof.Dr.Selahattin PARLADIR

İZMİR
1997

ÖNSÖZ

İlkokul, her vatandaşın zorunlu olarak öğrenim gördüğü temel eğitim kurumudur. Bu okulda fertlerin milli gayelere uygun olarak be- deni, zihni ve ahlâki alandaki gelişme ve yetişmelerinin temini için bir çok dersler okutulmaktadır. Bunlardan birisi de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisidir. İlkokulunun mecburi eğitim kurumu olması nedeniyle, bun- dan sonra başka eğitime devam etmeyecek öğrencilerin varlığı düşünül- düğünde, söz konusu dersin anılan okullardaki önemi ortaya çıkmaktadır. Yani herkesi ilgilendiren evrensel bir kurum olan din hak- kında bazı kişiler, ilkokulda aldığı bilgi ile bütün hayatını sürdürecektir.

İlkokullarda bu derslerin bugünkü durumu nasıldır? Kendisinden amaçlanan hedefleri gerçekleştirebilecek nitelikte midir? Problemleri nelerdir?

İşte bu sorulara cevap aranan araştırmamız beş bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde, araştırmanın amacı, önemi ve kapsamı hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümde araştırmanın yöntemi üzerinde durulmuş, üçüncü bölümde ise, çocuğun dini gelişim özellikleri ile ilko- kullardaki din eğitiminin tarihi seyri özetlenerek önemi üzerinde durul- muştur. Bulguların ve yorumun yer aldığı dördüncü bölümde, dersin bugünkü problemleri başlıklar halinde tartışılmış, son bölümde ise, çalışmanın özeti yapılarak bazı öneriler getirilmiştir.

Burada, araştırma esnasında değerli fikirlerinden ve kütüpha- nesinden sürekli istifade ettiğim kıymetli hocam **Prof.Dr. Selahattin PARLADIR** beye, özeti İngilizceye çevirisindeki yardımları için Dr.Adil Özdemir'e ve anketin uygulandığı okulların idarecileri ile an- kete katılan öğretmen ve öğrencilere teşekkür ederim.

İZMİR 1997

Şeref ŞEN

ÖZET

Bu araştırma, mecburi öğretim kurumu olan ilkokullarda okutulmakta olan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin, bugünkü durumunu ve problemlerini inceleyen bir çalışmadır.

Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmanın örneklemini, İzmir'in sosyo-ekonomik ve kültürel yönden farklı özellikler taşıyan çeşitli ilçe, belde ve köylerindeki ilkokullarda öğrenim gören, 163 öğrenci ile bu okullarda görev yapan, 111 öğretmen oluşturmaktadır.

Beş bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde, araştırmanın amacı, önemi ve kapsamı, ikinci bölümde, araştırmanın yöntemi, üçüncü bölümde, çocukların dini gelişim özellikleri ile ilkokullardaki din eğitiminin tarihi seyri ve önemi, dördüncü bölümde, araştırmanın bulgu ve yorumları, son bölümde de özet, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulardan, bu alanda yeterli formasyona sahip olmayan sınıf öğretmenlerinin, ilkokullarda bu dersi okutmaları, bu kurumlardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin temel güçlüğü oluşturduğu anlaşılmıştır. Öğretmen ve genelde buna bağlı diğer problemler çözümlenmediği sürece, anılan kurumlarda söz konusu dersin okutulmasıyla amaçlanan hedeflere ulaşılamayacağı kanaatine varılmıştır.

ABSTRACT

This project aims to discuss the problems of the subject of Religions Culture and Ethics in the compulsory primary schools.

The cases for the survey were chosen from among 163 pupils and 111 teachers studying and teaching at primary school from various villages, towns and localities showing a great variety of particularities socio-economically and culturally and culturally of İzmir.

The project is of five chapters: The introduction treats the purpose, significance and the scope of the research, the second chapter treats the methodology, the third chapter treats the aspects of religions development of the children and the historical development of religions education and its significance at primary schools, the fourth chapter treats the finding and their evaluations, and final chapter gives a summary a conclusion and suggestions.

The findings proved that the main handicap presenting a fruitful, successful religions education is the existence of class teachers lacking educational formation. Unless the question of teachers and the related problems are solved, we conclude that the objectives aimed by the course are hard to realize.

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün 26.11.1997 tarih ve 93 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin... maddesine göre Felsefe ve Din Bilimleri Anabilimdalı Yüksek Lisans öğrencisi Şeref ŞEN'in "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi" konulu tezi incelenmiş ve aday...15.../1997 tarihinde, saat 14.30'da jüri önünde tez savunması alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 30 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin...Basarılı... olduğuna oy...birliği... ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE

S. Pamukcu

Prof. Dr. Selahattin PARÇAPIR

M. Ramiz Ayas

Prof. Dr. Ramiz AYAS

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. G. İsmail TANRIÖGEN

G. Tanrıöğen

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "**İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretimi**" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel Ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyoğrafyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
13.103/1997

Şeref ŞEN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	
İÇİNDEKİLER.....	
KISALTMALAR.....	
TABLolar.....	

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

A.Problem.....	1
B.Araştırmanın Amacı.....	4
C.Araştırmanın Önemi.....	5
D.Sayıtlar.....	5
E.Sınırlılıklar.....	5
F.Tanımlar.....	6
G.Kaynaklar.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

A.Araştırmanın Modeli.....	8
B.Evren ve Örneklem.....	8
C.Verilerin Toplanması.....	9
D.Anketin Hazırlanışı.....	9
E.Anketin Uygulanışı.....	10
F.Verilerin Çözümü.....	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKOKUL DÖNEMİNDE DİNİ GELİŞİM VE DİN ÖĞRETİMİ

A.Dini Gelişim.....	13
1.Okul Öncesi Dönemde Dini Gelişim.....	14
2.Okul Döneminde Dini Gelişim.....	17
B.İlkokullarda Din Öğretimi.....	19
1.Cumhuriyet Öncesi Dönemde İlkokullarda Din Öğretimi.....	20

2.Cumhuriyet Döneminde İlkokullarda Din öğretimi.....	23
C.İlkokullarda Din Öğretiminin Önemi.....	26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLKOKULLARDAKİ DKAB DERSİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

A.Araştırmanın Bulguları.....	32
B.Yorum.....	57
1.DKAB Dersinin Amaçları.....	57
2. DKAB Dersinde Öğretmen Sorunu.....	71
3. DKAB Dersinde Uygulanan Metot ve Teknikler.....	82
4. DKAB Dersinde Araç ve Gereçler.....	89
5. DKAB Dersinin Süresi.....	92
6. DKAB Dersinin Müfredatı.....	96
7. DKAB Dersinin Kitabı.....	102

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER

A.Özet.....	106
B.Sonuç.....	112
C.Öneriler.....	114
BİBLİYOGRAFYA	118
Ekler.....	132

KISALTMALAR

- Age** : Adı Geçen Eser
Agm : Adı Geçen Makale
AÖF : Açık Öğretim Fakültesi
Agtb : Adı Geçen Tebliğ
Agtz : Adı Geçen Tez
Agr : Adı Geçen Rapor
AÜİF : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
AÜİFD : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
AÜİFY : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını
Bkz : Bakınız
C : Cilt
Çev : Çeviren
DEÜGSF : Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını
DEÜSBE : Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB : Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi
Haz : Hazırlayan
Hız : Hazreti
İFV : İlahiyat Fakültesi Vakfı
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
MEBY : Milli Eğitim Bakanlığı Yayını
MEDES : Milli Eğitim ve Din Eğitimi Semineri
MEV : Milli Eğitim Vakfı
ÖSYM : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
s : Sayfa
SK : Sayılı Kanun
SÜİFD : Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
T.1.DES : Türkiye 1.Din Eğitimi Semineri
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
U.1.İAS : Uluslararası 1.İslami Araştırmalar Sempozyumu
Vb : Ve Benzeri
Vd : Ve Devamı
Yay : Yayını
YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

TABLolar LİSTESİ

T.No	Sayfa
1. Ankete Katılan Öğretmen ve Öğrencilerin Okullarına Göre Dağılımı.....	32
2. Öğretmenlerin En Son Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımı.....	33
3. Öğretmenlerin Okullarındaki Görevlerine Göre Dağılımı..	34
4. Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Dağılımı.....	34
5. Öğretmenlerin Yükseköğrenimlerdeki Din Öğrenimi Durumları	35
6. Öğretmenlerin Din Öğretimi Alanında Hizmet İçi Eğitim Kurslarına Katılma Durumları.....	35
7. Öğretmen ve Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Gerekliliği Konusundaki Kıraatleri.....	36
8. Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Sevgi Durumları.....	36
9. Öğrencilere Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Başarı Durumları.....	37
10. Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı İlgileri.....	37
11. Öğretmenlere Göre DKAB Dersinin Amaçları.....	38
12. Öğretmenlere Göre Ders Müfredatının Yeterlilik Durumu	38
13. Müfredatta Yer Alan Konuların Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygunluğu Durumu.....	39
14. Öğretmenlere Göre Müfredata İlave Edilmesi Gereken Konular.....	39
15. Öğrencilere Göre Müfredata İlave Edilmesi Gereken Konular.....	40
16. Öğretmenlere Göre İlgi Çekmeyen Konular.....	40

17. Öğretmenlere Göre En Çok İlgi Duyulan Konular.....	41
18. Öğrencilerin Ençok Sordukları Konular.....	42
19. Öğrencilerin Öğrenmekte En Çok Zorlandıkları Konular..	42
20. Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Dua ve Sureleri Ezberlemedeki Başarı Durumları.....	43
21. Ders Müfredatının Süresi İçinde Tamamlanma Durumu	44
22. Öğrencilerin Ezberledikleri Dua ve Surelerin Türkçe Ma- nalarını Öğrenme Durumları.....	44
23. Öğrencilerin Yaz Tatillerinde Dini Kurslara Katılma Du- rumları.....	45
24. Öğrencilerin Dini Kurslara Katılma Nedenleri.....	45
25. Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Sınıflara Göre Haftalık Ders Saati Konusundaki Kana- atleri.....	46
26. Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini Okutmaya Kendilerini Yeterli Görme Durumları.....	46
27. İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerini Kimler Okutmalı?.....	47
28. Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Öğrencilerin Sorularını Cevaplama Durumları	47
29. Öğretmen ve Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Hakkındaki Düşünceleri.....	48
30. Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitaplarını İnceleme Durumları.....	48
31. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde En Sık Uygulanan Yöntemler.....	49
32. Konular İşlenirken Ayet ve Hadislerden Yararlanma Durumu.....	49

33. "Namazların Kılınışı"nın Öğretiminde Uygulanan Yöntemler.....	50
34. Dua ve Surelerin Öğretiminde Uygulanan Yöntemler.....	50
35. Okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İçin Uygulama Odası Bulunma Durumu.....	51
36. Okul Veya Sınıf Kütüphanesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersiyle İlgili Kaynak Eser Bulunma Durumu.....	51
37. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersiyle İlgili Gezi, Gözlem ve İnceleme Yapılma Durumu.....	52
38. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Verilen Ödevler....	52
39. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Değerlendirilmesinde Uygulanan Sınav Türü.....	53
40. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Araç- Gereç Kullanılma Durumu.....	53
41. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Saatlerinin Amacı Dışında Kullanılma Durumu.....	54
42. Öğretmenlere Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler.....	54
43. Öğrencilere Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler.....	55
44. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Daha Faydalı Duruma Gelmesi ve İlgi Çekmesi İçin Öğrencilerin Önerileri.....	55
45. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Daha Çok İlgi Çekmesi ve Başarısının Artması İçin Öğretmenlerin Önerileri.....	56

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltı ve sınırlılıkları açıklanmış, ayrıca araştırma ile ilgili bazı terimlerin tanımları yapılmış, konu hakkında daha önce yapılan çalışmalardan söz edilmiştir.

A.Problem

İçinde bulunduğumuz çağ, bir bakıma bilginin gücünün ve ürünlerinin, hayatın her alanında derinliğine hissedildiği bir çağdır.¹ Eski devirlerde aile ile çevrenin ortaklaşa yaptığı yeni nesli topluma hazırlama işi bugün, çeşitli araç ve gereçlerle donatılmış okullardan beklenilmektedir.² Toplumların gelişmesiyle birlikte eğitimden hedeflenen beklentiler de artmış bireyi sosyalleştirerek onun içinde bulunduğu topluma uyumunu sağlamasından başka, kabiliyetlerini geliştirerek kişiyi üretken kılmak, toplumun gelişmesini hızlandırmak, kalkınmasını desteklemek, kültürel değerlerini korumak, milli birlik ve bütünlüğü sağlamak³ gibi faaliyetler de eğitimin görevleri arasına katılmıştır. Eğitimin, bu ağır yükün altından başarıyla kalkabilmesi için eğitim süreleri de tartışılmaya başlanmış, gelişmiş Batı ülkelerinde sekiz ilâ 12 yıl arasında değişen zorunlu öğrenim (Temel eğitim, ilkokul) süresi Türkiye’de de zaman zaman yapılan muhtelif toplantılarda ele alınmış en son (13-17 Mayıs 1996) yapılan 15.Milli Eğitim Şûrâsında zorunlu

¹ Sabri Büyükdüvenci, “Nitelikli Eğitim Sorunu” MEB. Din Öğretimi Dergisi, 33, (1993), s.60

² Beyza Bilgin, Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri, Emel Matbaacılık, Ankara, 1980, s.17

³ İbrahim Ethem Başaran, Eğitim Psikolojisi, Gül Yay., Ankara, 1988, s.14; Mustafa Tavukçuoğlu, “İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler”, SÜİFD.,3, Konya (1990), s.425.

ilköğretimin, ilk etapta sekiz, sonraki yıllarda ise 10 ve 12 yıla çıkartılması kararlaştırılmıştır.⁴

Zorunlu ilköğretimin, amaç ve görevleri Milli Eğitim Temel Kanunu'nda şöyle ifade edilmiştir.⁵

1. "Her Türk çocuğuna, iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak, onu milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek.

2-Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak".

Belirlenen bu amaç ve görevlerin gerçekleştirilebilmesi için ilkokullarda, farklı sürelerde çeşitli dersler okutulmaktadır. Bu dersler arasında, kültürün merkezi, toplumun temel değerlerinden birisi olan dinin yer almaması düşünülemez. Cumhuriyet tarihi boyunca zaman zaman okul programlarından tamamen çıkartılan, bazen ihtiyari olarak okutulan din dersleri, nihayet 1982 Anayasası ile⁶ ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasına katıldı. Bu tarihten itibaren ilkokullarda "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi" adı altında okutulmakta olan bu dersin, ilköğretimin genel amacı yanında, ilkokullar için belirlenen birtakım özel amaçları da bulunmaktadır.⁷

Okullarda okutulan herhangi bir dersin belirlenen amacına ulaşıp ulaşılamadığı, ulaşılmıyorsa bunun nedenleri zaman zaman bilimsel yöntemlerle araştırılarak çözümlenmesi gereklidir. İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri de çeşitli zamanlarda gerçekleştirilen seminer, sempozyum, ilmi toplantı vb. etkinliklerde ele

⁴Bener Cordon, "Eğitimde Yeni Kararlar", Milli Eğitim Dergisi, 130, (1996), s.4;15.Milli Eğitim Şurası Kararları için bkz. 29.07.1996 tarih ve 2458 sayılı Tebliğler Dergisi, s.473-486

⁵Hüseyin Hüsnü Tekişik-Erol Ünal Karabıyık, Milli Eğitimle İlgili Kanunlar, Üner Yay. 9. Baskı, Ankara-?, s.23.

⁶Anayasa-1982, Madde 24.

⁷Bkz. İlkokul Programı, MEB.yay. Ankara,1995, s.276.

alınmış, dersin güçlükleri ve problemleri dile getirilmiştir.⁸ Ancak, bu faaliyetlerde söz konusu edilen problemler, çoğunlukla bilimsel yöntem ile yapılan bir araştırma neticesinde elde edilen bulgulara değil, ilgili kişilerin duyum ve tahminlerine dayanmaktadır.

Bu konuda, Muallâ Selçuk tarafından yapılan araştırmada⁹ ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde uygulanabilecek özel öğretim yöntem ve teknikleri ile, çocuğun gelişim çağlarına uygun müfredat üzerinde ağırlıklı olarak durulmuş, ancak dersin diğer güçlüklerine pek değinilmemiştir.

Yapılan literatür taramasında konuyla ilgili yüksek lisans ve doktora seviyesinde bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Sadece çeşitli zamanlarda yapılan üç lisans tezi bulunmaktadır.¹⁰

Yukarıda sözü edilen çalışmaların konuyu her yönüyle yeterince aydınlatamadığı ortadadır. İlkokullardaki bu dersin bugünkü durumunun ve problemlerinin ortaya konması, bu konuda öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin bilinmesi gerekmektedir.

İşte ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin mevcut durumu ve güçlüklerinin tesbit edilerek değerlendirilmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

⁸ Kerim Yavuz, "İlköğretimde Din Eğitiminin Karşılaştığı Problemler", U.1.İAS, İzmir, 1985, s.250-260; Abdurrahman Küçük, "İlkokullarda Din Eğitimi ve Öğretimi", T.İDES,, İlahiyat Vakfı Yay. Ankara,1981, s.124-133; Abdurrahman Küçük, "Temel Eğitimde Din Eğitimi", MEDES, Ankara, 1981, s.238-250; Mehmet Bayraktar, "Türkiye'de Yaygın ve Örgün Din Eğitiminin Meseleleri",MEB. Din Öğretimi Dergisi, 11, (1987 s.21-30

⁹ Muallâ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, Türkiye Diyanet Vakfı yay, Ankara, 1991.

¹⁰ Mehmet Bayram, "İlkokullarda Din Eğitimi ve Sorunları, Basılmamış Lisan Tezi, AÜİF, Ankara 1967; Osman Sırtıkara, "Temel Eğitimde Din Derslerinin Verilişi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma", Basılmamış Lisans Tezi, AÜİF, Ankara, 1982; Seniha Güleç, "İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Üzerine Bir İnceleme" Basılmamış Lisans Tezi, DEÜİF,İzmir, 1996.

B.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkokullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin bugünkü durumunu, problemlerini, ilgili literatür ile dersi okutan öğretmen ve dersi okuyan öğrencilerin görüşlerine dayanarak tespit edip bu yönde çözüm önerileri getirmektir.

Bu temel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1.Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin amaçları konusunda öğretmenlerin düşünceleri ile ders için resmi olarak belirlenen amaçlar arasında önemli farklılıklar var mıdır?

2.Dersin müfredatı konusunda öğretmen ve öğrencilerin düşünceleri nelerdir?

3.İlkokullarda bu dersi okutan "sınıf öğretmenleri"nin söz konusu derse karşı ilgi ve tutumları nasıldır? Bu alanda yeterli eğitim almışlar mıdır?

4.Bu ders, hangi araç-gereçlerle işlenmektedir? Okullarda bu konuda yeterli kaynak, araç-gereç ve uygulama odası var mıdır?

5.DKAB derslerinde daha çok hangi metot ve teknikler uygulanmaktadır?

6.Dersin haftalık ders saati yeterli, okutulmaya başlandığı sınıf uygun mudur?

7.Kullanılmakta olan ders kitapları öğretmen ve öğrenciler tarafından nasıl bulunmaktadır?

8.Bütün bu soruların çözümü sonucunda ilkokullardaki DKAB dersinin daha verimli hale gelmesi için ne gibi çözüm önerileri getirilebilir?

C.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin ilkokullarda kendini kabul ettirmede karşılaştığı güçlükler çeşitli vesilelerle ele alınmış ve problemler dile getirilmiştir.¹¹

Bu araştırma sonucunda, bilimsel metotla, tesbit edilecek problemlerle, daha önce dile getirilen güçlükler bir nevi test edilmiş olacak ve problemlere çözüm önerileri geliştirilecektir.

Bu araştırmanın bulguları ve önerilerinin ilgililerce değerlendirilmesi sonucu, ilkokullardaki adı geçen derslerin, daha verimli hale gelmesi umulmaktadır.

Ayrıca, konu tüm boyutlarıyla ortaya konacağından, yeni araştırmalar için bir takım ipuçları vermesi ve kaynaklık etmesi de mümkündür.

D.SAYILTILAR

1.Örnekleme alınan öğrenci ve öğretmenler farklı sosyo-kültürel ortamlardan (büyükşehir, ilçe, belde ve köy) seçildiklerinden evreni temsil edecek niteliktedirler.

2.Denekler, gönüllüler arasından seçildiğinden cevapları gerçeği yansıtmaktadır.

E.SINIRLILIKLAR

1.Bu araştırmada konu edilen öğretmen, "sınıf öğretmenleri" olduğundan, branş öğretmenleri araştırma dışında tutulmuştur.

2.Özel okullarda zaman zaman bu dersi branş öğretmenleri okuttuğundan, özel okullar da araştırmamızın dışında bırakılmıştır.

¹¹ Yavuz,a.g.tb.; Bayraktar,a.g.m.; Abdurrahman Küçük,a.g.tb.

3.Bünyesinde üç yıllık 2.kademeyi (orta okulu) bulunduran okullar (ilköğretim okulları)da, branş öğretmenleri bulunabileceği ihtimali ile araştırmaya dahil edilmemiştir.

4.Bugün için ilkokullarda okutulması kabul edilen 4.sınıf için 12, 5.sınıf için 10 çeşit ders kitabı bulunmakta, bunların birer adedi MEB'ca diğerleri ise özel yayınevlerince bastırılmaktadır.¹² Bu nedenle bu kitaplar, tek tek incelemeye tabi tutulmamış, kitap konusuna genel olarak değinilmiştir.

5.Araştırmada müfredata ilave edilmesi gereken, ilgi duyulan ve ilgi çekmeyen konular hususunda, 4.ve 5.sınıflar için ayrı ayrı tesbitler öngörülmüş iken, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ilgili anket sorularında bu ayırımı özen göstermemeleri nedeniyle adı geçen hususlar 4.ve 5.sınıflar için ayrı ayrı değil genel olarak değerlendirilmiştir.

F.TANIMLAR

İlkokul: MEB'liğine bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren, mevcut kanuna göre bütün vatandaşlar için mecburi olan, beş yıl öğrenim süresi bulunan ilköğretimin birinci kademesidir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi: 1982 Anayasasıyla, ilkokulların 4.ve 5. sınıflarında okutulmakta olan zorunlu dersler arasında yer alan, genel olarak İslam Dininin temel esaslarının kavratılması amaçlanan derstir.

Öğretmen: İlkokulda okutulan bütün dersleri okutmakla görevli bulunan "sınıf öğretmeni"dir.

¹² Bkz. 03.06.1996 tarih ve 2454 sayılıTebliğler Dergisi

G.Kaynaklar

Bu araştırmanın konusunu oluşturan “ilkokullardaki DKAB öğretimi” alanında, yapılan literatür taramasında, araştırmamızın kapsamında bir çalışmaya rastlanılmamıştır.¹³ Bu nedenle bu araştırmanın birinci derecede kaynağı, ilkokullarda bu dersi okutan öğretmenler ile, araştırma esnasında adı geçen dersi okumakta olan ilkokul 5.sınıf öğrencilerine uygulanan anketin sonuçlarıdır.

Konuyla ilgili makaleler,¹⁴ tebliğler¹⁵, kitaplar¹⁶ lisans tezleri¹⁷ ile yakın konulu yüksek lisans tezleri¹⁸ faydalanılan çalışmalar arasındadır.

Ayrıca eğitim tarihi, çocuk psikolojisi, çocuk eğitimi, din eğitimi ile araştırma metotları alanında yazılan kitaplardan da yararlanılmıştır.

Faydalanılan bütün kaynaklar metin içinde dipnotta ve ayrıca bibliyografyada topluca sunulmuştur.

¹³ Bu konuda YÖK tarafından hazırlanan Yüksek Lisans ve Doktora tez kataloglarının tamamı taranmıştır.

¹⁴ Beyza Bilgin “İlkokullarda Din Bilgisi Dersleri”, İslami İlimler Enstitüsü Dergisi, V, Ankara İlahiyat Fakültesi Yay. (1982), s.157-166

¹⁵ Abdurrahman Küçük, a.g.tebliğler; Halis Ayhan, “Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Din Eğitimi”, MEDES, Ankara, 1981, s.254-274;Yavuz,a.gtb.

¹⁶ Selçuk,a.g.e.,

¹⁷ Güleç,agtz.

¹⁸ Halit Ev, “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve DKAB Dersleri” yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DEÜSBE.İzmir, 1993.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, bilgi toplama araçları, uygulama, bulguların çözümlenmesi ve yorumlanması konularında gerekli açıklamalara yer verilmiştir.

A.Araştırmanın Modeli

Araştırmada betimleme¹⁹ (tarama) modeli kullanılmıştır. Araştırmanın belirlenen amaçlarını gerçekleştirmek için aşağıdaki yol izlenmiştir.

1.İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin mevcut durum ve problemlerinin tesbiti için literatür taraması yapılmıştır.

2.Betimleme modelinde genelde anket ve mülâkât yolları kullanıldığından²⁰ mevcut durum ve problemlerle ilgili dersi okutan öğretmen ve dersi okuyan öğrenciler için birer anket geliştirilmiş ve uygulanmıştır.

3.Elde edilen bulgular yorumlanarak öneriler geliştirilmiştir.

B. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni MEB'liğine bağlı olarak faaliyet gösteren ilkokul öğrencileri ile, bu okullarda görev yapmakta olan öğretmenlerdir.

Araştırmanın örneklemini ise 1995-1996 öğretim yılında İzmir ili Konak, Gaziemir ve Menderes ilçe merkezleri ile, köy ve kasabalarında faaliyet gösteren çeşitli ilkokulların 163 adet 5.sınıf öğren-

¹⁹ Betimleme Yöntemi için bkz., Niyazi Karasar, Araştırmalarda Rapor Hazırlama, Hacettepe Taş Kitapçılık, Ankara, 1984, s.36.

²⁰ Bkz.Saim Kaptan, Bilimsel Araştırma Teknikleri, Rehber Yay. Ankara, 1973, s.9.

cisi ile, bu okulların 4. ve 5.sınıflarını okutan 111 adet öğretmen oluşturmaktadır (Tablo 1).

C.Verilerin Toplanması

Araştırmanın hedefleri doğrultusunda toplanması gereken bilgilerin elde edilmesi için, önce ilgili literatür taranmış, konuyla ilgili yapılan makale, tez, tebliğ vb. çalışmaların yardımıyla konu çeşitli boyutlarıyla ortaya konarak sınırları çizilmiştir. Özellikle "dini gelişim konusunda, Din Psikolojisi Çocuk Psikolojisi, Eğitim Psikolojisi ve Genel Psikoloji alanlarında yapılan çalışmaların bulgularından faydalanılmıştır. Çalışma, alan araştırmasıyla sürdürülmüştür.

Sosyal bilimlerde veri toplama yolları olarak genelde üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar: gözlem, ölçme ve soruşturma teknikleridir. "Problemlerle ilgili soruların bireylere verilerek, alınan cevapların yorumlanıp değerlendirilmesi sonucunda, bulgu ve genellemelere varmaya çalışmak"²¹ demek olan "soruşturma" tekniği araştırmamız için en uygun yöntem olarak kabul edilmiş, ve araştırmacı tarafından öğrenciler, ve öğretmenler için ayrı ayrı birer anket²² hazırlanmıştır

D.Anketin Hazırlanışı

Anketin hazırlanışında, öncelikle bilimsel araştırma teknikleri ile ilgili eserlerden ve anketin daha önce kullanılmış olduğu benzer çalışmalardan faydalanıldı. Tez yöneticisinin içerik ve şekil konusundaki önerileri alındı.

Daha sonra aşağıdaki aşamalarla anketin hazırlanışı sağlanmıştır.

²¹ Bkz. Kaptan,a.g.e., s.12; Ayrıca "Veri Toplanması" hk.bkz. Karasar, a.g.e., s.37

²² Anket Yöntemi için bkz. Kaptan,a.g.e., s.233 vd.; Mehmet Taplamacioğlu, "İstatistik ve Anket Usulleri" AÜİFD,X, (1962), s.133 vd.; İbrahim Armağan, Yöntem Bilim I Bilimsel Yöntem, DEÜGSFY,İzmir, 1983, s.87

1.İlkönce ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin amacı ve sınıflara göre müfredatı tekrar gözden geçirilmiştir.

2.Mesleğinde tecrübe kazanmış 18 ilkokul öğretmeni ve 12 Din kültürü ve Ahlâk Bilgisi branş öğretmeniyle mülâkat yapılarak ilkokullardaki bu derslerin aksayan yönleri, problemleri, durumu vb.konulardaki düşünceleri alınıp değerlendirilmiştir.

3.Anket, öğretmen ve öğrenciler için iki ayrı form halinde hazırlanmış olup, soruların Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin ilkokullardaki genel durumunu (öğretmen, öğrenci, ders araç-gereçleri, öğretim yöntemleri, öğretmen ve öğrencilerin bu derse karşı ilgi ve tutumlarını) içermesine özen gösterilmiştir.

4.Hazırlanan anket soruları Menderes Değirmendere -Yeniköy İlköğretim okulunda öğrenim gören 20 adet 5.sınıf öğrencisi ile aynı okulda görev yapan sekiz öğretmen üzerinde ön uygulamaya tabi tutulmuş, böylece anlaşılmasında güçlük çekilen bazı sorular ile, öğretmenler tarafından uygun bulunmayan sorular üzerinde yeniden çalışılmış, bazı sorular anketten çıkartılırken, bazılarında da üslup değişikliğine gidilmiştir.

5.Son olarak da tez danışmanı ile tekrar gözden geçirilen anket sorularına son şekli verilmiştir.

E.Anketin Uygulanışı

Anketin, İzmir'de resmi olarak faaliyet gösteren okullarda uygulanabilmesi için, DEÜ.Sosyal Bilimler Enstitüsüne, araştırmacı tarafından yazılı olarak müracaat edilmiş, Enstitü tarafından il Milli Eğitim Müdürlüğü aracılığı ile araştırmacının yapılmasının uygun bulunduğuna ilişkin "Valilik Oluru" alınmıştır.²³ Seçilen örneklemin evreni en iyi şe-

²³ Bkz.Ek-1-C

kilde temsil etmesi hedeflendiğinden, araştırma yapılacak okullar farklı sosyo-kültürel ortamlardan (Büyükşehir, ilçe merkezleri, belde ve köy) seçilmiştir (Tablo 1).

Anket, 1996 yılı Mart ve Nisan aylarında, araştırma yapılacak okul idaresinden önceden randevu alınarak, uygun görülen zamanda "valilik oluru" ile okula gidilmek suretiyle, bizzat araştırmacı tarafından uygulandı. Böylece denek öğretmen ve öğrencilere anketin amacı hakkında bilgi verilerek, araştırmaya gönüllü olarak katılımın sağlanması temin edilmiş oldu. Ayrıca soru formları denekler tarafından doldurulurken anlamakta güçlük çekilen noktalara açıklık getirilerek yanlış anlaşılmalara önlenmiş oldu.

Araştırmacının bütün uyumlu davranışlarına rağmen, bazı okul idareleri kendilerine konuyla ilgili resmi yazı gelmediği, 23 Nisan Bayramı kutlama hazırlıkları nedeniyle öğretmen ve öğrencilerinin zamanlarının olmadığı, okullarında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi branş öğretmeni bulunmadığı, vb. bahanelerle yardımcı olmak ve araştırmayı okullarında yaptırmak istememiştir. Bazı okul idareleri tarafından verilen randevu zamanında okula gidildiğinde, yine çeşitli bahanelerle randevular tehir edilmiş, böylece bir okula üç-dört defa gidildiği olmuştur. Bütün bu güçlüklerle rağmen araştırmacı, tekrar tekrar aynı okullara gitmiş, araştırmanın amacını defalarca anlatmış ve anketin yapılmasını sağlamıştır. Sınıf öğretmenlerinden de ankete katılma konusunda isteksiz olanlar çıkmış, ancak araştırmacı, teneffüs saatlerinde öğretmenlerle birlikte sohbet etmiş, kendisinin de bir öğretmen olduğunu belirterek, araştırmanın amacını samimi bir hava içinde tekrar tekrar anlatmış ve ikna olan öğretmenlerin, gönüllü olarak araştırmaya katılmalarını temin etmiştir.

F.Verilerin Çözümü

Toplanan anket formları, ilk önce boş bırakılan ya da birden fazla şıkları işaretlenenleri tesbit edilerek ayıklandı. Bu işlem sonucunda öğrenciler tarafından doldurulan 163, öğretmenler tarafından doldurulan 111 adet anket formu değerlendirmeye alındı.

Anketin her sorusundaki cevaplar ayrı ayrı kağıtlara işlendi. Deneklerin birleştikleri hususların sayı ve yüzdelik olarak belirtilmesi uygun görüldüğünden her soru için bir tablo yapılarak veriler orada gösterilmiştir.

Ayrıca deneklerin sorulara verdikleri cevaplardan başka, ilave ettikleri sözler ve cümleler de okunup dikkate alındı. Toplanan veriler bölümler halinde sınıflandırıldı. Elde edilen bulgular, araştırmanın amacında belirtilen sorular göz önünde bulundurularak, zaman zaman daha önce yapılan benzer çalışmaların sonuçlarından da yararlanılarak yorumlamaya tabi tutulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKOKUL DÖNEMİNDE DİNİ GELİŞİM VE DİN ÖĞRETİMİ

Bu bölümde çocuğun dini gelişim özellikleri ile, ilkokullardaki din öğretiminin tarihi seyri özetlenmiş ve ilkokullardaki din öğretiminin önemi üzerinde durulmuştur.

A.Dini Gelişim

Çocuk ruhu, yetişkin insanlarınkinden tamamen farklı bir takım özelliklere sahiptir.²⁴ Bu nedenle çocuğu tanımak, onun ruh ve beden gelişimini doğru olarak tesbit etmek, ona göre gerekli olan eğitimi yapabilmek için önemlidir. Çocuğun gelişim derecesine göre, eğitim ve öğretimin konuları, seviyesi ve süresi tesbit edilmelidir. Meselâ, iki-üç yaşlarındaki çocuklara okuma-yazma öğretmek için çalışmak boşuna bir çaba olacaktır. Çünkü birey, belli bir olgunluk seviyesine gelmeden önce belli becerileri kazanamaz. Çocuğun gelişmesi dikkatle müşahede edilerek, belirli gelişim dönemlerinde, ona uygun eğitim yapılırsa başarıya ulaşılabilir. Kabiliyetler tam gelişmeden yapılacak eğitim başarısızlıkla sonuçlanacağı gibi, çocuğun öğretimden kaçması, okulu, kitabı, eğitimi sevmemesi gibi olumsuz sonuçlar da doğurabilir.²⁵ Din öğretimi bakımından konu daha da önemlidir. Çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmayan bir nitelikteki din öğretimi fayda sağlamayacağı gibi, çocuğun ruh sağlığını da tehdit edebilmektedir.²⁶ Büyük İslam alimi Gazali bu konuda şöyle der: "Öğrencinin anlayışını iyi tesbit etmek, kaldırabileceği kadar ders vermek, aklının ermeyeceği veya kal-

²⁴ İbrahim Alaaddin Gövsa, Çocuk Ruhu, MEB.yay. İstanbul 1952, s.27

²⁵ Halis Ayhan, Eğitime Giriş ve İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler, Damla Yay., İstanbul,1982, s.193,194

²⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Muallâ Öztürk, "Din Eğitimi ve Çocuk Ruh Sağlığı, T.1.DES. İlahiyat Vakfı Yay., Ankara 1981, s.206-210

bine usanç getiren, yahut aklını zorlayan konuları tekrar edip durmak gerekir.”²⁷

Bütün bunlardan dolayı din öğretiminde ferdin gelişim özelliklerinin çok iyi bilinmesi ve bu özelliklere uygun eğitim ve öğretimin yapılması gerekmektedir.

Çocuğun gelişim dönemleri, daha iyi incelenebilmesi için, belli yaş gruplarına göre bir tasnife tabi tutulur. Psikoloji kitaplarında genelde bu tasnif şu şekilde yapılmaktadır.²⁸

- a)Bebeklik Çağı : 0-2 yaşlar arası
- b)İlk Çocukluk Çağı (Oyun) :2-6 yaşlar arası
- c)Son Çocukluk Çağı (okul) : 6-12 yaşlar arası

Bu bölümde çocuğun dini gelişim özellikleri “okul öncesi” ve “okul dönemi” olarak iki başlık halinde incelenecektir.

1.Okul Öncesi Dönemde Dini Gelişim

Çocuk, bir din duygusuna sahip olarak dünyaya gelmektedir. Psikoloji biliminin bu tesbitine²⁹ Paralellik arzeden bir hadis de mevcuttur. Hz.Peygamber bu hadisinde “Her doğan fitrat üzere doğar, fakat çocuğun ebeveyni (anne-babası) onu Yahudi iseler Yahudi, Hristiyan iseler Hristiyan veya Mecusi iseler, Mecusi yaparlar,”³⁰ demek

²⁷ Gazali, İhya-i Ulüm-id-din, çev. Ali Arslan, Arslan Yay.,İstanbul, 1978, I,232

²⁸ Haluk Yavuzer, Çocuk ve Suç, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982, s.13; Feriha Baymur, Genel Psikoloji, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1984, s.57; Başaran,a.g.e.,s.40; Bekir Onur, Gelişim Psikolojisi, V Yay., Ankara 1986, s.15; Yavuzer, a.g.e., (1982), s.113; Neda Armaner, Din Psikolojisine Giriş,I, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1980, s.79,80; Bedii Ziya Egemen, Terbiye İliminin Problemleri ve Terbiye Felsefesi, AÜF.Yay., Ankara, 1965, s.102 vd.

²⁹ Bkz.Pierre Bovet, Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi, çev Selahattin Odabaş, İş Bankası yay. Ankara, 1958, s.18,19,72,73; Kerim Yavuz, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı yay. Ankara, 1981, s.39,43,107; Hayati Hökelekli, Din Psikolojisi, TDV.Yay. Ankara, 1993, s.259; Osman Pazarlı, Din Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul 1982, s.94.

³⁰ Müslim, Kader,23; Tirmizi, Kader,5; Buhari, Kader,3

sûretiyle, bütün insanların dini kabul edecek kabiliyette dünyaya geldiklerini vurgulamıştır.

Bebeklik çağının sona ererek, ilk çocukluk çağının başladığı dönemde, çocukta doğuştan gelen din duygusu, yavaş yavaş uyanmaya ve kendisini hissettirmeye başlar.³¹ Böylece 3.yaşından sonra çocuk, dini bir söz, bir korku ve davranışla ilgilenir.³²

“Taklit çağı” ya da “oyun çağı”da denilen ilk çocukluk döneminde, çocuğun çalgı dünyası gelişir, çevresinin genişlemesiyle beraber kelime hazinesi de zenginleşir. Buna paralel olarak da çocukta zihinsel, sosyal ve moral yönden gelişmelerle birlikte kazanılan tutum ve davranışlar, çocuğun benliğini oluşturmaya başlar. Ancak bu devrede dini inançlar henüz tam bir açıklıkla kavranamaz. Bu dönemde çevrede görülen herşey, çocuk tarafından taklit edilir. Etrafındakilerin, Allah’a dua ederken, namaz kılariken görülmesi, çocuğun bilincine girer. Fakat bu devrede henüz zihin yeterince gelişmediğinden, çocuk bu hareketleri bilinçli bir duruma sokamaz. Bu dönemdeki çocuğun kullandığı dini sözler, anlama sonucu oluşmuş değil, sadece taklit edilerek öğrenilmiştir. Bu dönemin başlarında çocukta animist, daha sonraları da antropomorfist anlayış görülmeye başlar.³³ Dört yaş civarında Allah hakkında fikir yürütmeye başlayan çocuklar için bu devre, dini dünyaya olan ilgilerinin altın çağıdır. Bu dönemde çocuk, Allah’ı büyük bir insan gibi hayal eder. Çevresindeki büyükler gibi Allah da çocuk tarafından, onun hizmetine hazır bir koruyucu olarak görülür. İlk zamanlarda hayale dayalı olan Allah anlayışı, zamanla bağlılık, güven ve saygı duygularıyla birlikte, evrensel bir otorite olarak Allah’a doğru yönelir. Altı yaşındaki çocuk Allah’ı

³¹ Bovet, a.g.e., s.136,137

³² Hökelekli, a.g.e., s.254,255

³³ Armaner, a.g.e., s.82,83; Hökelekli, a.g.e., s.255

evrendeki varlıkların yaratıcısı olarak tasarlar, fakat hâlâ O'nun gökte olduğunu düşünür. Ancak 10 yaşından itibaren çocuklarda soyut Allah inancı oluşmaya başlar.³⁴

Çocuk, ilk çocukluk döneminde çevresinin diniyle ilişkiye girmekte, gelecekte yaşayacağı dini, bu dönemde temellendirmeye başlamaktadır.³⁵ Bu dönemde çocuklarda dini merak fazla olduğundan, dinle ilgili çok soru sorarlar ve aldıkları cevapları tereddüt etmeden kabul ederler. Bu devrede çocuğun dini kavramları realisttir. Allah onun için, tanıdığı kimselerden farklı giyinen, saçlı, sakalı olan kimsedir. Melekler, beyaz kanatlı insanlardır. Cennet, her isteğin karşılandığı yerdir. Bu dönem çocuklarının dine olan ilgileri ego-santriktir. Dua, istenilen bir şeyin elde edilmesi için bir yol, Allah ise arzu edilen bir şeyi yerine getiren kimse gibi düşünülür.³⁶

Çocuğun hayal gücü beş-altı yaşlarında iyice artar. Gittikçe gelişen öğrenme ve anlama merakı, dini alanda da kendini gösterir. Toplumun inançları çocuğu etkiledikçe, onda önceleri taklitle dayalı olarak görülen din, yavaş yavaş zihninde anlaşılıp kavranmaya başlar. Çocuk, çevresinde oluşan, dini olay ve konular hakkında, devamlı sorular sorar. Dini hikayelerle, cennet, cehennem, melek, şeytan, cin, doğum, ölüm, sevap, günah vb. konulara büyük bir merak duymaya başlar.³⁷

İlk çocukluk dönemindeki çocuğun dini inanç ve tutumlarının oluşumunda, çocuğun ailesi etkili bir faktördür.³⁸ Çocuktaki dini uyanış yetişkinlerin ilgi, teşvik, destek ve örnek olmalarına büyük ölçüde

³⁴ Armaner, a.g.e., s.84; Haluk Yavuzer, Ana Baba ve Çocuk, Remzi kitabevi, Ankara 1986, s.255, 256; Antoine Vergote, "Çocuklukta Din", çev. Erdoğan Fırat, AÜİFD.XXII, (1978), s.317-319

³⁵ Yavuz, a.g.e., s.27

³⁶ Belma Özbaydar, Din ve Tanrı İnancının Gelişimi Üzerine Bir Araştırma, Baha Matbaası, İstanbul 1970, s.12

³⁷ Armaner, a.g.e., s.85; Hökelekli, a.g.e., s.256

³⁸ Bovet, a.g.e., s.56; Yavuz, a.g.e., s.46,63; Selçuk, a.g.e., s.76

bağlıdır. Çocuğun sorduğu dini içerikli sorulara büyükler tarafından verilecek doyurucu cevaplar onun dini uyanışına yardımcı olmaktadır.³⁹

2.Okul Döneminde Dini Gelişim

“Son çocukluk veya “okul çağı” olarak da adlandırılan bu dönem, ilkökul devresini kapsayan genellikle altı-11 veya 12 yaşlar arasındır. Bu çağda çocuklar, beş duyuyu, bedeni, zihni, sosyal, ruhsal, psikomotor, vb. gelişimlerini yeterince tamamlamış, içinde bulunduğu toplumun değerlerini kabullenmeye, kurallarına uymaya başlamış,⁴⁰ kendilerine verilecek bilgileri anlamaya ve öğrenmeye hazır hale gelmişlerdir.⁴¹ Hz.Peygamber de, yedi yaşından itibaren çocukların namaza başlatılmalarını tavsiye ederek⁴² bu yaşın eğitim yönünden önemini vurgulamıştır.

Yedi yaşından itibaren genellikle, çocuğun Allah tasavvuru oldukça açıklık kazanmaya başlar. Bu dönemde çocuklar Allah'ın, kendisinin ve diğer varlıkların yaratıcısı olduğunu ifade edebilmekte,⁴³ günah, sevap, melek, şeytan vb. dini kavramların manalarını bilebilmektedir. Altı yaşından önce Allah'ı, insani özelliklerle düşünen çocuğun, Allah anlayışında, yedi yaşından başlayarak 11 yaşına doğru seyreden gelişmeler görülür. Antropomorfik kavrayışın yerini git gide sembolik ve ruhani anlayış alır. Allah'ın insandan farklı olduğu, ve O'nun her yerde olduğu anlayışı gelişir. Nihayet 12 yaşındaki çocukta ruhanileşmiş bir Allah inancı kesinleşir.⁴⁴ Bu yaşlarda çocuk, hayali din duygusundan ziyade, yavaş yavaş zihinle anlaşılabilir bir dini

³⁹ Hökelekli,a.g.e., s.257,258

⁴⁰ Baymur,a.g.e., s.58; Başaran, a.g.e., s.40,41,91

⁴¹ Selçuk,a.g.e., s.90

⁴² Ebu Davud, Salat,26

⁴³ Yavuz,a.g.e., s.169; Armaner,a.g.e., s.86

⁴⁴ Armaner, a.g.e.,s.86-87; Hökelekli,a.g.e., s.264,265; Yavuz,a.g.e., s.173,174

kavramaya başlar.⁴⁵ Artık bu dönemde, çocukların Allah'ın varlığı konusunda şüpheleri bulunmamaktadır.⁴⁶ Nitekim yedi-12 yaşları arasındaki çocuklar üzerinde yapılan bir araştırma sonucunda, kız ve erkeklerin nerede olursa olsun-büyük oranda- Allah'a muhtaç olduklarını ifade ettikleri ve O'na güvenip bağlanmak, sığınmak istedikleri görülmüştür.⁴⁷

Bu çağın başlarından itibaren çocukta çok derin ahlâk duygusu görülmeye başlar.⁴⁸ Yedi ilâ 11 yaşları arası, vicdan denilen üst-benin olduğu ve ahlâki şuurun geliştiği bir dönemdir. Çocuk dokuz-10 yaşlarından itibaren iyi-kötü, haklı-haksız kavramlarını ayırdedebilecek bir seviyeye ulaşmıştır.⁴⁹

Buraya kadar görüldüğü gibi, din duygusuna sahip olarak dünyaya gelen çocuk, üç yaşlarından itibaren dinle ilgilenmeye, dini içerikli sorular sormaya "antropomorfist" ve "egosantrik" anlayışla Allah'ı tasavvur etmeye, yakınlarında duyup gördüğü dini söz ve ibadetleri taklit etmeye başlamaktadır. Altı yaşından itibaren ise çocuğun bedeni, zihni, sosyal, ruhi ve psikomotor yönlerindeki gelişmelere paralel olarak, dini duygu ve düşüncelerinde de hissedilir ilerlemeler görülmektedir. Artık yedi yaşından itibaren çocuk, Allah'ı kendisinin ve bütün varlıkların yaratıcısı olarak görmeye başlamakta ve 11 yaşlarına doğru Allah tasavvurundaki antropomorfik anlayışın yerini giderek ruhani anlayış almaktadır.

⁴⁵ Yavuz,a.g.e., s.54; Guy Jacquin, Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri, çev. Mehmet Toprak, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1964, s.135

⁴⁶ Yavuz,a.g.e., s.231,234

⁴⁷ Yavuz,a.g.e., s.55,103,249

⁴⁸ Jacquin,a.g.e., s.88

⁴⁹ Yavuzer,a.g.e., (1982), s.154

Çocuğun bu dini gelişiminde, başta ailesi olmak üzere, sosyal çevrenin ve eğitimin etkisi bulunduğu⁵⁰, ve aynı zamanda onun inanç şeklinin de, büyük oranda gördüğü eğitime dayandığı⁵¹ gerçeği, çocuğa bu dönemde verilecek din eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

B.İlkokullarda Din Öğretimi

“Yeni yetişen nesilleri toplum hayatına hazırlamak gayesiyle, onların, gerekli bilgi, beceri ve anlayış kazanmalarına ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği”⁵² olarak tanımlanan eğitimin, düzenli çalışmalarla, planlı ve kontrollü bir biçimde kurumsallaştırılarak gerçekleştirilmesine “öğretim” denilmektedir.⁵³

Eğitimin amacı, kişinin doğuştan getirdiği yeteneklerini ele alıp geliştirerek⁵⁴, ferdin kültürleşmesini, bireyselleşmesini, üretken olmasını sağlamak⁵⁵, kişinin davranışlarını istenilen yönde değiştirerek ona yeni davranışlar kazandırmak⁵⁶, ve ona kültürel mirası yükleyerek, içinde bulunduğu topluma uyumunu temin etmektir.⁵⁷

Hemen bütün ülkelerde, vatandaşlarının iyi bir yurttaş olması için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla, zorunlu temel eğitim (ilkokul) kurumları oluşturulmuştur. Ülkemizde de altı-14 yaşları arasındaki çocukların eğitim ve öğretimini

⁵⁰ Yavuz,a.g.e., s.248; Armaner,a.g.e., s.86,87; Bovet,a.g.e., s.49;Erdoğan Fırat, “Üniversite Öğrencilerinde Allah İnancı ve Din Duygusu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ.İlahiyat Fakültesi, Ankara 1977, s.36

⁵¹ Özbaydar,a.g.e., s.12

⁵² Ruşen Alaylıoğlu-A.Ferhan Oğuzkan, Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1976, s.82

⁵³ Beyza Bilgin,Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, AÜİF.Yay., Ankara, 1990, s.10

⁵⁴ Selçuk,a.g.e., s.14

⁵⁵ Başaran,a.g.e., s.14

⁵⁶ Selahattin Ertürk, Eğitimde “Program” Geliştirme, Yelkentepe Yay., Ankara, 1979, s.9

⁵⁷ Ertürk,a.g.e., s.11

kapsayan ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır.⁵⁸

Milli Eğitim Temel Kanunu ile ülkemizde ilköğretimin amaç ve görevleri şöyle belirlenmiştir.⁵⁹

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak, onu milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek,

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünde yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.”

İlkokulda bu temel amaç ve görevlerin yerine getirilebilmesi için, beş yıllık öğrenim süresi boyunca bir çok dersler okutulmaktadır. Ailesinden sonra çocuğun en kalıcı olarak etkilendiği temel eğitim kurumu⁶⁰ olan bu okulda okutulan derslerden birisi de, zaman zaman programdan çıkartılmış, bazen seçmeli olarak okutulmuş olan, 1982 yılından bu yana da zorunlu dersler arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersidir. Burada, günümüzde ilkokullardaki söz konusu dersin yeri ve önemini kavrayabilmek için, bu dersin Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet devri tarihi seyrine kısaca göz atılacaktır.

1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde İlkokullarda Din Öğretimi

Hz. Muhammed'e 610 (M.) yılında inmeye başlayan İslâm Dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in ilk emri "oku" olmuştur.⁶¹ Bundan böyle artık kendisine gönderilen bütün dini bilgileri (vahiy) Hz. Peygamber çevresindeki insanlara öğretmeye başlamış (tebliğ), böylece dinde ilk "öğretmenlik" görevini yapmıştır. İlk devirlerde dini bilgileri öğrenme

⁵⁸ Milli Eğitim Temel Kanunu, (1739 S.K.) madde,22, Tekişik-Karabıyık,a.g.e., s.23

⁵⁹ Tekişik-Karabıyık,a.g.e., s.23

⁶⁰ Bayraktar,a.g.m., s.22

⁶¹ Alak,1

durumunda olan öğrenciler çocuklardan ziyade henüz yeni Müslüman olmuş yetişkin kimselerdi. Öğretimin konusunu da genelde Kur'an, sünnet ve yazı bilgisi oluşturuyordu.⁶² Ayrıca çocukların eğitimleri de ihmal edilmemiş, onlar için açılan ilkokul niteliğindeki "Küttap"larda daha çok okuma-yazma öğretimi yapılmıştır.⁶³

Türklerin İslâmı kabul etmeleri ile birlikte, eğitim ve öğretimlerinin dini anlayış yönünde gelişmeye başladığı bilinmektedir.⁶⁴ İslâm dünyasının çeşitli bölgelerinde cuma, sima, mesed, muhadra ve muhadrat olarak tanınan ilköğretim kurumları, ülkemizde de mektephane, muallimhane, mekteb-i sibyan, mahalle mektebi, taş mektep, darü-talim, darulilm adlarıyla anılmıştır. Öğretmenlerine muallim, fakih, dinar, öğrencilerine de tilmiz, muhadri ve sabî denilen bu kurumların gayesi, önceleri küçüklere Kur'an öğretmektir. Ancak zamanla, İslâm ahlâkı ve İslâm ilmihali gibi konular da programa eklenmiştir.⁶⁵

Tanzimat devrinde (1839-1876) ilköğretimde, sırf dini ve ahlâki olan derslerin yanında, dünyevi bilgiler de (Türkçe, lügat, yazı vb) okutulmaya başlanmıştır.⁶⁶

Mutlakiyet döneminde (1878-1908), önceleri Evkâf Nezaretine bağlı bulunan ilkokulların dışında, Mekâtib-i iptidaiye ve Usûl-i Cedide mektepleri de denilen Maarif Nezaretine bağlı yeni ilköğretim okulları açılmıştır. Bu dönemin ilköğretim programlarında, dünyevi derslerde eksiltmeler yapılmış Din ve Ahlâk derslerinin saatleri ise artırılmıştır. 1892'de İstanbul ve kasaba mekteplerinin (üç yıllık) programlarında, Kur'an, 1.sınıfta 12 saat, 2.sınıfta altı saat, 3.sınıfta beş saat, ilmihal;

⁶² Selahattin Parlador, "İslamda Örgün Din Eğitimi" , Yayınlanmamış Doktora Tezi, DEÜSBE, İzmir, 1984, s.28

⁶³ Parlador, a.g.tz., s.33

⁶⁴ Bilgin, a.g.e., (1980), s.26

⁶⁵ İsmet Parmaksızoğlu, Türkiye'de Din Eğitimi, MEB. Yay., Ankara, 1966, s.5; Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, Kültür Koleji Yayınları, İstanbul, 1994, s.73; Parlador, a.g.tz., s.63

⁶⁶ Akyüz, a.g.e., s.140; Parlador, a.g.tz., s.52

1.sınıfta iki, 2.ve 3.sınıflarda üç saat olarak yer almaktadır. Köy ilkokullarında ise Kur'an-ı kerim 2.sınıfta altı saat, 3. ve 4. sınıflarda beş saat, ilmi hal iki, üç ve 4.sınıflarda haftada üç'er saat okutulmuştur.⁶⁷

1824 yılında padişah II.Mahmut'un İstanbul ve çevresi için yayınladığı ilköğretim zorunluluğuyla ilgili fermanındaki "Cümleye malumdur ki Ümmet-i Muhammet'tenim diyen her Müslümana öncelikle İslamlığın şartlarını bilmek... gerekir".⁶⁸ ifadeleri dönemin eğitim anlayışını dile getirmektedir.

II.Meşrutiyet döneminde (1908-1918) çıkartılan 1913 tarihli "Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkati" ile ölköğretimin parasız olduğu hükme bağlanmış ve öğretimin süresi de altı yıl olarak tesbit edilmiştir. Bu dönemin programında ders çeşitleri artmış, önceki dönemlerde olmayan, Resim, Beden Eğitimi, Mektep Oyunları, Askerî Talim, (kızlar için ev idaresi) gibi derslerle, okutulan ders sayısı 18'i bulmuştur. Ancak bu dönemde çıkartılan " Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkatine göre hazırlanan ilkokul yönetmeliğinde ilkokulun amacı, "zorunlu öğrenime tabi olan çocuklara hayat için çok gerekli olan bilgilere kavuşmuş, dinine bağlı, yurtsever, gayretli ve çalışkan insanlar yetiştirmek" olarak belirlenmesine rağmen,⁶⁹ aynı yıl tesbit edilen programda din dersine raslanılmamaktadır.⁷⁰

⁶⁷ Akyüz,a.g.e., s.197,198

⁶⁸ Cavit Binbaşoğlu, Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi, MEB.Yay. İstanbul 1995, s.34'de Necdet Sakaoğlu, Osmanlı Eğitim Tarihi, İstanbul, 1991, s.64,65'deki alıntı.

⁶⁹ Binbaşoğlu,a.g.e., (1995), s.131

⁷⁰ Akyüz,a.g.e., s.232

2.Cumhuriyet Döneminde İlkokullarda Din Öğretimi

Cumhuriyetin kuruluşundan (29 Ekim 1923) önceki dönemde Türkiye’de din eğitimi, camiler, medreseler, tekkeler, enderun ve sıbyan mektepleri, idadi ve sultaniler gibi çeşitli öğretim kurumlarında yapıliyordu.⁷¹ Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yeni devletin idarecileri, başta hukuk, sosyal, ekonomik ve eğitim olmak üzere, birçok alanda köklü düzenlemeler getirdiler.⁷² Eğitim alanında yapılan inkılaplardan “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” konumuz açısından önem arz etmektedir. 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 30 sayılı bu kanunun 1. ve 2. maddeleri gereğince, memleket dahilindeki bütün eğitim ve öğretim kurumları Maarif Vekaletine bağlanmış⁷³, Türk eğitim tarihinde en uzun süre yaşamış olan medreseler ve sıbyan mektepleri kapatılmıştır.⁷⁴

Söz konusu bu kanundan sonra, din eğitimi konusunda olumsuzluklar görülmeye başlanmış, ilkokullar da bundan nasibini almıştır.⁷⁵

Din dersleri 1924 yılı ilkokul programlarında “Kur’an-ı Kerim ve Din dersleri” adı altında birinci sınıf hariç her sınıfta haftada ikişer saat okutulmuştur. Dersin amaçları arasında “Kur’an-ı Kerim Elifbası gösterildikten sonra Kur’an-ı Kerim tedrisine başlanacak... Muallim, bu derslerde münasebet düştükçe Hz.Peygamberin menâkıb-ı seniyesini izah ederek İslam muhabbetini çocukların kalbinde yaşatacaktır,”⁷⁶ ibaresi yer almıştır.1926 yılında 4. ve 5. sınıftaki haftalık ders saati ikiden bire indirilerek ders “seçmeli” hale getirilmiş, böylece 2. ve 3. sınıflarda haftada ikişer saat, 4.ve 5. sınıflarda da birer saat seçmeli

⁷¹ Mehmet Zeki Aydın, “Din Derslerinin Gelişimi ve Teorik Yapısı” MEB.Din Öğretimi Dergisi,37, (1992), s.55

⁷² Hamza Eroğlu, Türk İnkılap Tarihi, M.E.Basımevi, İstanbul 1982, s.296 vd.

⁷³ Parladır,a.g.tz. s.99; M.Zeki Aydın,a.g.m., s.55

⁷⁴ Akyüz,a.g.e., s.286.

⁷⁵ Geniş Bilgi için bkz. Parmaksızoğlu, a.g.e.,Bilgin,a.g.e., (1980)

⁷⁶ Akyüz,a.g.e., s.302

din bilgisi dersi okutulmaya başlamıştır.⁷⁷ 1929 yılında bu ders, 2 ve 3.sınıflardan kaldırılarak 4. ve 5. sınıflarda birer saat olarak okutulmaya devam edilmiş⁷⁸ ve 1930 programında din dersleri yalnızca 5. sınıf öğrencilerine, ebeveynlerinin izniyle haftada yarım saat okutulan bir ders haline gelmiştir.⁷⁹ Böylece etkinliği giderek zayıflatılan bu ders, 1931 yılında şehir ilkokullarından, 1939 yılında da köy ilkokullarından tamamen kaldırılmıştır.⁸⁰ Lise programlarında zaten bulunmayan, ortaokullardan da 1930'ların başında programdan çıkarılan din dersleri, tekrar okul programlarına girmeye başladığı 1949⁸¹ yılına kadar Türkiye'de hiç bir örgün eğitim kurumunda yer almamıştır.

Bu dönemde devletin eksik bıraktığı din eğitimi, durmamış, gizli ve kaçak olarak, ilkel metotlarla olumsuz bir yönde gelişmiş⁸², hurafe ile dini hakikatler birbirine karışmış, din eğitimi adı altında milletin birliği ve bütünlüğünü zedeleyici akımlar ortaya çıkmıştır. Bunları takip eden devletin güvenlik görevlileri ise, dini kültür açısından yetersiz olduklarından, bir cereyana bağlı olanla, normal ibadetini yapan vatan-daşı ayırt edememişler ve zararlı yayın şüphesiyle Kur'an-ı Kerim ile ilmihal kitaplarını bile toplayabilmişlerdir.⁸³

Yaşanan bu tecrübeden sonra nihayet Şubat 1949'da, ilkokulların 4.ve 5. sınıflarına haftada iki saatlik din dersi konmuştur. "Program dışı ve ihtiyari" olan bu dersi çocuklarının okumasını isteyen ebeveyn bu durumu okul idaresine bildirecekler, bu dersler resmi ders

⁷⁷ M.Zeki Aydın,a.g.m., s.55; Gotthard Jaschke, Yeni Türkiyede İslamlık, çev.Hayrullah Örs, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1972, s.82

⁷⁸ M.Zeki Aydın,a.g.m., s.55

⁷⁹ Akyüz,a.g.e., s.303

⁸⁰ Parladır,a.g.tz., s.58; Akyüz,a.g.e., s.303; Bilgin, a.g.e., (1980), s.47,48

⁸¹ Akyüz,a.g.e., s.306; M.Zeki Aydın, a.g.m., s.55

⁸² Parmaksızoğlu, a.g.e., s.4; Salih Tuğ, "Türkiye'de Din Eğitimi", Milli Eğitim ve Din Hayatı, Ankara, 1981, s.241

⁸³ Bilgin,a.g.e.,(1980), s.147

saatlerinin dışında (program dışında) verilecek ve sınıf geçmeyle bir ilgisi olmayacaktır.⁸⁴

Türkiye’de, 1950’li yıllarda başlatılan demokratik alandaki gelişmelere paralel olarak, din eğitimi konusunda da bir takım iyileşmeler sağlanmıştır. 1950’de ilkokullarda program dışında varlığını sürdüren din dersleri program içine alınarak sınıf geçmeye tesir eder hale getirilmiştir. Çocuklarına bu dersi okutmak istemeyen ebeveynlerden, bu hususu sene başında, okul idaresine yazılı olarak bildirmeleri istenmiştir.⁸⁵

1961 Anayasası ile de din eğitim ve öğretiminin isteğe bağlı olarak yapılabileceği belirlenmiş⁸⁶, böylece ilkokullarla birlikte, 1956-1957 öğretim yılından itibaren liselere de konan isteğe bağlı din dersleri, 1982 yılında yapılan yeni Anayasal düzenlemeye kadar bu hal üzere varlıklarını sürdürmüşlerdir. Nihayet 1982 Anayasasında bu dersler yeniden ele alınmış, ve din eğitiminin, devletin denetim ve gözetiminde, bütün ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu olarak okutulması kararlaştırılmıştır.⁸⁷ Bunun sonucu olarak 1982-1983 öğretim yılından itibaren, ilk ve ortaöğretim kurumlarında “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi” dersi, zorunlu dersler arasında okutulmaya başlanmıştır.

⁸⁴ Akyüz, a.g.e., s.303; Parladır, a.g.tz, s.61; Binbaşıoğlu, a.g.e., (1995), s.184; Jaschke, a.g.e., s.89; Parmaksızoğlu, a.g.e., s.29; M.Zeki Aydın, a.g.m., s.55; DİB, “Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi Hakkında Rapor, “Yayınlanmamış, Hizmete özel Rapor, Ankara, 1981, s.16

⁸⁵ Akyüz, a.g.e., s.303; Parladır, a.g.tz., s.61; M.Zeki Aydın, a.g.m., s.55, DİB, a.g.rp, s.16

⁸⁶ Anayasa-1961, madde:19

⁸⁷ Anayasa-1982, madde:24

C.İlkokullarda Din Öğretiminin Önemi

Okullar, toplumların özellikleri, imkânları ve ihtiyaçlarına göre belirlenen öğretim politikasını gerçekleştirmekle görevli, ana okulundan yükseköğretime kadar çeşitli adlarla teşkilatlanmış sosyal kurumlardır.⁸⁸ İlkokullar, ülkemizde ya bağımsız olarak, ya da ilk ve ortaokulun birleşmesiyle oluşmuş ilköğretim okullarının beş yıllık I. kademesi şeklinde faaliyetlerini sürdürmekte olup, “öğrenim çağına (altı-14) bulunan kız ve erkek bütün çocuklar için devlet okullarında mecburi ve parasız” olduğu, kanunla teminat altına alınmıştır. Yine aynı kanunla ilköğretimin kadın, erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlâki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden bir eğitim kurumu olduğu da vurgulanmaktadır.⁸⁹

İlkokulun “mecburi” oluşu, onu diğer eğitim kurumlarından daha önemli bir konuma getirmektedir. Bu okuldan mezun olan bir çocuğun, başka öğrenime devam etmeyebileceği ihtimali göz önünde bulundurularak, burada okutulacak derslerin, ve kazandırılması hedeflenen davranışların dikkatle seçilmesi gerekmektedir. Bu kurumlarda okutulan derslerden birisi de Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersidir. Bu dersin genel amacı⁹⁰ “...öğrenciye Türk Milli Eğitim politikası doğrultusunda genel amaçlarına, ilkelerine ve Atatürk’ün laiklik ilkesine uygun din, İslam Dini ve Ahlâk Bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak, böylece Atatürk’çülüğün, milli birlik ve beraberliğin, insan sevgisinin dini ve ahlâki yönden pekiştirilmesini sağlamak, iyi, ahlâklı ve faziletli insanlar yetiştirmek” olarak belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle, bu derslerle “kişinin ve toplumun dini ihtiyaçlarının karşılanması, dinin hurafelerden ve ideolojilere alet olmaktan korunarak özüne uygun bir

⁸⁸ Bilgin, a.g.e., (1990), s.61

⁸⁹ İlköğretim ve Eğitim Kanununun, (5.1.1961 tarih ve 222 nolu) Madde: 1,2, Tekişik-Karabıyık, a.g.e., s.30

⁹⁰ İlkokul Programı, MEB.Yay. Ankara 1995, s.273

biçimde yaygınlaştırılması böylece vatandaşlar arası birlik ve bütünlüğün sağlanması”⁹¹ amaçlanmaktadır.

Tarihte dinsiz toplum bulunmadığı, dinin tarihinin ilk insana kadar dayandığı⁹², bütün kültür sahaları üzerinde etkisi bulunan dinin, aynı zamanda kültürün merkezi olduğu⁹³, ilk medeniyet eserleri, medeni duygu ve düşüncelerin hep dinden doğduğu⁹⁴ bugün için bilinen gerçeklerdir.

İnsanın kendi geçmişi ve geleceği ile ilgili arayışlarına cevap veren özelliği ile din, ne bilimler gibi varlıkların yalnız bir bölümü, ne de felsefe gibi bütünü ile ilgilidir. O, varlıkların başlangıcı ve sonu ile, bu varlıkları yoktan yaratan varlığın varlığı ile ilgilidir.⁹⁵ Bu nedenle getirdiği değerler, bilim ve felsefeninkinden daha yaygındır ve daha çok kimseyi ilgilendirir. Öte yandan din, teknik gibi insanın yalnız aklını, sanat gibi yalnız gönlünü değil, kişinin bütün benliğini saran bir şuur,⁹⁶ kalbinin en derin noktalarına kadar kök salmış kuvvetli bir ihtiyaçtır.⁹⁷

İbn Haldun’un⁹⁸ da ifade ettiği gibi, insanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik onun dindar oluşudur. Din duygusunun insanın yaratılışıyla birlikte, tabii ve fitrî olarak her insanda bulunduğu, din psikolojisinin ortaya çıkardığı gerçeklerdendir. Bu konuda Kerim Yavuz’un yaptığı araştırmanın sonucuna göre, “çocuk dinî, inanca

⁹¹ Bilgin, a.g.e., (1980), s.13

⁹² Ali Fuat Başgil, *Din ve Laiklik Yağmur Yay.* İstanbul 1985, s.27; Özbaydar, a.g.e., s.11; Hans Freyer, *Din Sosyolojisi*, çev. Turgut Kalpsüz, AÜİF. Yay. Ankara 1964, s.31; Pazarlı, a.g.e., (1982), s.37,54; Recep Kılıç, “Din ve İnsan”, MEB. Din Öğretimi Dergisi, 39, 1993, s.48.

⁹³ Freyer, a.g.e., s.78

⁹⁴ Başgil, a.g.e., s.27; Osman Cilacı “Günümüzde Din İhtiyacı ve Din Eğitimi”, SÜİFD.3, (1990), s.190

⁹⁵ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, “Dine Doğru”, AÜİFD ,I-IV, (1957), s.49

⁹⁶ Baltacıoğlu, a.g.m., s.59

⁹⁷ Ziya Dalat, *Çocuk ve Genç Ruhu*, Yeni Matbaa, Ankara 1956, s.365

⁹⁸ İbn Haldun, *Mukaddime*, çev. Zakir Kadiri Ugan, MEB.Yay. İstanbul, 1989), II,441; Pazarlı, a.g.e., s.94

yabancı değildir. Aksine onun içinde dine karşı bir eğilim vardır ve çocuk inanmaya istidatlıdır".⁹⁹ Öte yandan Batıda yapılan araştırmalarda da, çocukta büyük bir dini potansiyelin varlığı ortaya konmuştur.¹⁰⁰ Buna göre insanların kendileriyle bu kadar ilgili ve doğuştan bir duygu olarak getirdikleri din konusunda bilgilenmeleri gerektiği ortadadır. İnsanın diğer alanlarda olduğu gibi din konusunda da sağlam ve sistemli bilgi edinmesi öğretim ve öğrenim ile mümkün olabilir.¹⁰¹ Zaten "din ve eğitimin hedefi hemen hemen aynı olup amaçları ortak gibidir. Hem din hem de eğitim insanı eğitmeyi amaçlamaktadır.¹⁰² Buna göre din eğitiminin genel eğitime yardımcı olduğu da söylenebilir. Nitekim eğitimin hedeflerinden olan "ahlâk"ın kaynağı dindir.¹⁰³

Çok amaçlı toplumlarda okulun görevi, öğrencilerin gerçeğin bütününden haberdar olmalarını sağlamaktır. Bu bütünlük içinde okul öğrencilere, İslam Dininin getirdiği dünya görüşünün temel ilkelerini tanıtarak, onlara gerçeğin dini açıdan nasıl yorumlandığı konusunda da bilgi vermek durumundadır. Toplum politikası açısından din dersi okulda, dinin toplum içinde sahip olduğu konuma uygun "bir biçimde temsil edilmesi gereklidir. Dinin genel eğitim ve öğretim içindeki yeri ve okul böyle bir disiplini ihmal ederse, görevini tam olarak yapmamış olacağı konusunda üç amaç ileri sürülmektedir:

a)İnsani amaç, İnsanın yeryüzündeki varlığına, dinin varlık anlayışı açısından yorum getirmek ve açıklık kazandırmaktır.

b)Kültürel amaç, Sahip olduğumuz kültürümüzü büyük ölçüde etkilemiş olan İslam Dinini, yetişmekte olan nesle tanıtmaktır.

⁹⁹ Yavuz,a.g.e., s.42

¹⁰⁰ Vergote,a.g.m., s.315

¹⁰¹ Necati Öner,"Niçin Din Öğretimi", MEB.Din Öğretimi Dergisi, 22, (1990), s.108

¹⁰² İhsan Turgut, "Bir Toplumun Eğitim Felsefesinin Oluşmasında Din ve Ahlâkın Etkisi", MEB.Din Öğretimi Dergisi, 35,(1992), s.31

¹⁰³ Ahmet Hamdi Akseki, İslam, Nur Yay., Ankara, 1980, s.105

c)Toplumsal amaç, Davranışlarımızla sorumlu olduğumuz toplumsal çevreye, dini ahlâk yolu ile yaklaşmak ve onunla bütünleşmektir.¹⁰⁴

Böylece din öğretiminin genel olarak eğitim kurumlarında mutlaka yapılması gerektiği vurgulandıktan sonra ilkokullardaki duruma dönersek, konunun ilkokul açısından daha da önemli olduğu görülecektir. İlkokulun bütün vatandaşlar için mecburi yegâne öğretim kurumu olması, bu kurumda devlet eliyle bütün temel bilgi ve becerilerin öğrencilere verileceği anlamına gelir. Nitekim ilkokul programındaki eğitim ve öğretim ilkeleri arasında, "İlkokul, öğrencilerin temel ihtiyaçlarına cevap veren bir kurumdur."¹⁰⁵ "Eğitimde ahlâkî ve manevi değerlerin kazandırılması, hem program hem de yönetimin önemli bir unsurudur... öğrenim hayatında içinde yaşadığı toplumun olumlu ve geliştirici manevi değerlerini benimsemeyen yetişen bir gençlik, hem kültür mirasının önemli bir parçasından yoksun kalır, hem de toplumun, manevi hayatına katılmada güçlük çeker" denilmektedir.¹⁰⁶

Buna göre eğitimin temelini teşkil eden ilkokul, sadece okuma-yazma öğretip, her vatandaşa diploma veren bir kurum değildir. Aynı zamanda başka öğretim kurumlarına gitmeyeceği ihtimali göz önünde bulundurularak, bu beş yıllık sürede, çocuklara alabilecekleri azami bilgi ve maharetin kazandırılması, onların iyi bir vatandaş olmalarının sağlanması gerekmektedir.

Temel eğitim çağında verilecek din eğitimi, insan hayatına, Allah'ın bilinmesi ve tanınması sayesinde bir mana kazandırır.¹⁰⁷ Tamamına yakını Müslüman olan toplumumuzun beklentileri de,

¹⁰⁴ Bilgin, a.g.e., (1990), s.43,44

¹⁰⁵ İlkokul Programı, MEB.Ankara, 1995, s.26

¹⁰⁶ İlkokul Programı, MEB.Ankara, 1995, s.27

¹⁰⁷ Komisyon, Çocuk Psikolojisi, çev. İbrahim N.Özgür, İ.Özgür Yay. İstanbul 1979, s.216

genelde bu yöndedir. Gökalp'in dediği gibi¹⁰⁸ "Bir Türk babası çocuğunun Türkçe konuşmamasına, Türkçe okuyup yazmamasına, Türk tarihini bilmemesine rıza gösteremez, aynı zamanda, İslam itikat ve ibadetlerini bilmemesini, İslam tarihinden habersiz olmasını da tasvip edemez. Bu baba çocuğunun Türk ve İslam olarak büyümesini... arzu eder".

İnsanın doğuştan getirdiği din duygusu¹⁰⁹ çok güçlü bir duygu olup, kullanılışa göre hem yapıcı hem de yıkıcı olabilir.¹¹⁰ Eğer toplumun arzularına ve isteklerine uyması gereken okulda,¹¹¹ çocuğa bu konuda gerçek ve yeterli bilgi, resmi ve güvenilir yolla verilmez ise, çocuğun, okulun dışında ne idiği belli olmayan başka kaynaklara ve rehberlere ihtiyaç duyacağı, ve buralardan yalan yanlış, hurafe ile dolu birtakım bilgiler edineceği malumdur. Bu gerçek dışı bilgiler neticesinde çocuk, din adına illegal bir örgütün içerisine girerek, devlet ve millet düşmanlığı bile yapabilir. Nitekim bu konuda Bovet şöyle demiştir: "Çocukta din duygusunun evrensel ve kendiliğinden oluşuna bakarak bundan, çocuğun bu alanda kendi başına bırakılması, gelişiminin bu yönüne hiçbir şekilde karışılmaması sonucu çıkarılmaz... Din duygusu çocukta kendiliğinden gelişir diye, dışın hiçbir etkisi olmadan gelişmesinin daha faydalı ve uygun olduğunu sanmamalıdır... Çocuktan bu yardım esirgenirse, yararına olarak yapılacak önemli etkiler yerine, zararlı etkilerin altında kalmasına sebep olunur"

112

¹⁰⁸ Ziya Gökalp, Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri, haz. Rıza Kardeş, MEB.Yayımları, İstanbul 1992,I,105,106

¹⁰⁹ Pazarlı,a.g.e., s.94; Bovet,a.g.e., s.18,19,71,73; Yavuz,a.g.e., s.39,40,107; Hökelekli,a.g.e., s.259

¹¹⁰ Beyza Bilgin, "Din Dersi Öğretmenliği ve Güçlükleri", MEB. Din Öğretimi Dergisi, 5, (1985), s.81; Baltacıoğlu,a.g.m., s.59

¹¹¹ Halil Fikret, Terbiye ve Tedris Tarihi,MEV. Yay., İstanbul, 1930, II,44

¹¹² Bovet,a.g.e., s.136,137,138

Bu nedenle geleceğimizi emanet edeceğimiz çocuklara, mecburi eğitim kurumu olan ilkokulda, yeterli seviyede verilecek din eğitimiyle, eğitimini sürdürecektir ya da temel eğitim ile yetinecek bütün çocukların, zikredilen olumsuzluklardan korunarak dini gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamalarının sağlanması gereklidir. Zira yapılan araştırmalar, çocuğun dini gelişiminde eğitimin etkisi bulunduğunu ortaya koymuşlardır.¹¹³

¹¹³ Yavuz,a.g.e., s.248; Bovet,a.g.e., s.49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İLKOKULLARDAKİ DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERS-
LERİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

A.Araştırmanın Bulguları

Tablo 1

Ankete Katılan Öğretmen ve Öğrencilerin Okullarına Göre Dağılımı

İli:İzmir

SN	İlçesi	Köy/Beldesi	Okulu	Öğretmen		Öğrenci	
				Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1	Konak	Merkez	Adnan Mazıcı İlkokulu	4	3.60	12	7.36
2	"	"	Meliha Doğan Akat İ.O.	9	8.10	8	4.90
3	"	"	Murat Reis İlkokulu	5	4.50	-	-
4	"	"	Mustafa Urcan İlkokulu	8	7.20	7	4.29
5	"	"	Yeşilyurt İlkokulu	7	6.30	8	4.90
6	"	"	Üzümcü İlkokulu	7	6.30	10	6.13
7	"	"	Eşrefpaşa İlkokulu	8	7.20	-	-
8	"	"	Halitbey İlkokulu	8	7.20	10	6.13
9	"	"	Kemal Atatürk İlkokulu	7	6.30	8	4.90
10	"	"	Şh.Muzaffer Erdönmez İ.O.	3	2.70	7	4.29
11	"	"	Zafer İlkokulu	4	3.60	12	7.36
12	Gaziemir	"	Cengiz Han İlkokulu	4	3.60	7	4.29
13	"	"	Yahya Kemal Beyatlı İ.O.	6	5.40	10	6.13
14	"	"	Sabri Öney İlkokulu	3	2.70	8	4.90
15	Menderes	"	Menderes İlkokulu	6	5.40	10	6.13
16	"	"	Süleyman Çevik İ.O	4	3.60	11	6.74
17	"	Değirmendere	Değirmendere Köyü İ.O	3	2.70	8	4.90
18	"	Gölcükler	Gölcükler A.Olcay İ.O	6	5.40	7	4.29
19	"	Gümüldür	Gümüşsu İlkokulu	4	3.60	10	6.13
20	"	"	Alsancak İlkokulu	2	1.80	2	1.22
21	"	Özdere	Oğan Timinci İlkokulu	3	2.70	8	4.90
TOPLAM				111	100.000	163	100.000

Tabloda görüldüğü gibi anket, İzmir'e bağlı üç ilçede bulunan 21 okulda, 111 öğretmen ve 163 öğrenci olmak üzere toplam 274 kişiye uygulanmıştır. Anketin uygulandığı 21 okuldan 16'sı ilçe merkezinde, 5'i ise köy ya da beldede bulunmaktadır.

Tablo 2

Öğretmenlerin En Son Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımı

Okul Türü	Sayı	Yüzde
Eğitim Enstitüsü	28	25.22
Eğitim Yüksek Okulu	12	10.81
Açıköğretim Fakültesi Eğitim Önlisans Bölümü	60	54.05
Biyoloji	5	4.50
Fizik	1	0.90
Sosyoloji	2	1.80
Cevapsız	3	2.70
Toplam	111	100.000

Öğretmenlerin yarısından fazlası lise düzeyindeki öğretmen okulu bitirerek mesleğe başladıkları ve çalışırken Açık Öğretim Fakültesi Eğitim Önlisans bölümünü bitirdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca az sayıda bazı branş öğretmenleri de "sınıf öğretmeni" olarak çalışmaktadırlar.

Tablo 3**Öğretmenlerin Okullarındaki Görevlerine Göre Dağılımı**

Görev	Sayı	Yüzde
Sınıf öğretmeni	96	86.48
İdareci	13	11.71
Vekil öğretmen	2	1.80
Toplam	111	100.00

Ankete katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunu "sınıf öğretmenleri" oluşturmaktadır. Öğretmenlerin %1.80'i ise vekil öğretmendir.

Tablo 4**Öğretmenlerin Meslekteki Kıdemlerine Göre Dağılımı**

Kıdem (Yıl)	Sayı	Yüzde
1-10	15	13.51
11-20	23	20.72
21-30	63	56.75
30 yılın üstü	10	9.00
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin yarısından çoğunun kıdemi 20 yılın üstündedir. Kıdemi 10 yıldan az olanların oranı ise %13.51'dir.

Tablo 5

Öğretmenlerin Yükseköğrenimlerdeki Din Öğrenimi Durumları

Haftalık Kredi

Süre	1		2		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Bir yarıyıl	-	-	6	5.40	6	5.40
İki yarıyıl	3	2.70	3	2.70	6	5.40
Hiç okumayan	-	-	-	-	86	77.47
Cevapsız	-	-	-	-	13	11.71
Toplam					111	100.000

Öğretmenlerin %77.47'lik büyük çoğunluğu yükseköğrenimlerinde din öğrenimi görmemişlerdir.

Tablo 6

Öğretmenlerin Din Öğretimi Alanında-Hizmet İçi Eğitim Kurslarına Katılma Durumları

Hizmetiçi Eğitim Kursuna	Sayı	Yüzde
Katılan	1	0.90
Katılmayan	110	99.09
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin tamamına yakını "Din Öğretimi" alanında hizmetiçi eğitim faaliyetlerine katılmamışlardır.

Tablo 7

Öğretmen ve Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinin Gerekliliği Konusundaki Kanaatleri

Kanaatler	Öğretmen		Öğrenci	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gereklidir	55	49.54	36	22.08
Çok gereklidir	29	26.12	88	53.98
Gerekli değildir	10	9.00	16	9.81
Hiç gerekli değildir	8	7.20	9	5.52
Fikrim yok-cevapsız	9	8.10	14	8.58
Toplam	111	100.00	163	100.00

Öğretmen ve öğrencilerin büyük çoğunluğu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin gereğine inanmaktadırlar.

Tablo 8

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersine Karşı Sevgi Durumları

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersini	Sayı	Yüzde
Seven	54	33.12
Çok seven	95	58.28
Sevmeyen	9	5.52
Hiç Sevmeyen	5	3.06
Toplam	163	100.00

Öğrencilerin %91.41'i gibi büyük çoğunluğu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerini sevmektedirler.

Yapılan benzer bir araştırmada da ilkokul öğrencilerinin %97,5'inin bu dersten hoşlandıkları tesbit edilmiştir.¹¹⁴

¹¹⁴ Güleç, a.g.e.tz., s.18

Tablo 9

Öğrencilere Göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersindeki Başarı Durumları

Derece	Sayı	Yüzde
Pek iyi	125	76,68
İyi	25	15.33
Orta	10	6.13
Zayıf	3	1.84
Toplam	163	100.00

Öğrencilerin (kendi ifadelerine göre) %76.68'inin bu dersteki başarısı yüksektir. Zayıf olduğunu söyleyenlerin oranı ise %1.84'tür.

Tablo 10

Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersine Karşı İlgileri

Öğrencilerin İlgileri	Sayı	Yüzde
Yüksektir	49	44.14
Orta derecededir	46	41.44
Azdır	10	9.00
Cevapsız	6	5.40
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencilerin DKAB dersine karşı orta ya da yüksek derecede ilgileri olduğunu, %10'luk bir bölümü ise, ilgilerinin az olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 11

Öğretmenlere Göre DKAB Dersinin Amaçları

Bu Dersin Amacı	Sayı	Yüzde
Dinin temel ilkelerini kavratmaktır	61	54.95
Ahlâkî davranışların kazandırılmasıdır	32	28.82
Genel kültür edindirmektir	11	9.90
Cevapsız	7	6.30
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %54.95'i bu dersin amacının "dinin temel ilkelerinin kavratılması" olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 12

Öğretmenlere Göre Ders Müfredatının Yeterlilik Durumu

Dersin Müfredatı	Sayı	Yüzde
Tamamen yeterlidir	22	19.81
Kısmen yeterlidir	56	50.45
Yeterli değildir	29	26.12
Fikrim yok	4	3.60
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %26,12'si Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin mevcut müfredatını yeterli görmezken, %50.45'i kısmen, %19.81'i de tamamen yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 13

Müfredatta Yer Alan Konuların Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygunluğu Durumu

Konular Öğrencilerin Gelişim Düzeylerine	4.Sınıf		5.Sınıf	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet uygundur	33	29.72	31	27.92
Kısmen uygundur	43	38.73	42	37.83
Uygun değildir	19	17.11	12	10.81
Fikrim yok	16	14.41	26	23.42
Toplam	111	100.00	111	100.00

Öğretmenlerin çoğu ders konularının, öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olduğu kanaatinde dirler.

Tablo 14

Öğretmenlere Göre Müfredata İlave Edilmesi Gereken Konular

Konular	Sayı	Yüzde
Peygamber ve din büyüklerinin hayatlarından örnekler	11	9.90
Hadisler ve açıklamaları	8	7.20
Kur'an'ı okunuşu ve türkçe açıklamalar	10	9.00
Hurafe ve batıl inançlar	4	3.60
Din-bilim ilişkisi	5	4.50
Müfredat yeterlidir	73	65.76
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu mevcut müfredatı yeterli bulurken, %34.24'ü muhtelif konular önermişlerdir.

Tablo 15
Öğrencilere Göre Müfredata İlave Edilmesi Gereken Konular

Konular	Sayı	Yüzde
Ahret hayatı /cennet ve cehennem	13	7,97
Kur'anın okunuşu/mahiyeti/ içeriği	43	26.38
Cin/ şeytan/ ruh	18	11.04
Allah'ın mahiyeti	21	12.88
Kıyamet/ ölüm /mezar	11	6.74
Hz.Muhammed'in hayatı	13	7.97
Diğer peygamberler hakkında bilgi	8	4.90
İnsanın yaratılışı	7	4.29
Kitapta olmayan dualar	6	3.68
Müfredat yeterlidir	23	14.11
Toplam	163	100.00

Öğrencilerin %14.11'lik bölümü mevcut müfredatı yeterli bulurken, geri kalan büyük çoğunluk programda bulunması gerektiğini düşündükleri bir çok konuyu dile getirmişlerdir. Üzerinde en çok birleşilen konu ise Kur'anın okunuşu, mahiyeti ve içeriği olmuştur.

Tablo 16
Öğretmenlere Göre İlgi Çekmeyen Konular

Konular	Sayı	Yüzde
Okuma parçaları	11	9,90
Dua ve sûrelerin ezberlenmesi	37	33.33
Namazların kılınışı	32	28.82
Zekat	13	11.71
Hac	11	9.90
Cevapsız	7	6.30
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin ifadelerine göre öğrencilerin ilgisini çekmeyen konuların başında, “dua ve sûrelerin ezberlenmesi ile namazların kılınışı” gelmektedir.

Tablo 17

Öğretmenlere Göre En Çok İlgilendi Konular

Konular	Sayı	Yüzde
İnsan ve yaratılışı	6	5.40
Ölüm/ ahiret/ cennet/ cehennem	24	21.62
Uygulamalı ibadetler (namaz, abdest)	8	7.20
Ruh/ melek/ şeytan	8	7.20
Dini hikayeler ve örnek olaylar	7	6.30
Allah ve mahiyeti	11	9.90
Peygamberlerin hayatları	7	6.30
Dua ve sûrelerin anlamları	6	5.40
Kıyamet	11	9.90
Kader	8	7.20
Kur'an-ı kerimin içeriği	7	6.30
Cevapsız	8	7.20
Toplam	111	100.00

Müfredat içinden ya da dışından öğrencilerin en çok ilgilerini çeken konuların sorulduğu bu soruda, öğretmenlerin %21.62'lik bir oranla en çok üzerinde birleştikleri hususlar “ölüm, ahiret, cennet ve cehennem” konuları olmuştur.

Tablo 18**Öğrencilerin En Çok Sordukları Konular**

Konular	Sayı	Yüzde
Allah ve mahiyeti	37	33.33
Ahiret hayatı/cennet cehennem	26	23.42
Ruh/ cin/ melek/ şeytan ve mahiyetleri	18	16.21
Günah-sevap/ helal-haram	7	6.30
Ölüm/ mezar/ kıyamet	5	4.50
Peygamberlik ve mucizeler	4	3.60
İnsanın yaratılışı	6	5.40
Cevapsız	8	7.20
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin ifadelerine göre öğrenciler tarafından sorulan hususların başında, "Allah ve mahiyeti" gelmekte, "Ahiret hayatı, cennet ve cehennem" konuları onu izlemektedir. Diğer konular ise daha az sayıda öğretmen tarafından sorulduğu ifade edilen hususlardır.

Tablo 19**Öğrencilerin Öğrenmekte En Çok Zorlandıkları Konular**

Konular	Sayı	Yüzde
Allah'a iman	6	3.68
Peygamberlik ve peygamberlere iman	5	3.06
Oruç/ zekat / hac ibadetleri	6	3.68
Namazların kılınışı	52	31.90
Dua ve sûrelerin ezberlenmesi	59	36.19
Meleklerle iman	6	3.68
Kutsal kitaplara iman	7	4.29
Ahiret gününe iman	7	4.29
Kadere iman	8	4.90
Atatürk ve dinimiz	5	3.06
Toplam	163	100.000

Kendi ifadelerine göre öğrencilerin öğrenmekte en çok zorlandıkları konuların başında “dua ve sûrelerin ezberlenmesi” ile “namazların kılınışı” gelmektedir.

Tablo 20

Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Dua ve Sûreleri Ezberlemedeki Başarı Durumları

Sınıf Mevcuduna Göre Dua ve Sûrelerin Tamamını Ezberleyenlerin Oranı	Sayı	Yüzde
%10	5	4.50
%20	18	16.21
%30	21	18.91
%40	19	17.11
%50	7	6.30
%60	11	9.90
%70	8	7.20
%80	11	9.90
%90	9	8.10
%100	2	1.80
Toplam	111	100.00

Müfredattaki “dua ve sûreler”in tamamının, sınıfındaki bütün öğrenciler tarafından ezberlendiğini ifade eden öğretmenlerin oranı %1.80 olmuştur.

Tablo 21

Ders Müfredatının Süresi İçinde Tamamlanma Durumu

Müfredatı Süresi İçinde	Sayı	Yüzde
Rahatlıkla bitirebilen	81	72.97
Zorlanarak bitirebilen	16	14.41
Bitiremeyen	9	8.10
Cevapsız	5	4.50
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %72.97'si, müfredatın tesbit edilen sürede rahatlıkla bitirilebildiğini ifade etmiştir. Bitiremediğini söyleyenlerin oranı ise %8.10 olmuştur

Tablo 22

Öğrencilerin Ezberledikleri Dua ve Sûrelerin Türkçe Manalarını Öğrenme Durumları

Dua ve Sûrelerin	Sayı	Yüzde
Hepsinin manasını öğrenen	22	13.49
Bir kısmının manasını öğrenen	53	32.51
Manalarını öğrenmeyen	88	53.98
Toplam	163	100.00

Öğrencilerin yarısından çoğu (%53.98), ezberlediği "dua ve sûreler" in manalarını öğrenmediğini ifade etmiştir. Tüm dua ve sûrelerin manalarını öğrendiğini belirten öğrencilerin oranı ise, %13.49 olmuştur.

Tablo 23

Öğrencilerin Yaz Tatillerinde Dini Kurslara Katılma Durumları

Dini Kurslara	Sayı	Yüzde
Her yaz sürekli devam eden	58	35.58
Zaman, zaman gidebilen	64	39.26
Hiç gitmeyen	41	25.15
Toplam	163	100.00

Öğrencilerin çoğu, yaz tatillerinde dini kurslara devam etmektedir.

Yapılan benzer bir araştırmada da, ilkokul öğrencilerinin %53.75'inin yaz tatillerinde Kur'an kurslarına gittikleri tesbit edilmiştir.¹¹⁵

Tablo 24

Öğrencilerin Dini Kurslara Katılma Nedenleri

Faktörler	Sayı	Yüzde
Kur'an-ı Kerim okumasını öğrenmek	66	54.09
Dua ve sûreleri ezberlemek	27	22.13
Dini bilgilerini pekiştirmek	29	23.77
Toplam	122 ¹¹⁶	100.00

Öğrencilerin yarısından fazlası kurslara, Kur'an-ı Kerim okumasını öğrenmek için katıldıklarını ifade etmişlerdir.

¹¹⁵ Güleç, a.g.tz., s.25

¹¹⁶ Bu soruyu sadece yaz kurslarına katılan öğrenciler cevaplamıştır.

Tablo 25

**Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinin Sınıflara
Göre Haftalık Ders Saati Konusundaki Kanaatleri**

S İ N İ F L A R

Haftalık Saat	1		2		3		4		5		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	5	4.50	6	5.40	7	6.30	7	6.30	12	10.81	37	33.33
2	6	5.40	7	6.30	5	4.50	20	18.01	22	19.81	60	54.05
3							2	1.80	2	1.80	4	3.60
Hiç Okutulmamalıdır											8	7.20
Cevapsız											2	1.80
Toplam											111	100.00

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu derslerin halen olduğu gibi 4. ve 5. sınıflarda okutulmasını onaylarken, %18.01'i diğer sınıflarda da haftada bir saat, %16.21'i de iki saat okutulması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 26

**Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersini Okutmaya
Kendilerini Yeterli Görme Durumları**

Dersi Okutmaya Kendisini	Sayı	Yüzde
Tamamen yeterli gören	31	27.92
Kısmen yeterli gören	48	43.24
Yeterli görmeyen	32	28.82
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin sadece %27.92'si bu dersi okutmaya kendisini tamamen yeterli görürken %43,24'ü kısmen yeterli görmekte, %28.82'si ise yeterli görmemektedir.

Tablo 27**İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerini Kimler Okutmalı?**

Kanaatler	Sayı	Yüzde
Branş öğretmenleri	73	65.76
Sınıf öğretmenleri	30	27.02
Fikrim yok	6	5.40
Cevapsız	2	1.80
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %65.76'sı ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerini branş öğretmenlerinin okutması gerektiğini düşünmektedirler.

Tablo 28**Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinde Öğrencilerin Sorularını Cevaplama Durumları**

DKAB Dersinde öğrencilerin Sorularını	Sayı	Yüzde
Sık sık yeterli cevaplayamayan	19	17.11
Zaman Zaman yeterli cevaplayamayan	66	59.45
Her zaman yeterli cevap verebilen	26	23.42
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %59.45'i Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde öğrencilerin soruları karşısında zaman zaman, %17.11'i ise sık sık yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 29

**Öğretmen ve Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Kitabı
Hakkındaki Düşünceleri**

Kanaatler	Öğretmen		Öğrenci	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok beğenen	24	21.62	102	62.57
Dili ağır	27	24.32	29	17.79
Anlamayı güçleştiren uzun cümleler var	-	-	8	4.90
Hikaye, örnek olay ve resimler yetersiz	33	29.72	13	7.97
Okuma parçaları ilgi çekici değil	13	11.71	11	6.74
İçeriği yetersiz	5	4.50	-	-
Cevapsız	9	8.10	-	-
Toplam	111	100.00	163	100.00

Öğretmenlerin %21.62'si, öğrencilerin ise %62,57'si ders kitaplarını beğendiklerini ifade etmişlerdir. Geri kalan öğretmen ve öğrenciler ise kitapların, çeşitli yönlerden eksikliklerini dile getirmişlerdir.

Tablo 30

Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Kitaplarını İnceleme Durumları

DKAB Kitaplarının	Sayı	Yüzde
Hepsini inceleyen	1	0.90
Bir kısmını inceleyen	49	44.14
Hiç birisini inceleyemeyen	59	53.15
Cevapsız	2	1.80
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin yarısından çoğu, okutacağı ders kitabını seçmeden önce, o ders için hazırlanan kitapları hiç inceleyemediğini ifade etmişlerdir.

Tablo 31

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde En Sık Uygulanan Metotlar

Metotlar	Sayı	Yüzde
Anlatım	67	60.30
Soru-cevap	38	34.23
Grup çalışması	2	1.80
Gösteri ve uygulamalı metot	4	3.60
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin yarısından çoğu "öğretmenin anlatımı" metodunu uygulamaktadır.

Tablo 32

Konular İşlenirken Ayet ve Hadislerden Yararlanma Durumu

Ayet ve Hadislerden	Sayı	Yüzde
Sık sık yararlanan	3	2.70
Zaman zaman yararlanan	44	39.63
Hiç ayet ve hadis kullanmayan	55	49.54
Cevapsız	9	8.10
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin yarıya yakını derslerde, ayet ve hadislerden hiç yararlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 33

“Namazların Kılınışı”nın Öğretiminde Uygulanan Metotlar

Metotlar	Sayı	Yüzde
Öğretmen bizzat uygulamasını yapıp göstererek	19	17.11
Bir öğrenciye uygulamasını yaptırarak	28	25.22
Videodan seyrettirerek	4	3.60
Öğretmenin anlatımı	51	45.94
Diğer cevaplar	5	4.50
Cevapsız	4	3.60
Toplam	111	100.00

“Namazların Kılınışı” konusunda öğretmenlerin çoğu tarafından “anlatım” metodu uygulanmaktadır.

Tablo 34

Dua ve Sûrelerin Öğretiminde Uygulanan Metotlar

Dua ve Sûreyi	Sayı	Yüzde
Önce kendisi bizzat okuyan öğretmen	40	36.03
Teypten/videodan dinleten	1	0.90
Kitaptan çalışıp öğrenmelerini söyleyen	58	52.25
Diğer cevaplar	7	6.30
Cevapsız	5	4.50
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %36.03'ü öğrenilecek olan dua ve sûreyi önce kendisi okuyarak, doğru okuyuşu gösterdiğini ifade etmiş, yarıdan fazlası (%52.25) ise, kitaptan çalışarak öğrenmelerini söylediğini belirtmiştir.

Tablo 35

**Okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi İçin Uygulama Odası
Bulunma Durumu**

Okulumuzda Uygulama Odası	Sayı	Yüzde
Evet var	-	-
Hayır yok	106	95.49
Diğer cevaplar	2	1.80
Cevapsız	3	2.70
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin ifadelerine göre anketin uygulandığı okulların hiç birisinde “uygulama odası” bulunmamaktadır.

Tablo 36

**Okul veya Sınıf Kütüphanesinde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Der-
siyle İlgili Kaynak Eser Bulunma Durumu**

Kaynak Eser	Sayı	Yüzde
Vardır	10	9.00
Yoktur	97	87.38
Cevapsız	4	3.60
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %87.38'i okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersiyle ilgili kaynak eser bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 37

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersiyle İlgili Gezi, Gözlem ve İnceleme Yapılma Durumu

Gezi, Gözlem, İnceleme	Sayı	Yüzde
Evet yapıyoruz	7	6.30
Hayır yapmıyoruz	98	88.28
Cevapsız	6	5.40
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %88.28'i bu dersle ilgili gezi, gözlem ve inceleme yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 38

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Verilen Ödevler

Verilen ödevler	Sayı	Yüzde
Konuyu okuma, özetleme	34	30.63
Hazırlık sorularının yapılması	15	13.51
Abdest alışının ve namaz kılışının izlenmesi	14	12.61
Dua ve sûrelerin ezberlenmesi	22	19.81
Diğer	8	7.20
Hiç ödev vermeyen	18	16.21
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %16.21'i bu dersten hiç ödev vermediklerini belirtirken, geri kalanlar çeşitli konularda ödev verdiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 39**Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinin Değerlendirilmesinde Uygulanan Sınav Türü**

Sınav Türü	Sayı	Yüzde
Yazılı	31	27.92
Sözlü	22	19.81
Hem yazılı hem sözlü	31	27.92
Test	11	9.90
Kanaat kullanma	16	14.41
Toplam	111	100.00

Dersin değerlendirilmesinde öğretmenlerin %14.41'i hiç sınav yapmadan kanaat kullanmakta, diğerleri ise çeşitli sınavlar yapmaktadır.

Tablo 40**Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Araç-Gereç Kullanılma Durumu**

Kullanılan Araç-Gereç	Sayı	Yüzde
Yardımcı kitap	2	1.80
Slayt, video, tepegöz vb. görüntülü araçlar	9	8.10
Kasetçalar	-	-
Araç-gereç kullanmayan	94	84.68
Cevapsız	6	5.40
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin büyük çoğunluğunu oluşturan %84.68'i bu derste araç-gereç kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 41**Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Saatlerinin Amacı Dışında Kullanılma Durumu**

Kanaatler	Sayı	Yüzde
Sık sık kullanılmaktadır	30	27.02
Zaman zaman kullanılmaktadır	53	47.74
Hayır kullanılmamaktadır	28	25.22
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %27.02'si sık sık, %47.74'ü ise zaman zaman Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saatlerinin amacı dışında kullanıldığını ifade etmişlerdir.

Tablo 42**Öğretmenlere Göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersini Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler**

Faktörler	Sayı	Yüzde
Araç-gereç eksikliği	14	12.61
Uygulama odasının olmayışı	10	9.00
Sınıf öğretmenlerinin bu konudaki yetersizlikleri	52	46.84
Bu dersin çevreyle ve diğer derslerle bütünleşememesi	19	17.11
Ders kitaplarının yetersizliği	8	7.20
Diğer	8	7.20
Toplam	111	100.00

Öğretmenlerin %46.84'ü kendilerinin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin özel öğretim yöntemleri ve alan bilgisi yönünden yeterli eğitim almamış olmalarını, dersi olumsuz yönde etkileyen en önemli faktör olarak belirlemişlerdir.

Tablo 43

**Öğrencilere Göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersini Olumsuz
Yönde Etkileyen Faktörler**

Faktörler	Sayı	Yüzde
Uygulama odasının olmayışı	31	19.01
Kitabın dilinin ağır oluşu	32	19.63
Araç ve gereçlerden yeterince yararlanılmaması	37	22.69
DKAB ders saatlerinde, bazen başka derslerin Yapılması	51	42.85
Cevapsız	11	9.90
Toplam	163	100.00

Öğrencilerin %42.85'i Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saatlerinde zaman zaman başka derslerin yapılmasının, dersi olumsuz yönde etkileyen birinci etken olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 44

**Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinin Daha Faydalı Duruma
Gelmesi ve İlgi Çekmesi İçin Öğrencilerin Önerileri**

Öneriler	Sayı	Yüzde
Video, Teyp vb. araçlardan faydalanmalıdır.	29	17.79
Namazların öğretim uygulamalı olmalıdır.	20	12.26
Kitaplarda daha çok resim, hikaye, şiir ve okuma parçası bulunmalıdır.	24	14.72
DKAB ders saatlerinde başka dersler yapılmamalıdır.	37	22.69
Haftalık ders saatleri artırılmalıdır.	18	11.04
Cevapsız	35	21.47
Toplam	163	100.00

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin daha faydalı duruma gelmesi ve ilgi çekmesi için öğrenciler tarafından getirilen önerilerden, oran olarak %22.69 ile en fazla kişinin dile getirdiği konu, "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saatlerinin amacı dışında kullanılmaması gerektiği" olmuştur.

Tablo 45

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinin Daha Çok İlgi Çekmesi ve Başarısının Artması İçin Öğretmenlerin Önerileri

Öneriler	Sayı	Yüzde
Bu dersi branş öğretmenleri ya da bu konuda özel bilgisi olan öğretmenler okutmalıdır.	17	15.31
Dua ve sûreler kasetten dinletilmelidir.	9	8.10
İbadetlerin uygulamaları videodan izletilmelidir.	11	9.90
Ahlâki konularla ilgili filmler yapılmalı ve izletilmelidir	8	7.20
Camiler gezdirilmeli, namaz kılanlar izletilmelidir.	7	6.30
Peygamber ve diğer büyük şahsiyetlerin örnek hayatları anlatılmalıdır.	10	9.00
Namazların uygulamalı öğretimine imkan tanınmalıdır.	12	10.81
Bu derslere idarecilerin saat doldurmak için girmeleri engellenmelidir.	8	7.20
Müfredat yeniden gözden geçirilmelidir. Dördüncü sınıfın konuları öğrencilere ağır gelmektedir.	7	6.30
Konular günlük hayattan örneklerle işlenmelidir.	6	5.40
Zaman zaman derslere imam, müftü vb. din görevlileri davet edilmelidir.	5	4.50
Fikrim yok	11	9.90
Toplam	111	100.00

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin daha çok ilgi çekmesi ve başarısının artması için öğretmenler tarafından birçok öneri getirilmiş olup, oran olarak %15.31 ile en fazla kişinin dile getirdiği konu "Dersi branş öğretmenleri ya da bu konuda özel bilgisi bulunan kişilerin okutması gerektiği." olmuştur.

B.YORUM

Bu bölümde, ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin, bulgulara dayalı olarak tesbit edilen problemleri, başlıklar halinde incelenmiş ve araştırmanın amacındaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

1.Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinin Amaçları

Her tür ve derecedeki okulların öğretim programlarında bulunan bütün derslerden, kendine has özel amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken, bir yandan da devletin genel eğitim politikasının oluşumuna katkıda bulunması beklenir. Bu nedenle Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin özel amaçlarının, Millî Eğitimin genel amaçları ile birlikte ele alınması zarureti vardır.¹¹⁷

Türk Millî Eğitiminin genel amacı Millî Eğitim Temel Kanununda şöyle belirlenmiştir:¹¹⁸

“Türk Millî Eğitiminin genel amacı Türk Milletinin bütün fertlerini; 1.Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin millî, ahlâkî, insânî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2.Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına

¹¹⁷ Selçuk, a.g.e., s.130

¹¹⁸ Tekişik-Karabıyık, a.g.e., s.20

saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3.İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak sûretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak,

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisâdi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır”.

Türk eğitim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirmek için, çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumları için de birtakım özel amaçlar tesbit etmiştir.

İlköğretimle ilgili amaçlar, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1.”Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek;

2.”Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak” şeklinde belirlenmiştir. ¹¹⁹

İlkokulda okutulmakta olan bütün derslerin genel hedefi, kendi özel amaçlarıyla birlikte ilköğretimin bu genel amaçlarını gerçekleştirmektir.

¹¹⁹ Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 s.k.) Madde:22; Tekişik-Karabıyık, a.g.e., s.23

Türk Milli Eğitim sisteminde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminin amacı ise şöyle belirlenmiştir.¹²⁰

“İlköğretim ve ortaöğretimde öğrenciye, Türk Milli Eğitim politikası doğrultusunda genel amaçlarına, ilkelerine ve Atatürk’ün laiklik ilkesine uygun, din, İslam Dini ve ahlâk bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak; böylece Atatürk’çülüğün, milli birlik ve beraberliğin, insan sevgisinin dini ve ahlâki yönden pekiştirilmesini sağlamak, iyi ahlâklı ve faziletli insanlar yetiştirmektir.”

Bu genel amaçtan sonra, ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminin amaçları da şu şekilde belirlenmiştir.¹²¹

- 1.Allah’ı ve peygamberi tanımak ve sevmek.
- 2.İslâm Dininin inanç, ibadet ve ahlâk esaslarını bilmek.
- 3.Namazda okunan sûre ve duaları ezberlemek ve bunların anlamlarını bilmek.
- 4.Kendi iç dünyasında, içinde yaşadığı aile ve toplumda, inanç ve ibadet yönünden de dengeli ve uyumlu bir kişilik kazanmak.
- 5.Temizlik, iyilik, doğruluk fikirlerinin, insanları sevmenin, anaya, babaya, büyüklere saygı, küçüklere şefkat göstermenin, zayıflara, muhtaçlara yardım etmenin, çalışkanlığın İslâm Dininin emir ve esaslarından olduğunu kavramak.
- 6.Her türlü ibadet ve dış temizlik gibi güzel ahlâkın da, insan için vazgeçilmez bir unsur olduğu gerçeğini benimsemek.
- 7.Vatan, millet ve Atatürk sevgisini pekiştirmek.

¹²⁰ İlkokul Programı, MEB, Ankara 1995, s.273; 23.03.1982 tarih ve 2109 Sayılı Tebliğler Dergisi

¹²¹ İlkokul Programı, MEB, Ankara 1995, s.276

Günümüzde, çok ve çeşitli insan niteliklerini kapsayan eğitimin amaçları, birbiriyle ilişkilerine göre belli gruplarda sınıflandırılarak inceleme yoluna gidilmektedir. Buna göre oluşturulan üç grup şunlardır:

a)Devimsel (Psiko-motor) Amaçlar: Organların tek tek ve toplu hareketleriyle ilgili becerilerin geliştirilmesine yönelik nitelikler.

b)Bilişsel Amaçlar: Bilgiyi tanıma, hatırlama, onun üzerinde akıl yürütme, kavramlar, genellemeler, kuramlar vb. oluşturma ve bunları denetleme.

c)Duyuşsal Amaçlar: İlgî, tutum ve özkavram gibi adlarla anılan duygu ve eğilimler.¹²²

İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin yukarıda sunulan amaçları, ilkokul programında belirlendiği şekliyle verilmiştir. Ancak orada bu amaçlar, devimsel, bilişsel veya duyuşsal alanda yer alan hedefler olarak gruplandırılmamıştır. Burada böyle bir sınıflandırma yapılarak, ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin hedeflerini oluşturan insan niteliklerinin, daha yakından tanınması uygun olacaktır.

a)Devimsel Hedefler

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin bakanlıkça belirlenen amaçları içerisinde, devimsel hedefleri içeren amaç bulunmamaktadır.

b)Bilişsel Hedefler

1.Allah'ı ve peygamberi tanıma ve sevme.

2.İslam Dininin, inanç, ibadet ve Ahlâk esaslarını bilme.

¹²² Durmuş Ali Özçelik, Eğitim Programları ve Öğretim, ÖSYM Eğitim Yayınları, Ankara 1987, s.19,20

3.Namazda okunan dua ve sûreleri ezberleme ve bunların manalarını bilme.

4.Şu hususların İslam Dininin emir ve esaslarından olduğunu kavrama;

- a)Temizlik, iyilik, doğruluk,
- b)İnsanları sevmeye,
- c)Anaya, babaya, büyüklere saygı, küçüklere şefkat gösterme,
- d)Zayıflara muhtaçlara yardım etme,
- e)Çalışkan olma,

C)Duyuşsal Hedefler

1.Allah'ı ve peygamberi tanıma ve sevmeye

2.Kendi iç dünyasında, içinde yaşadığı aile ve toplumda, inanç ve ibadet yönünden de, dengeli ve uyumlu bir kişilik kazanma.

3.Her türlü ibadet ve dış temizlik gibi, güzel ahlâkın da insan için vazgeçilmez bir unsur olduğu gerçeğini benimseme.

4.Vatan, millet ve Atatürk sevgisini pekiştirme.

Görüldüğü gibi bu dersin amaçları, zikredilen üç gruptan bilişsel ve duyuşsal hedefleri kapsamaktadır. Ancak Özçelik'in de ifade ettiği gibi¹²³ eğitimin hedefleri arasında yer alan bir insan niteliğinin, hiç bir zaman sadece bir devimsel beceri, bir bilişsel yeterlilik, ya da duyuşsal özellik olmayacağı açıktır. Mesela yukarıda, bilişsel hedeflerin 4.maddesinde zikredilen hususların duyuşsal hedefler içerisinde de mütalaa edilmesi mümkündür. Çünkü bu maddede yer alan duyguyla ilgili hususların, dinin emir ve esaslarından olduğunu kavratıl-

¹²³ Özçelik,a.g.e., s.20

ması yani öğretilmesi bilişsel hedefleri içerirken, buradaki kavratmanın salt bir bilgi vermek olmadığı, bunun sonucunda çocuklarda birtakım duygu ve eğilimlerin oluşmasının amaçlandığı gözönüne alındığında, söz konusu hususların duyuşsal hedefler içerisinde de değerlendirilebileceği görülmektedir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminde, genel amaca ulaşabilmek için gerekli görülen ilkeler, Milli Eğitim Bakanlığınca şöyle belirlenmiştir.¹²⁴

1.Devletimizin lâiklik ilkesi daima gözönünde bulundurulacak, bu ilke her zaman titizlikle korunacaktır. Hiç bir zaman vicdan ve düşünce özgürlüğü zedelenmeyecektir. Kimse dinî uygulamalara zorlanmayacaktır.

2.Mutlaka dini aynı olan milletlerle her zaman iyi ilişkiler içinde bulunulamayacağı, buna rağmen dini ayrı olan milletlerle de iyi niyet ve dostluk ilişkileri içinde bulunulabileceği zihniyeti kazandırılacaktır.

3.İyi vatandaş yetiştirmek ve öğrencilerin ileride toplumumuza daha rahat uyum sağlamalarına yardımcı olmak için, milli ahlâkımızla ilgili konuların öğretiminde din ayırımı gözetilmeyecektir.

4.Azınlık okulları dışındaki okullarımızda öğretim gören T.C. uyruklu Hristiyanlık ve Musevilik dinlerine mensup öğrencilere Kelime-i Şahâdet, kelime-i Tevhid, Bismele, Amentü, Ayet, Sûre ve Namaz duaları ezberletilmeyecek, Namaz, Oruç, Zekat ve Hacca ait uygulamaya yönelik bilgiler öğretilmeyecektir. Dolayısıyla söz konusu öğrenciler aynı konulardan ölçme ve değerlendirme açısından sorumlu tutulmayacaklardır.

¹²⁴ İlkokul Programı, MEB, Ankara 1995, s.274

5.Dini bilgiler yanında milli birlik ve beraberliği kazandırıcı, sevgi, saygı, kardeşlik, arkadaşlık ve dostluk bağlarını güçlendirici, vatan, millet, bayrak, sancak, şehit, gazi gibi milli değerler kazandırıcı yüce kavramların öğrencilerin zihinlerinde yer etmesine özen gösterecektir.

6.Örf, âdet ve geleneklerimizle, milli değerlerimiz daima gözönünde tutulacak ve dinin, milleti oluşturan önemli unsurlardan biri olduğu benimsetilecektir.

7.Ders konuları daima Atatürk ilkeleri ile bütünleştirilecektir.

8.Bu ders, "Özel Öğretim İlkeleri"ne uygun olarak ve sevdirilerek işlenecektir.

9.Konular işlenirken yeri geldikçe, işlenen konular ile öğrencilerin diğer derslerde kazandıkları bilgiler arasında bağlantı kurulacaktır.

10.Konular, sınıf seviyelerine göre, öğrencilerin genel kültür ve pedagojik gelişmeleri gözönünde bulundurulmak sûretiyle, onların kültür düzeylerini aşmadan sevdirilerek, düşündürücü ve ikna edici bir şekilde işlenecektir.

11.Yeri geldikçe öğrenmenin, çalışıp ilerlemenin, bilmenin de bir ibadet olduğu öğrencilere açıklanacaktır.

12.Haksızlık, yalancılık, riyakârlık, sahtekarlık, bencillik, tembellik ve bunun gibi davranışları İslâm Dininin reddettiği ve günah saydığı, her Müslümanın faziletli olması gerektiği belirtilecektir.

13.İbadetlerin Allah'a karşı sevgi, şükran duygularının ifadesi olmasının yanında, kişinin sağlığına, toplum fertlerinin birbirine sevgi ve saygı ile bağlanmalarına, yardımlaşmalarına, dayanışmalarına, fert ve toplum ilişkilerinin iyi ve düzenli bir şekilde yürütülmesine yarayan,

insanı fazilete (erdeme) ve mutluluğa sevkeden davranışlar da kazandırdığı özellikle belirtilecektir.

14. Her türlü ibadet ve dış temizlik gibi, kalbi arıtıp ruhu yücelten güzel ahlâkın da insan için vazgeçilmez bir unsur olduğu gerçeği benimsetilecektir.

15. İnanç ve davranış bütünlüğünün önemi üzerinde durulacaktır.

16. İbadetin insan tabiatına uygun ve gerekli olduğu duygusu öğrencilere kavratılacaktır.

17. Hz. Muhammed'in hayatı ile ilgili konular işlenirken, daima O'nun örnek ve üstün şahsiyeti esas olarak ele alınacak, bunu belgeyen olaylardan örnekler verilecektir.

18. Her konuda mümkün olduğu ölçüde öğrencinin günlük hayatı ve gözlemleri ile ilişki kurulacak, hatta, günlük hayattan ve gözlemlerden hareket edilerek konuların öğretilmesine gidilecektir.

19. Konular yeri geldikçe ayet ve hadislere dayalı olarak ele alınacaktır.

20. Öğrencilerin okul dışından getirdiği yanlış bilgi ve telkinler, onları kırmadan, bilimsel bir yaklaşımla düzeltilecektir.

21. Müslümanlığın hurafeden uzak, akılcı ve çağdaş bir din olduğu çeşitli örneklerle kavratılacaktır.

22. Her konuya, iyi bir şekilde seçilmiş, uygun ayet, hadis meâlleri, okuma parçaları ve hikayelerle açıklık ve kavrayış kolaylığı getirilecektir.

23. Konular sınıf ve yaş düzeyine göre düzenlenmiş, hikaye, fıkra, kıssa, hatıra vb. metinler ve resimler yolu ile beslenecek, hatta

konulara, günlük hayata ait gözlemlerin yanısıra bu metinlerden, resimlerden hareket ederek uygun bir yaklaşım sağlanacaktır.

24.Konuların işlenmesinde Müslümanlığın kuru bilgilerden ibaret belli kalıplar ve belli davranışlar olmadığı açıklanacak, sürekli canlılık ve ilerleme isteyen (aktif) bir din olduğu gerçeği hiç bir zaman gözden uzak tutulmayacaktır.

25.Namaz, sûre ve dualar eski harflerle okutulmayacak ve yazdırılmayacaktır.

26.Verilecek ödevler, daha çok, öğrencilerin bu ders ile ilgili Bakanlığımızca tavsiye edilmiş, Kur'ân-ı Kerim meâli, hadis tercümeleri, ilmihal gibi ana kaynakları tanımalarına ve yaşanan dini hayatı (ibadet, ölüm, dini bayram, isim koyma) görüp idrak etmelerine imkân verecek şekilde olacaktır.”

Bu ilkeler ile dersin amaçlarının gerçekleşmesinde birinci derecede etkili kişi öğretmendir. Dersin belirlenen amaçları birer rehber mahiyetinde olup okulun rolünü, sorumluluk ve fonksiyonunu belirler; öğrencinin neyi ne kadar alabileceğini, neleri yapmaktan sorumlu olduğunu gösterir. Ulaşılması beklenen bilgi sınırı ile, kazandırılması hedeflenen davranışları tesbit ve işaret eder. Ayrıca amaçların değerlendirmeye de temel oluşturması gerekir. Yapılan eğitim ve öğretimin etkinliği önceden belirlenmiş amaçlara göre değerlendirilerek amaçlara ulaşılmışsa başarılı, ulaşılmamışsa başarısızlık olarak nitelendirir.¹²⁵

Amaçlar genel olarak nelerin niçin yapılacağı hususunda bir çerçeve çizerek eğitim ve öğretim faaliyetlerinde öğretmenlere rehberlik yapmaktadır. Bu nedenle dersin resmi olarak ortaya konan ama-

¹²⁵ Selçuk, a.g.e., s.133

çlarından çok, o dersi okutan öğretmen-belirlenen amaçlara paralellik arzemesi beklenen- konuyla ilgili kanaat ve hedefleri önemlidir.

Ankette, öğretmenlere “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin ilkokullar için amacı ne olmalıdır? kısaca belirtiniz” şeklinde yöneltilen açık uçlu soruya öğretmenler tarafından çok çeşitli cevaplar verilmiştir. Bunlardan başlıcaları şunlardır:

- “Dinimizin ana kurallarını kavratmak”
- “İnsani ilişkilerde kardeşlik ve barış duygusunu teşvik etmek”
- “Dinimizin gerekli kurallarını öğretmek ve uygulatmak”
- “Dini kuralları, millî ve ahlâki kurallarla özdeşleştirmek”
- “Sevgi, saygı ve merhamet duygularını geliştirmek”
- “İyi, doğruyu, dürüstlüğü göstermek”
- “Toplumun milli ve manevi değerlerini yükseltmek ve geliştirmek”
- “Çağdaşlık ve lâiklikle dinin bağdaşabileceğini kavratmak”
- “Dinin müsbet bilime aykırı olmadığını öğretmek”
- “Ahlâklı bir nesil yetiştirmek”
- “Genel kültür edindirmek”

Görüldüğü gibi öğretmenlerin bu konudaki düşünceleri çok çeşitlidir.¹²⁶ Başka bir deyişle dersin tesbit edilen resmî amacı dışında, her öğretmenin kendine göre düşünüp geliştirdiği amaçları da vardır. Verilen cevapların genel olarak üç grupta sınıflandırılması mümkündür (Tablo 11).

¹²⁶ Muallâ Selçuk tarafından yapılan benzer bir araştırmada da benzer cevaplar alınmıştır. Bkz. Selçuk, a.g.e., s.134

1.Dinin temel ilkelerini kavratmak. (Ankete katılan 61 öğretmen (%54.95) dersin amacını bu şekilde belirlemişlerdir).

2.Genel ahlâki davranışları kazandırmak. (Öğretmenlerden 32'si (%28.82) bu kanaattedir)

3."Genel kültür edindirmek: (Öğretmenlerden 11'i (%9.90) de bu görüştedirler.)

Araştırmamıza katılan 8 öğretmen ise bu soruyu cevapsız bırakarak, bu konuda görüş belirtmemişlerdir.

Öğretmenlerin, gruplandırılan bu kanaatlerinden hiç birisi tek başına, bu ders için belirlenen amaçları kapsamamaktadır.

Öğretmenlerin yarısından çoğunun görüşü olarak formüle edilen "Dinin temel ilkelerini kavratmak" fikri, bilgi ağırlıklı bir görüştür. Halbuki eğitimin gayesi, Ertürk'ün de ifade ettiği gibi insan davranışlarını istenilen yönde değiştirmek ve insana yeni davranışlar kazandırmaktır.¹²⁷ Gazali de Çocuk ruhu terbiyeye müsait saf bir cevherdir. Küçüklükte bunun üzerine işlenen nakışlar yani alışkanlıklar bütün hayatı boyunca onun yaşayış tarzını tayin ederler¹²⁸ demekle eğitim ile davranış arasındaki ilişkiyi dile getirmiştir. Kişinin eylemlerine yansımayan, onun hal ve hareketlerini etkilemeyen bir bilginin pratikte fazla bir değeri olmadığı gibi, bu hâl tek başına eğitimin amacı da olmaz.

Öğretmenlerin %28.82'lik bir bölümü de Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin amacını "Genel Ahlâki davranışları kazandırmak" olarak belirlemişlerdir. Bu düşüncenin de tek başına bu dersin amaçlarını belirtmekte yeterli olmadığı açıktır.

¹²⁷ Ertürk, a.g.e., s.9

¹²⁸ Gazali, a.g.e., 6,175

Eğitimin gayesi insan davranışlarını istenilen yönde değiştirmektir. Ancak sağlam temel bilgilere dayanmayan davranış değişikliği, pek mümkün olmayacağı gibi kalıcı da olmaz. "Yardımsever" olmak yetmez. Niçin "yardımsever" olunması gerektiği bilgi bazında temellendirilmek suretiyle, kazandırılacak davranış, kişinin düşüncesi ile faaliyetleri arasında bir uyum oluşturur ve davranışın kalıcı olmasını sağlar.

Az sayıda bir öğretmen grubu da din öğretiminin amacını, "Genel kültür edindirmek" olarak ifade etmişlerdir. Yüzde 9.90'lık grubun bu görüşleri kendilerinin, dinin mahiyeti, din eğitim ve öğretiminin amacı, önemi vb. konularda pek bilgi sahibi olmadıklarını ortaya koymaktadır. Ancak bu durum öğretmenlerin bir kusuru olarak görülmemelidir. Çünkü onlar sınıf öğretmenliği öğrenimleri sırasında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini okutabilecek formasyon almak üzere, sadece bir yarıyıl haftada iki saatlik bir ders dışında, hiç din eğitim ve öğretimi görmemektedirler. Hatta öğretmenlerin bir kısmı, bu bir yarıyıldaki iki saatlik dersi de okumamışlardır.¹²⁹

Görüldüğü gibi dersin amaçları konusunda öğretmenler görüş birliği içinde değildirler. Birbirinden temelde farklı olan bu üç grup amaç ifadelerinin hepsi de, tek başına dersin amacını ortaya koymaktan uzaktır. Zira din, tek boyutlu bir olgu olmayıp, bir yönüyle bilgi, bir yönüyle iman, bir yönüyle amel ve bir yönüyle de duyguyu içine alan, bütünlük arzeden bir yapıya sahiptir.¹³⁰

"İlkokul, çocuğa, karşılanması gereken beden, ruh ve toplumla ilgili birtakım ihtiyaçları geliştirecek çeşitli istidat ve kabiliyetleri bulunan değerli bir varlık olduğunu kavratmayı, onu kişilik ve Ahlâki karak-

¹²⁹ Bkz. Tablo,5

¹³⁰ Mehmet Aydın, Din Felsefesi, DEÜ.Yay., İzmir, 1987, s.4; Recep Yaparel, "Dinin Tarifi Mümkün mü?" DEÜİFD., IV, (1987), s.403; Pazarlı,a.g.e., s.29,30

ter sahibi iyi bir yurttaş olarak yetiştirmeyi amaç edinen"¹³¹ ve herkes için mecburi olan bir eğitim kurumudur.¹³²

Bu noktada ilkokuldaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin amacı tekrar hatırlanacak olursa, bu derslerle, öğrencilerin "Kültürel değerlere sahip olarak ahlâkın vazgeçilmezliğini benimsemesi, iyilik, doğruluk, sevgi, yardım vb. erdemlerin dinin esaslarından olduğunun kavratılması, kendi içinde ve üyesi bulunduğu topluma inanç yönünden de uyum sağlaması, dinin temel inanç, ibadet ve ahlâk esaslarını ve ibadetler için gerekli olan dua ve sûreleri ezberlemesi ve manalarını bilmesi, Allah ve peygamber sevgisini kazanması" hedeflenmektedir.¹³³ Ancak bu idealin, ilkokuldaki bu dersin mevcut durumuyla gerçekleştirilebilmesinin zor olduğu ortadadır. Bu durumda yapılması gereken iş, çocukların dini tutumlarının oluşmaya başladığı dönem olan¹³⁴ ilköğretimde, belirlenen amaçlar ve çocuğun gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak temel bilgiler verilmesi, çocuğun dine karşı olumlu tavır almasının sağlanmasıdır. Eğitim, hayat boyu devam eden bir faaliyettir. Çocuk bu dönemde edineceği temel bilgi ve olumlu tavırla hayatı boyunca karşılaşacağı dini problemlerini nerede ve nasıl çözebileceğini kavramış olur.

Yukarıda görüldüğü gibi bu dersin ilkokullardaki bilişsel hedeflerinden biri "namazda okunan sûre ve duaları ezberlemek ve bunların manalarını bilmek" olarak belirlenmiştir. Şüphesiz dua ve sûrelerin manalarının öğrenilmesi ve bunların üzerinde düşünülmesi gereklidir, hatta Kur'an'ın emridir.¹³⁵ Ancak, ilkokul dönemindeki çocuğun dini kültürünün dua ve sûrelerin manalarını kolaylıkla anlayabilecek

¹³¹ İlkokul Programı, MEB, Ankara 1995, s.13

¹³² Milli Eğitim Temel Kanunu, (1739 S.K.) Madde:22, Tekişik-Karabıyık, a.g.e., s.23

¹³³ İlkokul Programı, MEB, Ankara, 1995, s.276

¹³⁴ Yavuzer, a.g.e., (1986), s.256; Armaner,a.g.e., s.86,87; Ünver Günay, "Türkiye'de Dini Sosyalleşme", T.I.DES İlahiyat Vakfı Yay. Ankara 1981, s.197

¹³⁵ Bkz.E.Ruhi Fığlalı, Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri, Selçuk Yay., İstanbul, 1986, s.21

seviyede olduğunu söylemek güçtür. Meselâ Fil sûresinin anlamı 5.sınıf kitabında¹³⁶ şöyle verilmiştir:

“Görmedin mi, ne yaptı Rabbin fil ordusuna! Onların düzenlerini boşa çıkarmadı mı? Üzerlerine Ebâbil kuşlarını gönderdi de, onları taş yağmuruna tuttular. Böylece onları yenik ekinlere döndürdü.”

İlkokul 5.sınıf çocuğu bu bilgileri ne dini kültür, ne de dil gelişimi yönünden anlayıp kavrayabilecek yeterlilikte değildir. Bir sûre veya ayetin Türkçe manasının okunması onu anlamak için çoğu kez yeterli olmamaktadır. O ayet ve sûrenin iniş sebebi ile o devirdeki şartlar, dinin bütünlüğü içerisinde değerlendirilerek ancak anlaşılabilir. Öğrencilerin bu tür kolaylıkla anlayamayacakları dua ve sûreler konusunda, iyi bir öğretmen devreye girip konuyu enine boyuna açıklayarak, dua ve sûrenin anafikrini öğrencilere kavratılabilir. Ancak ilkokullardaki bu dersleri de okutan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu, (77,47) bu alanda hiç eğitim almamış olduklarından bu konuda faydalı olmaları mümkün görülmemektedir.¹³⁷

Bu nedenle bu dönemde bazı dua ve sûrelerin manalarının, anafikirleriyle ilgili bir takım kıssaların, menkıbelerin ve tarihi olayların içerisinde sunulması faydalı olabilir. Çocukların rahatlıkla anlayamayacakları bu manaları, doğrudan belletmeye çalışmak pek fayda sağlayamayacaktır. Nitekim konuya ilişkin sorulan soruya verilen cevaplarda, öğrencilerin sadece %13.49'u dua ve sûrelerin manalarını da öğrendiğini ifade ederken, %53.98'i dua ve sûrelerin manalarını öğrenmediğini söylemişlerdir (Tablo 22). Çocukların ezbere yatkın oldukları ilkokul döneminde dua ve sûrelerin ezberletilmesi, manalarının öğretiminin ise sonraki dönemlere bırakılmasının “insana

¹³⁶ Beyza Biigin, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi,5, MEB.Yayını , İstanbul, 1992, s.54

¹³⁷ Bkz. “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Öğretmen Sorunu” bölümü

görelilik” ve “bilinenden bilinmeyene” gibi din eğitimi prensiplerine¹³⁸ daha uygun olacağı söylenebilir.

İlkokul dönemi din öğretiminde amacın temini hususunda şu noktalar daima göz önünde bulundurulmalıdır:

1.Çocuklarda hayata bakış geliştirme, onlara insan olmanın temel tecrübelerini yaşatma, bu tecrübeleri anlatma ve ifade edebilme yeteneğini kazandırma, böylece dini konuların anlaşılmasına zemin hazırlama.

2.Dini yaşantıları farkederek, konuyla ilgili soru sorma ve ifade etme yeteneğini geliştirme.

3.Günlük olaylar üzerinde düşünmeyi, onlarla dini tecrübeler arasında ilişki kurarak sonuçlar çıkarabilmeyi teşvik etme.

4.Toplum yaşayışına, dini, milli, ahlâki bütün değerleri kavramaya ve yaşamaya, konuşarak ve soru sorarak hazırlama.

5.Bu dönemde “Müslüman hiç yalan söylemez”, Müslüman hiç ibadetlerini aksatmaz.” vb. idealist sözlerden uzak durulmalıdır. Çünkü bunları öğrenen çocuk, yakınlarında bu davranışların tersini gördüğünde hayal kırıklığına uğrayabilir.¹³⁹

2.Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Öğretmen Sorunu

Öğretmen, belli bir mesleki formasyona sahip, fertleri ve toplumu belli gayeler doğrultusunda planlı, programlı, metotlu ve şuurlu bir şekilde yetiştirmeye çalışan bir meslek elemanıdır.¹⁴⁰ Devletin, eğitim öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini de üzerine

¹³⁸ Din Eğitimi Prensipleri konusunda geniş bilgi için bkz. Selahattin Parladır, Din Eğitimi Bilimine Giriş, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1996, s.81-90

¹³⁹ Bilgin,a.g.e.,(1990), s.95

¹⁴⁰ Mustafa Öcal, Din Eğitim ve Öğretimde Metodlar, TDV. Yay., Ankara, 1991, s.33.

alan özel bir ihtisas mesleği olan öğretmenliğe hazırlık, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır.¹⁴¹

Öğretmen, eğitimin temel unsurudur.¹⁴² Öğretmensiz bir eğitim düşünülmemeyeceği gibi, yeterli pedagojik formasyon ve alan bilgisine sahip olmayan bir öğretmenin yaptığı eğitimden de sonuç alınması mümkün görülmemektedir. Gerekli bilgi ve formasyona sahip bir öğretmen, hatalı ve eksik bir programı bile, noksanlıklarını tamamlayarak en etkili bir biçimde uygulayabilir.¹⁴³ Yani güzel bir program, kötü bir öğretmenin elinde kötü, kötü bir program da, iyi bir öğretmenin elinde iyi olabilir.¹⁴⁴

Diğer alanlarda olduğu gibi, din öğretimi konusunda da öğretmenin, genel kültür ve pedagojik formasyonunun yanında, alan bilgisinin de önemi büyüktür. Okullardaki anket çalışması sırasında, sınıf öğretmenlerince bu durum sık sık dile getirilmiş, "iyi niyetle, canla-başla gayret göstermelerine rağmen, alan bilgisindeki éksikliklerinden dolayı din derslerinde fazla başarılı olamadıklarını" ifade etmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin kusuru değildir. Aşağıdaki genişçe değinileceği gibi, sınıf öğretmenleri eğitimleri boyunca din derslerini okutabilecek formasyonda yetiştirilmemektedir.¹⁴⁵ Halbuki din derslerinin, bu ders için gerekli özel formasyonu almış öğretmenler tarafından

¹⁴¹ Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K) Madde: 43; Tekişık-Karabıyık, a.g.e., s.26,27

¹⁴² Öcal, a.g.e, (1991), s.95; Yavuzer, a.g.e., (1982), s. 259; Cavit Binbaşoğlu, Genel Öğretim Bilgisi, Binbaşoğlu Yay., Ankara 1986, s. 241; Muhammed Şevki Aydın, "Programların Uygulanmasında Öğretmenin Rolü" MEB. Din Öğretimi Dergisi, 38 (1993), s.19; Gıyasettin Kaya, "Eğitim ve Öğretimde Dinin Etkisi" MEB. Din Öğretimi Dergisi, 10 (1987), s.41

¹⁴³ M.Şevki Aydın, agm., s.19

¹⁴⁴ İhsan Turgut, Eğitim Üzerine Felsefi Bir Deneme, Bilgehan Matbaası, İzmir, 1992, s.24.

¹⁴⁵ Bkz. Tablo 5; Mustafa Öcal, "Eğitim Fakülteleri Sınıf Öğretmenliği Bölümlerinde Okutulmakta Olan Din Kültürü ve Ahlâk Öğretimi Dersi ile İlgili Bazı Tesbitler ve Teklifler" Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2, MÜİF, (1995), s.149

okutulması halinde faydalı, aksi takdirde zararlı sonuçlar doğurabileceği sık sık dile getirilmektedir.¹⁴⁶

Öte yandan bu alanda yeterli formasyona sahip olmayan sınıf öğretmenlerinin bu ders saatlerinde, din dersleri yerine başka dersler yaptıkları, ya da öğrencileri merkezi sınavlara hazırladıkları şeklindeki iddiaların¹⁴⁷ doğruluğu bu araştırmayla ortaya çıkmıştır. Bu ders saatlerinin amacı dışında kullanıldığı ifade eden öğretmenlerin oranı %74.76,¹⁴⁸ öğrencilerin oranı ise, %42,85tir.¹⁴⁹ Bizzat öğretmen ve öğrencilerin görüşleriyle tesbit edilen bu durum çok önemlidir. Anayasayla okutulması kararlaştırılan bir dersin, öğretmenin keyfi uygulaması sonucu okutulmamasının izahı zordur.

Başka bir soruda öğretmenlere "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini olumsuz yönde etkileyen faktörler" sorulmuş, bu soruyu öğretmenlerin %46.84'ü "sınıf öğretmenlerinin bu dersin özel öğretim metotları ve alan bilgisi konusunda yeterli eğitim almamış olmaları" şeklinde cevaplamışlardır.¹⁵⁰ Ayrıca öğretmenlerin %74.76'sı, öğrencilerin bu dersle ilgili sorularına her zaman yeterli cevap veremediklerini ve bu konuda zorlandıklarını (Tablo 28), %28,82'si, bu dersi okutmaya kendisini yeterli görmediğini (Tablo 26), ve %65,76'sı da bu dersi branş öğretmenlerinin okutması gerektiğini ifade etmektedirler (Tablo 27). Bu konudaki eksikliklerini dile getiren ancak mevcut sisteme göre bu dersi okutmakla görevli olan öğretmenlere, bu konudaki noksanlıklarını tamamlamak üzere, her sene bakanlıkça bu alanda açılan hizmet içi eğitim kurslarına katılıp katılmadıkları sorulduğunda, ankete

¹⁴⁶ Başgil,a.g.e., s.282; Bayraktar,a.g.m., s.22; Taşlı,a.g.m., s.18; Pazarlı,a.g.e.,(1982),s.47; Küçük, a.g.tb. (MEDES), s.249

¹⁴⁷ Yavuz,a.g.tb.(UIİAS), s.252; Bayraktar,a.g.m., s.22 ; Sabri Akdeniz, "Çocuklarımızı Dine Başlatma", MEB.Din Öğretimi Dergisi,33, (1992), s.38

¹⁴⁸ Tablo 41

¹⁴⁹ Tablo 43

¹⁵⁰ Tablo 42

katılanlardan sadece bir öğretmenin bu kurslara katıldığı görülmüştür (Tablo 6). Bu nokta çok önemlidir. Öğretmenler, hem bu konuda yeterli eğitim almadıklarını ve bu nedenle bilgilerinin eksik olduğunu, derslerde öğrencilerin sorularına yeterli cevap veremediklerini belirtmekte, hem de bu alanda bakanlıkça açılan ve bütün masrafları devletçe karşılanan kurslara katılmamaktadırlar. Bu çelişki, gerekirse iradeleri dışında öğretmenlerin hizmet içi eğitim kurslarına alınmalarıyla giderilebilir.

Şimdi ilkokul öğretmenlerinin yetiştirilmelerinin tarihi seyrine ve öğrenimleri boyunca aldıkları din eğitimine bir göz atmak faydalı olacaktır.

Bir iddiaya göre, Osmanlı İmparatorluğunun başlarında ilkokul öğretmenleri, medreselerde ayrı bir programa göre yetiştirilmekte idi.¹⁵¹ Fatih döneminden sonra ise bu uygulamadan uzaklaşarak medreselerde bir parça öğrenim görmüş olanlar iklokullara öğretmen olarak atanmaya başlanmışlar, bu uygulama Tanzimat dönemine kadar sürmüştür.¹⁵² Bu dönemde, ilkokul öğretmeni yetiştirmek üzere ilk kez 1868'de "Darulmuallimin-i sıbyan" açılmış,¹⁵³ ilkokul üzerine üç yıllık eğitim süresi bulunan bu kurumun faaliyetleri 1915 yılına kadar devam etmiştir.¹⁵⁴ Osmanlılarda dini ağırlıklı öğretim yapan Sıbyan Mekteplerinin öğretmenleri aynı zamanda, köy camilerinde İmam-Hatiplik de yapıyorlardı.¹⁵⁵

Cumhuriyet döneminde bu mekteplerin adı 1924-1925 öğretim yılından itibaren yapılan düzenlemeyle, "Köy Muallim Mektepleri,"

¹⁵¹ Binbaşıoğlu, a.g.e., (1995), s.11

¹⁵² Binbaşıoğlu, a.g.e., (1995), s.11; Akyüz, a.g.e., s.77

¹⁵³ Binbaşıoğlu, a.g.e., (1995), s.12; Hasan Ali Koçer, Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi, Yargıçoğlu Matbası, Ankara 1967, s.11; Hasan Hüseyin Dilaver, Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme ve İstihdam Şartları, MEB. Yay. İstanbul, 1994, s.30

¹⁵⁴ Binbaşıoğlu, a.g.e., (1995), s.13

¹⁵⁵ Koçer, a.g.e., s.5, 101; Binbaşıoğlu, a.g.e., (1995), s.11

1935'lerden sonra da "Öğretmen Okulu" olarak değiştirildi.¹⁵⁶ Ancak bu okulla memleketin ihtiyacı olan öğretmen yetiştirilememekteydi. Zamanın Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan bu ihtiyacı 1936'da TBMM'de yaptığı konuşmada, 35 bin öğretmensiz köye devletin ancak 100 yıl sonra öğretmen gönderilebileceğini ifade ederek dile getirmiştir.¹⁵⁷

Bu acil öğretmen ihtiyacının karşılanması maksadıyla, 1937 yılında çıkartılan kanunla, 6-8 aylık kurslara tabi tutulan öğretmen adayları (eğitmen), kurs sonunda acil ihtiyaç bulunan köylere gönderilmişlerdir.¹⁵⁸

1940 yılında, 3803 nolu kanunla "Köy Enstitüleri" kurulmuştur. Beş yıllık eğitim süresi bulunan bu okullarda köyden alınan çocukları, köy hayatından uzaklaşmadan bu hayatın içinde yetiştirilerek köylerde çalışmaları, ve eğitimin yanında demircilik, yapıcılık, dülgercilik, kooperatifçilik, çocuk bakımı, dikiş, ev idaresi, ziraat, hasta bakımı gibi konularda da köylüyü aydınlatmaları hedeflenmiştir.¹⁵⁹

1953 yılında toplanan 5.Maarif Şûrâsında Köy Enstitülerinin süresi beş yıldan altı yıla çıkartılarak "İlköğretmen Okullarına" dönüştürüldü.¹⁶⁰

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 43.maddesi, bütün öğretmenlerin yükseköğrenim görmeleri esasını getirmiştir. 24 Mart 1974 tarih ve 191 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı ile, lise üzerine iki yıllık eğitim süreli Eğitim Enstitüsü mezun-

¹⁵⁶ Dilaver,a.g.e., s.33; Akyüz,a.g.e., s.329

¹⁵⁷ Akyüz,a.g.e., s.330

¹⁵⁸ Dilaver,a.g.e., s.34

¹⁵⁹ Koçer,a.g.e., s.118; Dilaver,a.g.e., s.34

¹⁶⁰ Koçer,a.g.e., s.138; Dilaver,a.g.e., s.36; Binbaşıoğlu,a.g.e., (1995), s.20

larının ilkokul öğretmeni olması kararlaştırıldı.¹⁶¹ 1976'da sayıları 50'yi bulan Eğitim Enstitüleri, 20.7.1982 tarihinden itibaren "Eğitim Yüksek Okulları" ismini alarak üniversitelere bağlanmıştır.¹⁶²

Eğitim Yüksek Okullarının öğrenim süresi, 1989-1990 öğretim yılından itibaren iki yıldan dört yıla çıkarılarak bünyesinde Eğitim Fakültesi bulunan üniversitelerin, Eğitim Fakültelerinin "Sınıf Öğretmenliği" bölümü haline getirilmiştir.¹⁶³

Görüldüğü gibi ilkokul öğretmeni yetiştirme konusunda, Cumhuriyet öncesinde başlayan istikrarsızlık Cumhuriyet döneminde de artarak devam etmiş, sadece bu dönemde ilkokul öğretmeni yetiştirmek için sekiz çeşit okul ve bir kurs açılmıştır.

Sınıf öğretmeni yetiştirmek için açılan bu kurumlarda, tabii olarak ilkokul programlarında yer alan bütün derslerin okutulması gereklidir. Ancak söz konusu bu kurumların programlarına bakıldığında, din öğretimiyle ilgili derslere zaman zaman hiç yer verilmediği, bazen de sembolik olarak programa alındığı görülmektedir.

Cumhuriyet döneminin başlarında faaliyette olan ve daha sonra adı Muallim Mektebine çevrilen beş yıllık Darul Muallimin (Muallimat)'in 1924 yılı programında, 1. ve 2. sınıflarda haftada ikişer saat din dersi bulunmaktadır.¹⁶⁴

1927-1928 öğretim yılında açılan üç yıl süreli kız öğretmen okullarının öğretim programında din dersleri 1. sınıfta haftada bir saat okutulmuştur.¹⁶⁵

¹⁶¹ Dilaver,a.g.e. s.39; Selahattin Parlador, "Öğretmenliğin Dünü Bugünü", DEÜİFD. III (1986), s.128.

¹⁶² Dilaver,a.g.e., s.39; Binbaşıoğlu,a.g.e., (1995), s.426; Akyüz,a.g.e., s.332

¹⁶³ Binbaşıoğlu,a.g.e., (1995), s.428

¹⁶⁴ Akyüz,a.g.e., s.330

¹⁶⁵ Binbaşıoğlu,a.g.e., (1995), s.479

1937-1938 öğretim yılında eğitime başlayan üç yıl eğitim süreli "Köy Öğretmen Okulları"nın programlarında ise din derslerine rastlanılmamaktadır.¹⁶⁶

Köy Enstitülerinin 1943 yılı programlarında din dersleri yer almazken,¹⁶⁷ 1953 yılından itibaren faaliyet gösteren "İlköğretmen Okulları"nın programlarında;

A tipi (Erkek) İlköğretmen Okullarının 4, 5 ve 6. sınıfları ile

B tipi (Kız İlköğretmen Okullarıyla C tipi (şehir erkek-kız) İlköğretmen Okullarının 4. ve 5. sınıflarında haftada birer saat din dersleri bulunmaktadır.¹⁶⁸

İki yıl süreli Eğitim Enstitülerinin 1979-1980 öğretim yılı programlarında da 4. yarı yılda iki saat "Din Bilgisi Öğretimi" dersi yer olmaktadır.¹⁶⁹

1982 yılında eğitime başlayan "Eğitim Yüksek Okulları"nın programlarında, yine bir yarıyıl haftada iki saat "Din Kültürü ve Ahlâk Öğretimi" dersi yer almaktadır.¹⁷⁰ Bu okulların eğitim süresi, 1990'dan itibaren iki yıldan dört yıla çıkarılmasına rağmen, söz konusu dersin öğretim süresinde bir değişiklik yapılmamıştır. Yine bir yarıyıl ve haftadaiki saattir.¹⁷¹

1973 yılında çıkartılan ve tüm öğretmenlerin yükseköğretim görmelerini esasa bağlayan, Milli Eğitim Temel Kanunundan önce göreve başlayan ilkokul öğretmenleri için (130 bin öğretmen için) 1986 yılından itibaren Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesince

¹⁶⁶ Koçer, a.g.e., s.105 vd; Akyüz, a.g.e., s.331

¹⁶⁷ Akyüz, a.g.e., s.340

¹⁶⁸ Koçer, a.g.e., s.138 vd.

¹⁶⁹ Bkz.Ek:3; Akyüz, a.g.e., s.333; Binbaşıoğlu, a.g.e., (1995), s.416

¹⁷⁰ Bkz.Ek:4

¹⁷¹ Binbaşıoğlu, a.g.e., (1995), s.527; Öcal, a.g.tb., s.144; Ek:5

“Eğitim Önlisans Programı”¹⁷² adı altında iki yıllık Yükseköğretim imkanı sağlanmış,¹⁷³ ancak bu programda (1987-1988)da din öğretimine yer verilmemiştir.¹⁷⁴

Görüldüğü gibi ilkokullarda bu dersi okutacak olan ilkokul öğretmenlerinin yetiştirildikleri yükseköğrenim programlarında, din derslerine ya hiç yer verilmemiş, ya da sembolik manada (bir yarıyıl haftada iki saat ve genelde metot ağırlıklı bir tarzda) yer verilmiştir.

Halbuki çoğu sistemlerini örnek almaya çalıştığımız, gelişmiş Batı ülkelerine bakıldığında, durumun çok farklı olduğu görülmektedir.

Almanya’da, bir ilkokul öğretmeni eğitimi boyunca, sekiz yıllık ilkokulda haftada dört saat din dersi, bir saat ayin, dokuz yıllık lise ile üç sene devam eden öğretmen okullarının bütün sınıflarında, haftada iki saat din dersi, bir saat ayin olmak üzere toplam 1886 saat din dersi okumaktadır.

Avusturya’da ise bir ilkokul öğretmeni, eğitimi boyunca, sekiz yıllık ilkokulda, dokuz yıllık lisede ve iki yıl süreli öğretmen okulunda haftada ikişer saat olmak üzere, toplam 1064 saat din dersi okumaktadır. Buna rağmen bu ülkede, bu nitelikteki bir öğretmene din dersleri okutturulmamaktadır. Bir öğretmenin din dersi okutabilmesi için ayrıca “Theologische Hochschule” yani “İlahiyat Yüksek Okulu”nu bitirmesi gerekmektedir.¹⁷⁵

¹⁷² Selçuk’un adı geçen eserinde bu okullar “Lisans tamamlama” şeklinde ifade edilmiş olmasına rağmen, doğrusu iki yıllık “Eğitim Önlisans Programı”dır. Lisans tamamlama ise iki yıllık yüksekokul (Eğitim Yüksekokulu, Eğitim Enstitüsü) mezunu öğretmenler için bazı üniversiteler tarafından yapılmaktadır. Bkz. Selçuk,a.g.e., s.123, 143

¹⁷³ Akyüz,a.g.e., s.332

¹⁷⁴ Bkz.Ek:2

¹⁷⁵ Hakkı Maviş, Almanya, Avusturya ve Türkiye’de Din Eğitimi, Fatih yay. İstanbul 1970, s.52,53; Tavukçuoğlu,a.g.m., s.27; DİB,a.g.Din Eğitimi Raporu, s.17

Türkiye’de halen görev yapan ilkokul öğretmenlerinin daha çok üç yükseköğretim kurumundan mezun oldukları anlaşılmaktadır. Bunlar;

a)Eğitim Enstitüsü

b)Eğitim Yüksek Okulu

c)A.Ö.F Eğitim Önlisans Bölümüdür.

Ancak Milli Eğitim Bakanlığınca, ihtiyac duyulmayan bazı branş öğretmenleri, zaman zaman sınıf öğretmeni olarak atandığından, araştırmamıza katılan öğretmenlerden beşi biyoloji, biri fizik, ikisi de sosyoloji mezunu oldukları görülmüştür.¹⁷⁶

“Yükseköğrenimlerdeki din öğrenimi” durumlarına ilişkin sorulan soruya verdikleri cevaplarda, Eğitim Önlisans Bölümü mezunları, branş öğretmenliği bölümü mezunları ile Eğitim Enstitüsü mezunlarının bir kısmının oluşturduğu %77.47’lik oranda öğretmen, yükseköğrenimlerinde, hiç din öğrenimi görmediklerini ifade etmişlerdir.¹⁷⁷ Yapılan kaynak araştırmalarında, yukarıda da ifade edildiği gibi Eğitim Enstitülerinin programlarında, bir yarıyıl haftada iki saatlik din dersi bulunduğu görülmüştür. Bu okullardan mezun olan bir kısım öğretmenin, bu dersleri hiç okumadığını ifade etmesi, bu okulların programlarından zaman zaman bu derslerin çıkarılmış olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

1989-1990 öğretim yılından sonra, eğitim süreleri iki yıldan dört yıla çıkartılarak Eğitim Fakültelerinin Sınıf Öğretmenliği Bölümünü oluşturan Eğitim Yüksek Okulları ile ilgili, Dr.Önder Pilten tarafından doktora tezi olarak yapılan “Eğitim Yüksek Okulları Müfredat Programları İle İlkokul Müfredat Programları Arasında Karşılaştırılmalı

¹⁷⁶ Öğretmenlerin mezun oldukları Yükseköğretim Kurumları için Bkz. Tablo 2

¹⁷⁷ Bkz. Tablo 5

Bir Araştırma” isimli çalışmada, Eğitim Yüksek Okullarından mezun olan bir öğretmenin, ilkokullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini okutacak nitelikte bulunmadığı sonucu ortaya konmuştur.¹⁷⁸

1990 yılından itibaren eğitim sürelerinin dört yıla çıkartılması sonucu adı geçen okullarda yeni düzenlemelere de gidilerek, üçüncü sınıftan itibaren sekiz ayrı dalda “yan alan” uygulaması başlatılmıştır. Buna göre, ilk iki yılı başarıyla tamamlayan öğrencilerin, ilköğretimin ikinci kısmında (orta okullarda) da derslere girebilmelerine imkân sağlayabilmek için, danışmanları tarafından uygun görülme şartıyla “sekiz yan alanın birinde, 18 kredilik bir program seçerek, 3.ve 4. yarıyıllarda sınıf öğretmenliği ve yan alan programlarından toplam 191 krediyi tamamlamaları gerekmektedir. Belirlenen yan alanlar ise şunlardır: 1. Matematik 2.Fen Bilgisi 3.Sosyal Bilgiler 4.Türk Dili 5.Okul Öncesi Eğitim 6.Resim-iş 7.Müzik 8.Beden Eğitimi.

1992 yılından itibaren “Sınıf Öğretmenliği Bölümü” adıyla Eğitim Fakültelerinin içinde yer alan, ve halen ilkokul öğretmeni yetiştiren yegâne eğitim kurumu olan bu okulların yan alanları arasında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersine yer verilmemesi,¹⁷⁹ ya da en azından artan eğitim süresine paralel olarak bu dersin haftalık saatinin artırılmaması Öcal’ın da¹⁸⁰ belirttiği gibi büyük bir hata olmuştur.

Metot ağırlıklı, bir yarıyıl haftada iki saat olarak okutulmakta olan bu derse ayrılan süre 14 haftada ikişer saatten 28 saattir.¹⁸¹ Alınan bu yetersiz eğitimle, söz konusu dersin öğrenilemeyeceği ve öğrenilmeyen bilgilerin de başkalarına öğretilmeyeceği açıktır. Bu nedenle, ilkokullarda okutulan bu dersten gerçekten verim alınmak is-

¹⁷⁸ Tavukçuoğlu, a.g.m., s.428’de 8.ci dipnottaki alıntı

¹⁷⁹ Binbaşoğlu, a.g.e., (1995), s.427; Öcal, a.g.tb., s.144

¹⁸⁰ Öcal, a.g.tb., s.144

¹⁸¹ Öcal, a.g.tb. s.148

teniyorsa tüm ilkokullara İlahiyat Fakültesi mezunu branş öğretmeni temin etmek ilk etapta mümkün olmasa da, en azından iki yıllık İlahiyat Meslek Yüksekokulları mezunlarından buralarda yararlanılmalı, bu da yeterli gelmez ise mevcut öğretmenlerin gönüllülerine hizmet içi eğitim yoluyla belirli bir formasyon kazandırılmak suretiyle, geçici olarak problemin çözümü yoluna gidilmelidir. Ancak uzun vadede bu derslerin, çeşitli vesilelerle dile getirildiği gibi¹⁸² mutlaka branş öğretmenleri tarafından okutulmasının planlanması ihmal edilmemelidir.

Özellikle din eğitiminde öğretmenin kişiliğinin de büyük önemi vardır. Çocuk küçük yaşlardan itibaren kendisine bir takım modeller seçer ve onların davranışlarını taklit eder. Okul öncesi dönemde genellikle anne-baba taklit edilirken, okul çağında model olarak öğretmen ön plana çıkar. Bu nedenle okul hayatında öğrenciler üzerinde kuvvetli etki yapan önemli faktörlerden birisi de öğretmenin kişiliğidir.¹⁸³ Bu özelliğiyle öğretmen, çocuğun kişiliğinin oluşması ve gelişmesini de sağlar. Çocuk, artık model olarak seçtiği öğretmeniyle kendisini özdeş tutar.¹⁸⁴ Böylece öğretmenin davranışı, sözünden daha etkili olmaya başlar. Bu nedenle Din kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmeni hem bilgili, hem de davranış ve şahsiyet olarak taklit edilebilecek örnek bir kişi olmalı, söyledikleriyle davranışları arasında bir zıtlık bulunmamalıdır.¹⁸⁵ Nitekim kişinin sözüyle özünün bir olması, söyledikleriyle yaptıklarının birbirini tutması, kültürümüzde de çok önemsenen bir husustur.¹⁸⁶ Zaten anlattıkları ile davranışları çelişen

¹⁸² Diyanet İşleri Başkanlığı, a.g.r., s.46; Devlet Planlama Teşkilatı, Din Eğitimi Alt Komisyon Raporu, Yayınlanmamış, Rapor, Ankara 1987, s.25; Taşçı, a.g.m., s.18; MEDES, Din Eğitimi Komisyonu Sonuç Bildirisi (Ankara 1981), s.355; Başgil,a.g.e., s.282; Kerim Yavuz, "Din Psikolojisi Işığında Din Eğitiminin Değerlendirilmesi ve Metodik Bazı Teklifler "D.1.DES; İFV.Yay. Ankara, 1981, s.189

¹⁸³ Hüseyin Peker, "Eğitim ve Öğretimde Metodun Önemi ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminde Metodlar, "MEB. Din Öğretimi Dergisi,17, (1988), s.87.

¹⁸⁴ Yavuzer,a.g.e., (1982),s.258

¹⁸⁵ Yavuz, a.g.tb., (1985),s.250

¹⁸⁶ Bkz.Saff,2,3; Gazali,a.g.e., 1,235

bir öğretmen, öğrencilerine güven veremeyeceği gibi derslerinden de beklenen maksat gerçekleşemez.¹⁸⁷

Din dersi öğretmeninde bulunması gereken bir nitelik de inançtır. Bir kişiden, inanmadığı bir olayı başkalarına benimsetmesi beklenilemez. Bu sebeple din eğitimi, ancak inançlı öğretmenler tarafından yapılırsa işe yarar.¹⁸⁸ Bu konuda, anket formuna bir öğretmenin yazdıkları ilginçtir; "Ben ateistim, ne Tanrı'ya ne de başka doğüstü güçlere inanmam. Bu nedenle bizzat kabullenmediğim dini konuları öğrencilerime niçin anlatayım? Öğretmen olmak için "inançlı" olmak gibi bir şart mı var? Batıl inançların (dini kastediyor) öğretim yeri okullar değildir," demektedir. Konumuz açısından bu öğretmenin ifadeleri çok önemlidir. Gerçekten de Türkiye'de, Eğitim Fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarına inançlı, Müslüman... olup olmadıkları sorulmaz, buna gerek de yoktur. Ancak iş, din eğitimi noktasında değişmektedir. İnancı olmayan, ya da Müslümanlığın dışında herhangi bir dini inanca sahip birisine, bu dersi zorla okutmaya çalışmak, ve bunun neticesinden bir verim beklemek bilimsel bir yaklaşım değildir. "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmeni öğrencileri karşısında dini realizasyonunu hakkıyla tamamlamış ve dini sosyalizasyonunu mükemmel bir şekilde gerçekleştirmiş bir model teşkil etmelidir".¹⁸⁹

3.DKAB Dersinde Uygulanan Metot ve Teknikler

"Belli bir sonuca ulaşmak, bir problemi çözmek, herhangi bir işi görmek, bir girişimi sonuçlandırmak için, bilinçli bir biçimde seçilen ve izlenen yol ve başvuru kuralların, araçların ve faydalanılan imkanların tümü"¹⁹⁰ şeklinde tarif edilen metot, kısaca "bir amaca ulaşmak

¹⁸⁷ Öcal,a.g.e., (1991), s.96

¹⁸⁸ Neda Armaner-Zeki Ökmen, Din Eğitim ve Öğretiminde Metodik Bilgiler, MEB. Basımevi, İstanbul, 1960, s.21

¹⁸⁹ Yavuz, a.g.tb. (1981), s.187

¹⁹⁰ Peker,a.g.m., s.86

için gidilecek en kısa, en doğru, en güvenilir yol” olarak da tanımlanmaktadır.¹⁹¹

Metot, en kısa, en doğru, en güvenilir yol demek olduğuna göre, insanların davranışlarında istenilen değişiklikleri yapabilmek için metotlu hareket etmenin önemi açıktır. Rastgele yapılacak eğitim ve öğretimde, hem fazla zaman ve emek harcanır, hem de hedeflenen amaca tam olarak ulaşılamaz, Metot, az zamanda çok verim alınmasını sağlar ve her alanda başarının sırrı ve anahtarıdır. Bu nedenle eğitim ve öğretimde de metotlu hareket etmek gereklidir.¹⁹²

Öğretimde her ders için kullanılan tek bir metot yoktur. Dersin ve konunun özelliğine göre bir veya birkaç metodun aynı derste kullanılması gerekebilir. Bir konu için tek bir metodun kullanılması dersi monoton ve sıkıcı hale sokabilir. Bu nedenle bir derste birden çok metodun uygulanması uygun olur.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi çok yönlü bir derstir. Bu nedenle bu derste birden çok değişik metot ve tekniğe başvurulması gerekir. Özellikle ünite öğretiminin yaygın olduğu ilkokulda bir ders saati içinde bile farklı metotlar kullanılabilir.

Ankette öğretmenlere “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde en sık uyguladıkları metot” sorulmuş, alınan cevaplarda çoğunlukla (%60,30), “anlatma” yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Yaygın olarak kullanılan diğer yöntemler ise sırasıyla soru-cevap, gösteri ve uygulamalı metot ve grup çalışmasıdır (Tablo 31).

¹⁹¹ Alaylıoğlu-Oğuzkan, a.g.e., s.205

¹⁹² Peker,a.g.m., s.86

Öğretmenlerin en sık anlatım metodunu kullandıkları görülmektedir. Aynı dersle ilgili daha önce sınıf¹⁹³ ve branş¹⁹⁴ öğretmenleri üzerinde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar alınmıştır.

Şüphesiz Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde de diğer derslerde kullanılan anlatım, grup çalışması, soru-cevap, gösteri ve uygulamalı, gözlem, tartışma...vb. her türlü metot¹⁹⁵ kullanılabilir. Ancak namazların kılınışı, abdest, dua ve sûrelerin öğretimi vb. konularda diğer yöntemlerin yanında, mutlaka "uygulama"ya da yer verilmelidir. Teorik olarak öğretilen ibadetlerin tam olarak öğrenilebilmesi için, öğrenciler tarafından "uygulama"sının yapılması gerekir.¹⁹⁶ Bunun için okulda uygun bir oda (uygulama odası, çok amaçlı salon vb.) varsa, oradan yararlanılabileceği gibi, önceden görevlisinden izin alınmak şartıyla, yakında bulunan bir camiden de istifade edilmesi mümkündür. Ancak bu konuda, uygulama alıştırmalarının çok uzun tutularak çocuğun usandırılmamasına dikkat edilmelidir. Aksi halde çocuk din-den ve ibadetlerden soğuyabilir, büyüdüğünde de bunun çeşitli zararlarını görebilir.¹⁹⁷

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde konular işlenirken, Kur'an-ı Kerim ayetlerinden, Hz.Peygamber'in hadislerinden ve din büyüklerinin hayatlarından konuyla ilgili örnekler verilerek konunun somut-

¹⁹³ Selçuk,a.g.e., s.128

¹⁹⁴ Bilgin, a.g.e. (1980), s.82; Muhammed Şevki Aydın, "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyon Yeterlilikleri" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1992, s.102

¹⁹⁵ Bu konuda geniş bilgi için Bkz. Peker, a.g.m., s.86 vd.; Öcal,a.g.e., (1991), s.227 vd.;Binbaşoğlu, a.g.e., (1986), s.90 vd.; Beyza Bilgin-Muallâ Selçuk, Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri, Akid Yay. Ankara 1991, s.107 vd.

¹⁹⁶ Yavuz,a.g.tb. (1985), s.258; Osman Pazarlı, Din Eğitim ve Öğretiminde Genel metodlar, İrfan Yay. İstanbul 1967, s.39; Hasan Küçük, "Din Eğitim ve Öğretiminde Genel Esaslar", T.1.DES. İlahiyat Vakfı Yay. Ankara, 1981, s.224; Bilgin,a.g.e., (1990), s.96; Hikmet Tanyu "Türkiye'de Din ve Ahlâk Derslerinin Birleştirilmesi, T1.DES, İ.F.Vakfı Yay., Ankara 1981, s.240

¹⁹⁷ Beyza Bilgin "Okul Öncesi Çocuğunda Din Duygusu", MEB.Din Öğretimi Dergisi, 7, (1986), s.18

laştırılması faydalı olur.¹⁹⁸ Konuyla ilgili olarak öğretmenlerin %2,70'i derslerde ayet ve hadislerden sık sık yararlandığını, %39,63'ü zaman zaman yararlandığı, %49,54'ü ise hiç yararlanmadığını ifade etmişlerdir (Tablo 32). Dinin temel iki kaynağını teşkil eden Kur'an ve hadislerden, öğretmenlerin yeterince yararlanmamaları "alan"daki eksikliklerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Din öğretiminde önemli metotlardan birisi de "gezi-gözlem yöntemi"dir. Bir olayı veya varlığı bulunduğu yerde ve tabii şartları içinde, amaçlı ve planlı bir şekilde inceleme yöntemine gezi-gözlem denilmektedir. Buradaki söz konusu gezi-gözlem tesadüfen görmek, ya da eğlenmek amacıyla gezip görmek anlamında değildir. Aksine öğrenme ve öğretme amacıyla planlanıp gerçekleştirilen bir gezi söz konusudur.¹⁹⁹

Konuya ilişkin sorulara soruya verdikleri cevaplarda öğretmenlerin %6.30'u gezi gözlem yaptıklarını, %88,28'i ise böyle bir etkinlikte bulunmadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 37).

Cami, mescit, han, kervansaray, kale çeşme, türbe, vb. yerler dinin izlerini taşıyan kültür varlıklarımızdır. Bu tür mekanlara öğrencileri götürerek yerinde bilgi vermek, onların duyu ve bilgi dağarcıklarını zenginleştireceği gibi, kazanacakları bilginin kalıcı olmasını da sağlar.²⁰⁰ Okulun yakınında bulunan bir camiye yapılacak bir gezi sonucunda, caminin bölümlerini, fonksiyonlarını, kişi üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkilerini öğrencilere yaşatarak öğretmek öğrencilerin de arzu ettikleri bir uygulamadır.²⁰¹ Araştırma es-

¹⁹⁸ Yavuz, a.g.tb. (1981), s.189; T.Arthur Jefsild, Çocuk Psikolojisi, çev. Gülseren Günçe S.Yay. Ankara, 1979, s.610; Pazarlı, a.g.e., (1982), s.47; Hilmi Ziya Ülken, Eğitim Felsefesi M.E.B.Yay., İstanbul, 1967, s.173.

¹⁹⁹ Cemal Tosun, "Din Öğretiminde Gezi-Gözlem Yöntemi" MEB.Din Öğretimi Dergisi, 40,(1993), s.25,26

²⁰⁰ Tosun,a.g.m., s.30; Pcker,a.g.m., s.94,95

²⁰¹ Bilgin,a.g.e., (1980), s.110

nasında öğretmenlerin de ifade ettikleri gibi, bu yöntemin, trafiğin yoğun olduğu şehir merkezlerinde güçlüğü açıktır. Ancak küçük ilçe, belde ve köy gibi yerleşim birimlerinde böyle bir zorluk söz konusu değildir. Bütün iş, öğretmenin fedakarlığına kalmaktadır.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde uygulanabilecek bir yöntem de "örnek olay inceleme" yöntemidir. Bu yöntemle, tarih, edebiyat veya günlük hayatta geçen gerçek ya da hayali olayların tartışmaya açılması sûretiyle öğrencilerde ahlâki düşüncenin gelişmesi sağlanabilir.

Bir örnek olay:

"Bir öğrenci, arkadaşının doğum günü eğlencesine giderken, yolda, düşüp ayağını incitmiş bir çocuğa rastlar. Çocuk, öğrenciden evlerine giderek ailesine durumu haber vermesini ister. Ne var ki öğrenci, çocuğun ailesine haber vermek için onların evlerine giderse, doğum günü eğlencesine geç kalacak, dondurmayı, pastayı ve tüm eğlenceyi kaçıracaktır. Bu durumda öğrenci ne yapmalı? Neden"²⁰²

Bu ve buna benzer örnek olaylarla, davranış ve davranışların doğurabileceği sonuçlar hakkında, öğrencileri düşündürerek ve konuşturarak, kararsızlıkları giderilebilir ve ahlâkî yargıları geliştirilebilir.

Özellikle ilkökul döneminde din öğretiminde uygulanabilecek bir yöntem de, "öğrencilerin duygu ve tecrübelerinden yararlanma yönetimi"dir. Bu yöntem ile sorular yoluyla öğrencilerin tecrübelerini almak, diğer çocukların da bu bilgileri paylaşmasını sağlamak ve dersi bu seviyenin üzerine oturtmak²⁰³ ve böylece onlara yeni duygular ve tecrübeler kazandırmak mümkündür. Duygu ve tecrübeler insanların

²⁰² Bilgin-Selçuk, a.g.e., s.138,139

²⁰³ Bilgin, a.g.m., (1982), s.166

davranışlarına yön verirler. Niçin bazı kişiler bazı hallerde sevgi, merhamet, güven ve umut besler de bazen kin, korku ve umutsuzluk duyarlar? Bu ve buna benzer davranışlar insanların doğuştan itibaren kazanmış oldukları tecrübelerle dayalıdır. Din dersinin görevi bilinç altında bulunan bu ve benzer temel tecrübeleri bilinç üstüne çıkarmaktır. Böylece korkunun yerine güven, nefret yerine sevgi, nankörlük yerine minnettarlık, üzüntü yerine sevinç, yalan yerine gerçek vb. geliştirilecek duygularla din dersinin sosyal hayattaki yardımları somutlaşmış olacaktır.²⁰⁴

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminde faydalanılabilecek tekniklerden birisi de "ödev"lerdir. "Belli bir konu veya ünite ile ilgili olarak öğrencilerden yapmaları istenilen zihin ve beden çalışması olarak tanımlanan²⁰⁵ ödev ile, öğrencilerin dini bilgi ve kültürlerini artırmak, din duygularının gelişmesine ve sağlamlaşmasına yardımcı olmak, ve öğrencilerde araştırma ilgi ve zevkini uyandırmak mümkün olabilir.²⁰⁶

İlkokul çağında verilecek Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ödevleri öğrencilerin fiziki, ruhi, duygusal, sosyal, dini...vb. gelişmeleri dikkate alınarak, seviyelerine uygun, severek ve isteyerek kısa zamanda ve kolaylıkla yapabilecekleri, günlük hayatta bizzat görebilecekleri ve yaşayabilecekleri nitelikte olmalıdır.²⁰⁷

Konuya ilişkin olarak öğretmenlere Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde ödev verip vermedikleri, veriyorlarsa ne tür ödevler verdikleri sorulmuş olup, verilen cevaplar yüzdeler oranlarına göre şöyle sıralanmıştır: Konuyu okuma, özetleme %30,63; dua ve sûrelerin ezberle-

²⁰⁴ Bilgin-Selçuk, a.g.e., s.133; Ayrıca bu yöntem hk. bkz. Selçuk, a.g.e., s.157

²⁰⁵ Alaylıoğlu-Oğuzkan, a.g.e., s.236

²⁰⁶ Mustafa Öcal, "Din Eğitim ve Öğretiminde Ödevlerin Yeri ve Önemi", MEB.Din Öğretimi Dergisi, 8-9, (1986), s.51; Peker, a.g.m., s.96

²⁰⁷ Öcal, a.g.m. (1986), s.59

mesi %19,81; hazırlık sorularının yapılması %13,51, abdest ve namaz ibadetlerinin izlenmesi %12,61. Öğretmenlerin %16,21'i de bu derste hiç ödev vermediği belirtmişlerdir (Tablo 38).

Görüldüğü gibi öğretmenlerin verdikleri ödevler genelde, dar anlamda konunun öğrenilmesine yönelik olup, onların ilgi ve kabiliyetlerini geliştirecek, sorumluluk duygusu ve geniş din anlayışı kazandıracak nitelikte görülmemektedir. Şüphesiz ders konularının ödev olarak verilmesi, konunun öğrenilmesi ve pekiştirilmesi açısından önemli ve gereklidir. Ancak, okula ve sınıfa getirilemeyen hususların ödev olarak verilmesi, hem öğrencinin daha çok ilgisini çekebilir, hem de araştırma ilgi ve zevkini, sorumluluk duygusunu, kendine güveni geliştirebilir. Bu tür ödevlere örnek olarak şunlar verilebilir:

a)Hacca gidip gelen birisiyle görüşülerek, hatıralarının ve duygularının dinlenmesi.

b)Cami görevlisiyle görüşülerek caminin fonksiyonları, kısımları önemi vb. konularda bilgi edinilmesi.

c)Çevrede bulunan cami, okul, çeşme, hastane, vb. bir tesis yaptıran hayırsever bir kişiyle görüşülerek onun duygularının öğrenilmesi.

d)Okul ya da çevre kütüphanelerinde bulunan "ilmihal"türü bir eserin içeriğinin araştırılması, öğrenilmesi.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde verilecek ödevlerde şu hususlara dikkat edilmelidir:

a)Ödev, öğrenci seviyesine uygun olmalıdır.

b)Ödev, öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya sevk etmelidir.

c)Ödev verilirken çevre imkanları gözetilmelidir.

d)Ödevler mutlaka kontrol edilmeli, eksiklik ve yanlışlıkları ortaya konmalıdır.²⁰⁸

e)Ödevini zamanında ve eksiksiz olarak yapanlar ödüllendirilerek teşvik edilmelidir.

4.Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Araç ve Gereçler

Öğrencilere kazandırılması istenilen bilgi, beceri ve anlayışların daha kolay ve canlı olarak öğretimi için, sınıf içinde ve dışında kullanılan canlı ve cansız her türlü nesne, ders araç ve gereçlerini oluşturmaktadır.²⁰⁹

Çağımızda, öğrenme psikolojisi ve eğitim teknolojisi alanlarındaki ilerlemeler sonucu geliştirilen bir çok araç, eğitim ve öğretimde daha çok kullanılmaya başlanmış, önceki dönemlerde ders kitabı, tahta ve tebeşirle yapılan öğretim günümüzde yerini, çok değişik ve çeşitli materyellerin kullanıldığı öğretime bırakmıştır.²¹⁰

Öğrenme işlemine katılan organların sayısı ne kadar çok olursa, o kadar iyi öğrenildiği ve o kadar geç unutulduğu bilinen gerçeklerdendir.²¹¹ Eğitimde araç ve gereçler, öğrenmeyi kolaylaştırdığı gibi, öğretimin daha etkili ve sürekli olmasını da sağlar. Bu nedenle öğretimin mümkün olduğu kadar çeşitli araç ve gerece dayandırılmasının önemi ve faydası büyüktür.

Öğrencilerin konuya karşı ilgi duymalarını da sağlayan araç ve gereçlerin başlıcaları şunlardır.²¹² Modeller, kroki, plan, harita, levha, grafik, afiş, öğretici filmler, slayt, radyo, televizyon, ders kitabı,

²⁰⁸ Peker,a.g.m., s.96

²⁰⁹ Alaylıoğlu-Oğuzkan,a.g.e., s.67

²¹⁰ Selçuk,a.g.e., S.170

²¹¹ Kamuran Çilenti, Eğitim Teknolojisi ve Öğretimi, Gül Yay., Ankara, 1988, s.57

²¹² Binbaşıoğlu,a.g.e., (1986), s.225

yardımcı kitaplar, kaynak kitaplar kaynak kişiler ansiklopediler ve sözlükler.

Görüldüğü gibi eğitimde yararlanılan çok sayıda, çok çeşitli araç mevcuttur. Ancak bunlardan beklenen faydanın tam olarak sağlanabilmesi için hangi araçtan, hangi derste, hangi konuda ve nasıl yararlanılacağına iyi bilinmesi gerekir.

İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde, araç ve gereçlerden yararlanma durumunu belirlemek için, konuya ilişkin sorulan anket sorularına, öğretmen ve öğrencilerin verdikleri cevaplara göre, araç ve gereçlerin eğitimdeki önemini bilmesine rağmen, bu derste, yaygın olarak araç ve gereçlerin kullanılmadığı tesbit edilmiştir.

“Dersi olumsuz yönde etkileyen faktörler” konusunda, öğretmenlerin %12.61’i, öğrencilerin ise %22.69’u “araç ve gereç eksikliği”ni dile getirmişlerdir (Tablo 42,43).

“Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin daha ilgi çekici, daha faydalı hale gelmesi ve bu dersteki başarının artması” hususunda öğrencilerin %17.79’u, öğretmenlerin ise %25.20’si eğitim araçlarından faydalanılması gerektiğini ifade etmişlerdir (Tablo 44,45).

Bir başka soruda da öğretmenlere “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde araç gereç kullanma durumları” sorulmuş, verilen cevaplarda öğretmenlerin %84.68’i araç gereç kullanmadığını ifade etmiş, %1.80’i yardımcı kitaplardan, %8.10’u da slayt, video, tepegöz vb. görüntülü araçlardan yararlandıklarını belirtmişlerdir (Tablo.40).

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde araç ve gereçlerden yeterince yararlanılmadığı görülmektedir.²¹³ Daha önce yapılan benzer

²¹³ Anket uygulanan ilkokulların sadece ikisinde (% 9.52) Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersiyile ilgili video kasetleri olduğu müşahade edilmiştir.

araştırmalarda da ilkokul²¹⁴ ve ortaokullardaki²¹⁵ söz konusu derslerde yeterince araç gereç kullanılmadığı tesbit edilmiştir.

Halbuki dersin muhtevasının daha çok soyut konulardan oluşması, dua ve sûrelerin öğretiminin, telaffuzuna yabancı olunan bir dille yapılması vb. nedenlerden dolayı eğitim araç ve gereçlerinin her dersten çok bu derste kullanılması gerektiği söylenebilir. Sadece “anlatım” yöntemiyle yapılacak “namaz öğretimi”nden sonuç almak mümkün görülmemektedir. Öğretmenler genelde “anlatım” yöntemiyle işlenen (Tablo 33) bu konuyu, ilgi çekmeyen ikinci konu olarak belirlemişlerdir. (Tablo 16). Öğrenciler de aynı konuyu “öğrenmekte en çok zorlandıkları” konular arasında ikinci sırada zikretmişlerdir (Tablo 19).

Öğrenciler öğrenmekte en çok zorlandıkları konuların başında ise “dua ve sûreleri” zikretmişlerdir (Tablo 19). Öğretmenlere konuyla ilgili “dua ve sûrelerin öğretiminde uyguladıkları yöntem” sorulduğunda sadece bir öğretmen (%0.90) bu konuda teyp, video gibi araçlardan yararlandığını ifade etmiş, buna karşılık öğretmenlerin yarısından fazlası (%52,25) bu konuda kitap dışında bir araç kullanmadıklarını, öğrencilere kitaptan çalışıp öğrenmelerini söylediklerini belirtmişlerdir (Tablo 34).

Gerekli araç ve gereçlerden yararlanılmadan yapılan öğretim sonunda söz konusu konu, öğrenciler tarafından ilgi çekmeyen (Tablo 16) ve öğrenilmekte en çok zorlanılan konuların başında yer almaktadır (Tablo 19). Öğrencilerin diline ve telaffuzuna yabancı oldukları “dua ve sûreleri” gerek okulda gerekse evde teyp ve video gibi araçlardan sık sık dinlemeleri öğrenmeyi kolaylaştıracaktır. Bu konuda hazırlanmış kasetler mevcut olup, her öğrenciye bunlardan birer adet

²¹⁴ Selçuk, a.g.e., s.129

²¹⁵ M.Şevki Aydın, a.g.tz., s.91

edindirilerek evinde dinlemesi sağlanabilir. Ayrıca okulda, temin edilecek bir teypten de bu kasetlerin dinletilmesi, hem ilgiyi artıracak, hem de öğrenmeyi kolaylaştıracaktır.

Öğrencilerin en çok zorlandıkları ikinci konu olarak belirledikleri “namaz öğretimi” konusunda da, video, slayt.vb. görüntülü araçlardan faydalanılmasının önemi açıktır. Namazların bütün kısımlarının ve şekillerinin bu tür görüntülü araçlarla gösterilmesi, öğrenmeyi kolaylaştıracak ve öğretmelerin de işaret ettiği gibi (Tablo 17) konuyu ilgi çekici hale getirecektir.

Öğretmen ders kitabındaki bilgileri, okulun ve çevrenin imkanlarına, konunun özelliğine göre diğer araçlarla da desteklenmesini sağlamalıdır. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi için, içersinde bu derste kullanılacak araç ve gereçlerin bulunacağı ve gerektiğinde namaz ibadetinin uygulamalı öğretiminin de yapılabileceği bir odanın okullarımızda bulunması faydalı olacaktır.

5.Din Kültürü ve Ahlak bilgisi Dersinin Süresi

İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin amaçları ilkökul programında yedi madde halinde belirlenmiş olup bunlar, inanç ve ibadet esaslarından bir takım ahlâk kurallarının belletilmesine kadar çeşitli konuları kapsamaktadır. Ancak bir dersten hedeflenen amacın gerçekleşmesi, o dersin müfredatı ve öğretim süresiyle yakından ilgilidir. Yeterli seviyede yapılmayan bir eğitim, pek fayda sağlamayacağı gibi kötü sonuçlar bile doğurabilir. Konu din öğretimi açısından daha da önemlidir. Zira yeteri kadar eğitim alarak belirli düzeyde dini kültüre sahip olmayan kişi, yarım yamalak öğreneceği bilgiler sonucu kazanacağı dar bir din anlayışı ile, hem kendisinin hem de çevresinin dini yaşantılarını olumsuz yönde etkileyecek ve hem kendisi hem de etrafındakileri mutsuz edecektir.

“Dini gelişim”, bölümünde sunulan teorik bilgilerde görüldüğü üzere, çocuğun gelişim çağlarından “son çocukluk” ya da “okul çağı” da denilen²¹⁶ ilkokul dönemi (altı-12 yaşlar) din eğitimi açısından önemli bir devreyi oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar, bu dönemde çocukta gerçekçi ve bilinçli bir din anlayışının başladığını,²¹⁷ çocuğun dini gelişiminde sosyal çevrenin ve eğitimin etkisi bulunduğunu²¹⁸ ve böylece çocuğun inanç şeklinin büyük oranda gördüğü eğitime dayandığını²¹⁹ ortaya çıkarmıştır.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin ilkokullarda okutulma süresi, bu pedagojik ve psikolojik tesbitlerle, adı geçen dersin ilkokullardaki amaçları göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerekir.

İlkokullarda hâlen mevcut uygulamaya göre bu ders, sadece 4. ve 5. sınıflarda haftada ikişer saat olarak okutulmaktadır.

Konuya ilişkin olarak ankette öğretmenlere, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin sınıflara göre haftalık ders saati konusundaki düşünceleri sorulmuş, verilen cevaplarda, öğretmenlerin %37,82’si mevcut uygulamanın devam etmesini işaret ederken, 4.ve 5. sınıflarda öğretmenlerin %17,11’i birer saat, %3,60’ı ise üçer saat, diğer sınıflarda da öğretmenlerin %16,20’si birer saat ve %16,20’si ikişer saat olarak okutulması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenlerin %7,20’si hiç okutulmaması gerektiğini belirtmiştir (Tablo 25).

Görüldüğü gibi öğretmenlerin çoğu, bu dersin halen olduğu gibi 4. ve 5. sınıflarda okutulması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak az sayıdaki bir grup öğretmen, gerek anket uygulamaları esnasında araştırmacıya, gerekse anket formundaki ilgili soruya verdikleri ce-

²¹⁶ Yavuzer, a.g.e., (1982), s.13

²¹⁷ Armaner, a.g.e., s.86,87

²¹⁸ Yavuz, a.g.e., s.248; Vergote, a.g.m., s.316; Armaner, a.g.e., s.88

²¹⁹ Özbaydar, a.g.e., s.89

vaplarda bu derse ayrılan sürenin yeterli olmadığını, artırılması ve birinci sınıftan başlatılması gerektiğini vurgulamıştır (Tablo 21,25). Konuyla ilgili bir öğretmen araştırma esnasında şunları söylemiştir:

“Sınıfımda 60’tan fazla öğrencim var. Ünite süresince öğretilmesi gereken dua ya da sûreyi, belirlenen sürede tüm öğrencilere okutabilmem, çoğu kez mümkün olmamaktadır. Genelde ilgili ünitedeki dua ya da sûreyi öğrencilerin en fazla yarısına okutabiliyorum ve ünite süresi bitiyor. Diğer ünitelerde başka dualar olduğundan bir daha aynı dua ve sûreye geri dönmek de mümkün olmuyor. Vicdanen rahatsız oluyorum. Ama elimden de bir şey gelmiyor”.

Öğretmenin de belirttiği gibi özellikle kalabalık sınıflarda, dersin özelliği icabı tek tek tüm öğrencilerle ilgilenilmesi gereği de düşünüldüğünde, bu derse programda ayrılan sürenin yeterli olmadığı ortadadır.

Almanya’da sekiz yıllık temel eğitimin her sınıfta bir saati ayın olmak üzere haftada beş saat, Avusturya’da da her sınıfta haftada iki saat din dersi okutulmaktadır.²²⁰ Hollanda’da ise ilkokuldan lise son sınıfa kadar her yıl haftada beş saat din dersi mevcuttur.²²¹

Milli kültürün bir unsuru olması bakımından milli birliğin sağlanmasına da yardımcı olan dinin²²² ilkokullardaki öğretiminin Batı ülkeleriyle kıyaslandığında²²³ yetersiz olduğu ortadadır. Özellikle 4. sınıfın müfredatını oluşturan ibadet esaslarının haftalık iki saatlik bir sürede belletilmesi pek mümkün görülmemektedir. Çünkü ibadetlerin, özellikle namazların kılınışı, besmele, dua ve sûreler gibi konuların öğretiminde uygulamalı, yaparak ve yaşayarak öğretim esastır. Bu

²²⁰ Maviş, a.g.e., s.42,43,50,78; Cilacı, a.g.m., s.195

²²¹ Cilacı, a.g.m., s.196

²²² Öner, a.g.m., s.110

²²³ Bu konuda geniş bilgi için Bkz. Mustafa Öcal, İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, (Ensar Neşriyat, İstanbul 1994), s.137,144

nedenle dersin belirlenen amacına ulaşabilmek için mevcut sürenin yeterli gelmeyeceği açıktır.

Öğretmenlerin çoğunun mevcut süreyi uygun bulmaları ise, söz konusu dersin "alan"ında yeterli birikime sahip olmamaları sonucu, öğrencilere de verecekleri fazla birşey bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim bu okullarda öğretmenlik yapacak elemanlardan, yükseköğrenimlerdeki yetersiz eğitimleri sonucunda "Besmeleyi, Kelime-i Şhadeti, Kelime-i Tevhidi okuyamayan, dua ve sûreleri ezberlemeyen, abdest almayı bilmeyen"lerin olduğu ifade edilmektedir.²²⁴ Bu nedenle öğretmen problemi çözümlenmeden, dersin süresinin artırılması pek fayda sağlamayacaktır.

Din derslerinin ilkokul 4.sınıftan itibaren başlatılması eğitimdeki bütünlüğü de zedeler mahiyettedir. Okul öncesinde ailede bu eğitimi alan veya hiç almayan bir çocuk, örgün eğitimde 4.sınıfa gelinceye kadar, başka bir ifadeyle inanma açısından en duyarlı olduğu beş ilâ 10 yaşları arasında, bu eğitimden uzak tutularak bu alandaki ilgisi başıboş bırakılmış olmaktadır.²²⁵ Böylece çocuk bu ilgisini doyurabilmek için, okul dışında bazı kaynaklara başvuracak ve daha önce de ifade edildiği gibi²²⁶ bu kaynaklar çoğu kez güvenilirlikten ve doğru bilgi vermekten uzak olacağından, fayda yerine zarar verebilecektir. Bu nedenle çeşitli vesilelerle konunun uzmanları tarafından da ifade edildiği²²⁷ gibi, ilkokullardaki din dersleri öncelikle öğretmen problemi

²²⁴ Bkz. Öcal, a.g.tb., s.147

²²⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.r., s.20

²²⁶ Bkz. "İlkokullarda Din Öğretiminin Önemi" bölümü

²²⁷ Tavukçuoğlu, a.g.m., s.433; Halis Ayhan, "Temel Eğitim ve Orta Öğretimde Din Eğitimi" MEDES, (Ankara 1981), s.262; Yavuz, a.g.tb., (1985), s.255; A.Küçük, a.g.tb., (MEDES), s.248; Taşçı, a.g.m., s.18; Diyanet İşleri Başkanlığı, a.g.r., s.45; Milli Eğitim Bakanlığı, Din Eğitimi Çalışma Grubu Raporu (Hizmete Özel, Yayınlanmamış Rapor, Ankara 1981, s.85; Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.r., s.24

halledilerek birinci sınıftan itibaren başlatılması ve ilk üç sınıfta iki, 4. ve 5. sınıflarda da haftada üç saat okutulması uygun olacaktır.

6.Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinin Müfredatı

Eğitim ve öğretimde, hedeflenen amaca ulaşılması için gerekli unsurlardan birisi de iyi hazırlanmış müfredat yani dersin programıdır. Müfredat hazırlanırken öğrencilerin gelişim özellikleri, hedeflenen amaç ve dersin okutulma süresi, göz önünde bulundurulması gereken temel unsurlardır.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin sınıflara göre müfredatı ilköğretim programında şöyle düzenlenmiştir.²²⁸

4.Sınıf

- I.Allah ve Allah inancı
- II.Peygamberimiz ve Din
- III.İbadet
- IV.İslamın Şartlarına Toplu Bakış
- V.Namaz
- VI.Oruç
- VII.Zekat
- VIII.Hac

5.Sınıf

- I.Allah'a İnanmak
- II.Meleklerle İnanmak
- III.Kitaplara İnanmak

²²⁸ İlkokul Programı, MEB. (Ankara 1995), s.276,281

IV.Peygamberlere İnanmak

V.Ahret Gününe İnanmak

VI.Kadere İnanmak

VII.Atatürk'ün Dinimiz ve Laiklikle İlgili Görüşleri

VIII.Ahlâki Görevlerimiz

IX.Temizlik ve Doğruluk

X.Vatan Sevgisi

Ünite başlıklarına göre sunulan programda görüldüğü gibi 4. sınıfın konuları İslamın beş şartını oluşturan ibadet esaslarını, 5.sınıfın konuları ise iman esaslarını içermektedir. Bunların yanında her iki sınıfta da bazı ahlâk esaslarıyla ibadetler için gerekli şu dua ve sûrelere de yer verilmiştir: 4.sınıfta: Süphaneke, Tahiyat ve Sallibârik, duaları ile İhlas, Kevser ve Fatıha sûreleri, 5.sınıfta; Rabbena, Kunut duaları, Asr ve Fil sûresi. Programdaki konuların sınıflara göre dağılımı, çocuğun dini gelişim özelliklerine göre değerlendirildiğinde uygun olduğu söylenebilir. Zira çocuğun bilgiye düşkün olduğu dönem olan²²⁹ 4.sınıfta, ibadet esaslarının belletilmesi antropomorfik anlayışın hafifleyerek ruhani Allah anlayışına doğru yaklaşıldığı döneme rastlayan²³⁰ 5. sınıfta da iman esaslarının kavratılması çocuğun dini gelişimine uygun görülmektedir.

Araştırmada, müfredatın yeterliliğiyle ilgili yöneltilen, soruya verdikleri cevaplarda öğretmenlerin %65.76'sı yeterli bulunduğunu ifade ederken, geri kalan %34,24'ü ise mevcut müfredatı yeterli bulmadıklarını belirterek, programa ilave edilmesini istedikleri bazı konuları dile getirmişlerdir. (Tablo 14). Teklif edilen konular şunlardır:

²²⁹ Selçuk-Bilgin, a.g.e., s.73

²³⁰ Hökekleli, a.g.e., s.264

- a)Peygamber ve diğ er din büyüklerinin hayatlarından örnekler.
- b)Hadisler ve açıklamaları.
- c)Kur'an okuma ünitesi.
- d)Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Açıklaması.
- e)Batıl inançların yanlışlığı.
- f)Din-Bilim ilişkisi.

Aynı konuda öğrencilere de "Din konusunda merak ettiğiniz, öğrenmek istediğiniz fakat kitabınızda bulunmayan konular varsa lütfen belirtiniz" şeklinde yöneltilen soruyu 23 öğrenci cevaplamazken, geri kalan 140 öğrenci merak ettikleri konuları ifade etmişlerdir (Tablo 15). Öğrencilerin cevapları konularına göre şöyle gruplandırılabilir:

- a)Kur'an'ın okunuşu, mahiyeti ve içeriği.
- b)Cin, şeytan ve ruh.
- c)Kıyamet, ölüm, mezar.
- d)Diğ er peygamberler hakkında bilgi.
- e)Kitapta bulunmayan dualar.
- f)Ahiret hayatı, cennet, cehennem.
- g)İnsanın yaratılışı.
- ğ)Hz.Muhammed'in hayatı.

Öğrencilerin dile getirdiği konuların bir kısmı programda bulunsa da, çoğu yer almayan hususlardır. Bu konulardan oran olarak üzerinde en çok birleşilen konu ise "Kur'an'ın okunuşu, mahiyeti ve içeriği" olmuştur (%26.38).

Öğrencilere yöneltilen bir başka soruda da yaz tatilinde dini kurslara gidiyorlarsa bunun sebepleri sorulmuş, verilen cevaplarda gittiğini ifade eden (%74.85) öğrencilerin %54,09'u, Kur'an okumasını öğrenmek için, %22,13'ü, dua ve sûreleri öğrenmek için,%23.77'si de dini bilgilerini pekiştirmek için yaz kurslarına devam ettiklerini²³¹ belirtmişlerdir (Tablo 24).

Ders programları şüphesiz konunun uzmanları tarafından uzun çalışmalar sonucunda hazırlanmaktadır. Ancak programın pratikteki uygulamasını yapan, eksiklerini görenler de öğretmen ve öğrencilerdir. Bu nedenle program hazırlanırken bunların teklif ve görüşlerinin de göz önünde bulundurulması faydalı olacaktır.

Öğrencilere yöneltilen yukarıdaki iki sorudan ilkinde öğrencilerin %26.38'i, ikincisinde ise%54.09'u, cevaplarında Kur'an-ı Kerim konusunda yığılmalar göstermişlerdir. Buna göre öğrencilerin okullarda dinin temel kaynağı hakkında yeterince aydınlatılmadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Daha önce yapılan bir araştırmada da hem öğrencilerin hem de velilerin okullarda Kur'an-ı Kerim okumasının öğretilmesi konusunda beklentilerinin olduğu tesbit edilmiştir.²³²

Öğrenciler ihtiyaç olarak gördükleri fakat okullarda elde edemedikleri bu bilgileri, okul dışındaki bir takım yerlerden edinmeye çalışacaklar, ancak bu kaynaklar her zaman resmi ve güvenilir olmayacağından, bazı yanlış bilgiler de edinmeleri mümkün olabilecektir. O halde ihtiyaç duyulan konuların öğretimi "toplumun ihtiyaç ve arzularına uymaları gereken,"²³³ devletin denetim ve gözetimindeki okullarda yapılması daha doğru olacaktır.

²³¹ Daha önce yapılan benzer bir araştırmada da ilkokul öğrencilerinin %53,75'inin yaz Kur'an kurslarına devam ettiği belirlenmiştir. Bkz. Güleç,a.g.tz, s.25

²³² Tavukçuoğlu-a.g.m., s.27

²³³ Fikret,a.g.e., s.4

Kur'an'ın okul programlarında yer alması hususu Mayıs 1980'de Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığınca din eğitimiyle ilgili toplanan şûrada ele alınmış, yapılan müzakerelerde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan biri, Kur'an'ın zorunlu dersler arasına katılması; ikincisi, seçmeli ders olarak ortaokul programlarında yer alması idi. Bu fikir bir karar olarak Bakanlığın onayına getirildi. Ancak kararın Talim ve Terbiye kurulunca ekseriyetle alınmaması nedeniyle Bakanlık, konunun müşterek bir kararla ele alınmasını isteyerek, Talim ve Terbiye Kurulunda yeniden müzakere edilmesini teklif etti ve konu öylece kaldı.²³⁴

Allah'ın insanlardan asıl beklediği Kur'an'ın içeriğinin öğrenilerek gereğinin yapılması olmasına rağmen, Türk-İslam geleceğinde Kur'an'ın Arapça aslından anlaşılardan okunması da çok önemsenen bir ibadet biçimi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle günümüzde, yüzünden Kur'an okumasını bilmeyenlerin bu işi "ısmarlama" olarak birilerine yaptırdıkları görülmektedir. Ayrıca namazlarda okunan sûreler Kur'an'ın parçalarıdır. Her dilin kendine has usûl ve kaideleri olduğundan, bu sûrelerin latin harfleriyle noksatsız bir şekilde öğrenilmesi de pek mümkün görülmemektedir. Halbuki her Müslümanın, yapacağı ibadetler için bu sûrelerin en azından bir kısmını doğru bir şekilde öğrenmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle 16 yıl önce atılan olumlu adım tekrar gündeme getirilerek okul programına, hiç olmazsa seçmeli olarak konacak "Kur'an-ı Kerim okuma dersi" problemi çözebilecek mahiyette görülmektedir.

Öğretmenlerin ifadelerine göre ilgi çekmeyen kanunların başında %33,33 ile "dua ve sûrelerin ezberlenmesi" ve %28.82 ile "namazların kılınışı" konuları gelmektedir (Tablo 16). Öğrencilere

²³⁴ Bilgin, a.g.e., (1980), s.11; Tavukçuoğlu, a.g.m., s.27,28

yöneltiren bir soruya verilen cevaplarda da, öğrencilerin öğrenmekte en çok zorlandıkları konuların başında yine bu iki konunun yer aldığı²³⁵ görülmektedir (Tablo 19).

Öğrenilmekte zorlanan konuların ilgi çekmeyeceği ortadadır. Ancak bu konuların öğrenilmesinde çekilen güçlük, konuların zor oluşu ya da öğrencilerin seviyelerinin üzerinde oluşundan değil, ilgili konuların öğretiminde yardımcı araç gereç kullanılmaması ve uygun metotların uygulanamayışından ileri geldiği söylenebilir. “Namazların kılınışı” konusu öğretmenlerin %45.94’ü “anlatım” yöntemiyle işlediğini (Tablo 33), dua ve sûrelerin öğretimi konusunda ise öğretmenlerin yarısından fazlası (%52,25) öğrencilere kitaptan çalışarak ezberlemelerini söylediklerini ifade etmişlerdir (Tablo 34). Öğrencilerin diline ve telaffuzuna yabancı oldukları dua ve sûreleri kendi kendilerine kitaptan öğrenmeye çalışmaları başarı getirmeyeceği gibi bıkkınlık da verebilir. Yabancı dil öğretiminde olduğu gibi dua ve surelerin bu konular için hazırlanan²³⁶ Video ve teyp kasetlerinden dinletilmesi hem ilgiyi artıracak hem de öğrenmeyi kolaylaştıracaktır.

Ayrıca programdaki dua ve sûrelerin namaz ünitesinden önce yer alması faydalı olacaktır. Çünkü namazların öğretiminde, namazın hangi bölümlerinde hangi dua ve sûrelerin okunacağıнын söylenmesi, eğer bunlar önceden bilinmiyorsa çocuk için anlaşılması güç bir hal alacaktır. Mevcut 4.sınıf programındaki dua ve sûrelerden, Sübhaneke duası ile İhlas ve Fatıha sûreleri namaz konusundan önce yer alırken, diğerleri sonraki ünitelerde ve bir kısmı da 5.sınıf programında bulunmaktadır.

²³⁵ İlköğretim 2.kademe için yapılan benzer bir araştırmada da, hem öğretmen hem de öğrencilere göre en çok zorlanılan konuların başında aynı konuların yer aldığı tesbit edilmiştir. Bkz. Ev,a.g.tz, s.27,28

²³⁶ M.E.Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatı Merkezi, diğer derslerle ilgili olduğu gibi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri içinde birçok video kasetleri hazırlanarak okulların istifadesine sunulmuştur. Bkz. Ek:6

Müfredatta yer alan dua ve sûrelerin manalarını, öğrencilerin %13,49'u öğrendiklerini belirtirken, diğerleri ya bir kısmını, ya da tamamını öğrenmediklerini ifade etmişlerdir (Tablo 22). Daha önce de ifade edildiği gibi, kanaatimizce, ilkokul döneminde henüz dil gelişimi ve dini kültür seviyesi yeterli olmayan çocuklara, kolaylıkla anlayabileceklerinin dışında, müfredattaki tüm dua ve sûrelerin manalarının da öğretilmesi çabası fazla bir fayda sağlamayacaktır.

Öğretmenler en çok ilgi duyulan konuları, "ölüm, ahiret, cennet, cehennem, Allah, kıyamet, ruh, melek, şeytan, kader, Kur'an'ın İçeriği, Peygamberlerin Hayatları, Dini Hikayeler Örnek Olaylar ve İnsanın Yaratılışı" olarak belirlemişlerdir (Tablo 17). Öğrencilerin en sık sordukları sorular tabii olarak ilgi duyulan konularla paralellik arz etmektedir²³⁷ (Tablo 18).

Öğrencilerin dini konularda en sağlam ve en güvenilir bilgi almaları yer okul olduğuna göre, öğrencilerin ilgisini çektiği için öğretmenlerine sık sık sordukları bu konulardan, müfredatta olmayanların programa alınması düşünülebilir.

7.Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinin Kitabı

Okullarda okutulan her dersin müfredatı, Bakanlıkça belirlenir. Bu müfredata uygun olarak Bakanlıkça, ve özel yayınevlerince kitaplar hazırlattırılır. Dersi okutacak öğretmen tarafından bu kitaplardan birisi seçilerek, ders o kitaba göre takip edilir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi için Milli Eğitim Bakanlığınca okutulması kabul edilen 4.sınıf için 12, 5.sınıf için de 10 çeşit ders kitabı bulunmaktadır.²³⁸ Öğretmenlerden bu kitaplardan herbirini

²³⁷ Daha önce ilköğretim ikinci kademesiyle ilgili yapılan araştırmada da benzer sonuçlar alınmıştır. Bkz. Ev,a.g.tz. s.27,28

²³⁸ 03.06.1996, tarih ve 2454 sayılı Tebliğler Dergisi

inceleyerek en faydalı gördüklerini ders kitabı olarak seçmeleri ve okutmaları beklenir.

Konuya ilişkin olarak "okutduğunuz ders kitabını seçmeden önce diğerlerini de inceleyebildiniz mi?" şeklinde yöneltilen soruya verdikleri cevaplarda öğretmenlerin yarısından çoğu (%53,15) böyle bir inceleme yapmadığını, %44,14'ü bir kısmını incelediğini belirtmişler, sadece bir öğretmen de (%0.90) hepsini incelediğini ifade etmiştir (Tablo 30).

Buradan öğretmenlerin ekseriyetinin okuttuğu kitabı inceleme sonucu değil de, tesadüfen seçip okuttuğu anlaşılmaktadır. Okullardaki çalışma esnasında bir öğretmen konuya ilişkin düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

"Sadece Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde 10'dan fazla kitap var, diğer dersleri de düşünürsek en az 60-70 kitap ediyor. Bunların herbirini tek tek edinmemiz mümkün mü? Bazı yayınevleri numûne olarak ücretsiz gönderiyorlar, sadece onları inceleyebiliyoruz."

Bakanlık yayını kitaplar, diğerlerinden daha ucuz olup genelde, Bakanlıkça köy ilkokullarına ücretsiz olarak gönderilmektedir. Bu sebeple araştırma yapılan okullarda bakanlık yayını kitapların daha çok tercih edildiği görülmüştür..

Öğretmenlere okutmakta oldukları ders kitabı hakkındaki düşünceleri sorulmuş, verilen cevaplarda "her yönüyle beğendiğini" ifade edenlerin oranı %21,62 olmuştur. Öğretmenlerin %24,32'si "dilini öğrencilerin seviyelerine uygun bulmadığını", %29,72'si "hikaye, örnek olay ve resimleri yetersiz bulduğunu", %11,71'i "okuma parçalarının ilgi çekmediğini" ve %4,50'si "içeriğini yetersiz bulduğunu" belirtmiştir..

Aynı konuda öğrencilerin %62,57'si "çok beğendiğini", %17,79'u dilini ağır bulduğunu, %4.90'ı " anlamayı güçleştiren uzun cümleler bulunduğunu", %7,97'si "hikaye, örnek olay ve resimleri yetersiz bulunduğunu", %6,74'ü "okuma parçalarını ilgi çekici bulmadığını" ifade etmiştir (Tablo 29).

Görüldüğü gibi öğretmenlerin sadece %21,62'si ders kitabını her yönüyle beğenmekte, geri kalan büyük çoğunluk ise kitapların çeşitli noksanlıklarını dile getirmektedirler. Buna karşılık öğrencilerin yarısından fazlası (%62,57) kitapları beğendiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmacının incelemeleri sonucu, özellikle biçimsel nitelikler (resimler, kağıt kalitesi harflerin puntosu...vs.) yönünden özel yayınevlerince basılan kitapların daha iyi durumda olduğu görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı okulların çoğu tarafından takip edilmekte olan Bakanlık yayını kitaplarda, öğrencilerin gelişim düzeyleri de dikkate alındığında;

- a)Harflerin puntosunun küçük olduğu,
- b)Namaz ve abdest öğretimi konularında, öğrenmeyi kolaylaştırıcı tabloların kullanılmamış olduğu,
- c)Bazen renksiz olarak da verilen resimlerin ilgi çekici olmadığı,
- d)Okuma parçalarının genelde resimsiz olduğu ve çocuğun yakın çevresinden seçilmediği
- e)Çocukların kolaylıkla anlayabilecekleri nitelikte olmayan ayet ve hadis meallerine yer verildiği,
- f)Öğrencilerin ilkokul sonunda girecekleri merkezi sınavlar için büyük önemi bulunan test türü sorulara, ünite sonlarında yer verilmediği,

g) Bazı gerekli konularda harita verilmediği,

h) Çocukların kolaylıkla anlaması mümkün görülmeyen bazı tabirlere yer verildiği görülmüştür.

Ders kitaplarının hazırlanışında, bu dönem çocuklarının psikolojik özellikleri göz önünde bulundurularak şu hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır.

Genel olarak iyi bir ders kitabının (biçim ve öz bakımından) bütün özellikleri bulunmalıdır.²³⁹ Ayrıca;

a) Verilecek ayet ve hadisler, çocukların kolaylıkla anlayabilecekleri nitelikte olanlardan seçilmelidir.

b) Ayet ve hadislerin kısaca açıklamalarına da yer verilmelidir.

c) Metin dışındaki ayet ve hadisler dikkât ve ilgi çekici nitelikte (mesela bazı kitaplarda olduğu gibi renkli bir çerçeve içinde) sunulmalıdır.

e) Bu dönem çocukları hikayeye çok düşkündürler. Bu nedenle özellikle ahlâk konularının öğretiminde bundan yararlanılmalıdır. Örnek olarak "doğruluk" konusunun sonundaki okuma parçasında verilecek ilgili bir hikayeye, yalan söyleyen bir hikaye kahramanının kötü akıbeti vurgulanarak, doğruluğun önemi kavratılabilir.

²³⁹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Binbaşıoğlu, a.g.e, (1986), s.229 vd.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yapılan çalışmanın kısa bir özeti, bulgulardan çıkarılan sonuçlar ve bu sonuçlar dikkate alınarak düzenlenen öneriler verilmiştir.

A.ÖZET

İçinde bulunduğumuz çağa "bilgi çağı"da denilmektedir. Günümüzde bilgi en önemli referans haline gelmiş, artık bir mağazaya alınacak tezgahlardan bile diploma aranır olmuştur. Öte yandan toplumların okullardan beklentileri de artmış, yeni neslin bilgi ve becerilerini, geliştirmesinden başka, cemiyetin temel değerlerini onlara aşılması da okuldan beklenir olmuştur.

Bu temel değerlerden biri olan dinin, ülkemizdeki eğitim kurumlarında öğretimi yapılmaktadır. Bu konuda 1982 yılı dönüm noktası olmuş, önceleri zaman zaman okul programlarından çıkartılan, bazen de ihtiyari olarak program dışında okutulan din dersleri, mezkur yılda kabul edilen Anayasa ile ilk, orta ve lise seviyesindeki bütün öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasına alınmıştır. Artık bundan sonrası için yapılması gereken, bu derslerin uygulamadaki durumlarıyla ilgili araştırmalar yapılarak, güçlüklerin ve aksayan yönlerin tesbit edilmesi ve ilgililere çözüm önerilerinin sunulması olmalıdır. Ancak bu güne kadar okullardaki din öğretiminin özellikle ilkokul dönemiyle ilgili yeterli, ciddi araştırmaların yapıldığı söylenemez.

Bu araştırmada, bütün vatandaşların zorunlu olarak öğrenim gördükleri yeğane kurum olan ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin, bugünkü durumunun ve problemlerinin, tesbit edilerek,

bulgulara dayalı olarak geliştirilecek öneriler ile sorunların çözümüne yardımcı olunması amaçlanmıştır.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Belirlenen amaçlar doğrultusunda ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin mevcut durumu ve problemlerinin tesbiti için, önce literatür taraması yapılmış, daha sonra ise hâlen bu dersi okutmakta olan öğretmen ve dersi okuyan öğrencilere anket uygulanarak söz konusu dersin mevcut durum ve problemlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. 1996 yılı Mart ve Nisan aylarında uygulanan ankete, İzmir'in sosyo-ekonomik ve kültürel yönden farklı özellikler taşıyan çeşitli ilçe, belde ve köylerinde faaliyet gösteren ilkokullarda okumakta olan 163 öğrenci ile bu okullarda görev yapan 111 öğretmen denek olarak katılmıştır. Problemin daha iyi kavranabilmesi için ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin tarihi seyri ile bu çağdaki çocuğun dini gelişim özellikleri de araştırmaya dahil edilerek incelenmiştir.

1.İlkokullardaki Din Eğitiminin Tarihi Seyri

Cumhuriyet öncesi dönemde, Sıbyan, Mahalle, Taş Mektep ve daha bir çok isimlerle adlandırılan ilkokullarda, dini ağırlıklı eğitim ve öğretim yapıyordu. Bu dönemde ilkokulların temel amacı, çocuklara Kur'an okumasını öğretmek ve temel dini bilgileri kazandırmaktı. Bu nedenle bu okullarda ağırlık olarak Kur'an okuma dersleriyle, değişik adlarla din dersleri okutuluyordu. Medreselerde bir süre öğrenim gören ve özellikle köylerde imam-hatiplik görevini de yürüten kişiler bu okullarda öğretmenlik yapıyorlardı.

Cumhuriyet döneminin başlarında (3 Mart 1924) çıkartılan Tevhid-i Tedrisat kanunuyla 1982 yılına kadar geçen dönemde din dersleri zaman zaman okullarda program dışı ve ihtiyari olarak okutulmuş, bazen de tamamen kaldırılmıştır. Bu dönemde din eğitimi gizli

ve kaçak yollardan olumsuz yönde gelişme göstermiş ve din eğitimi adı altında milletin birlik ve bütünlüğünü zedeleyici cereyanlar ortaya çıkmıştır. Nihayet 1982 Anayasasıyla bu dersler ilk ve orta öğrenim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasına alınarak konu çözümlenmiştir.

Cumhuriyet döneminde İlkokul öğretmeni yetiştirmek üzere sekiz okul ve bir kurs açılmış, ancak, bu kurumlarda ileride din dersi okutacak öğretmen adaylarına bazen hiç, bazen de yeteri kadar din eğitimi verilmemiştir.

2.İlkokul Dönemi Öğrencilerinin Dini Gelişim Özellikleri

Bu bölümde çocuğu bütün gelişim özellikleriyle tanımak ona verilecek eğitimin tesbiti açısından gerekli olduğundan, çocuğun dini gelişimi ile ilgili verilen teorik bilgiler özetlenmiştir.

Çocuklar, üç yaşından itibaren dinle ilgilenmeye başlarlar. "Oyun çağı"da denilen iki-altı yaş arasındaki "ilk çocukluk" döneminde, animist ve antropomorfist anlayış görülür. Bu dönemde çocuklar, dine karşı çok meraklı oldukları için, dinle ilgili sorular sorarlar, büyüklerinin dini içerikli söz ve faaliyetlerini taklit ederler.

İlkokul döneminde, (altı-11 yaşlar) çocuğun bedeni, zihni, ruhi vb. alanlarda görülen önemli gelişimlerine paralel olarak dini gelişmeleri de artarak yedi yaşından itibaren Allah tasavvuru açıklık kazanır; günah, sevap, melek, şeytan vb. kavramlar bilinmeye başlanır. Çocuklarda 11 yaşına doğru Allah anlayışında önemli gelişmeler görülür; Antropomorfik anlayışın yerini git gide sembolik, ruhani Allah anlayışı alır. Yapılan araştırmalarda çocuğun dini gelişiminde, başta ailesi olmak üzere sosyal çevrenin ve eğitimin etkisi bulunduğu tesbit edilmiştir.

Bovet'in de ifade ettiği gibi din duygusu kendiliğinden gelişir diye çocuğa din eğitimiyle yardımcı olmamak, onun zararlı etkilerin altında kalmasına sebep olabilir. Çocuğun gelişim özelliklerine uygun bir seviyede verilecek din eğitimiyle, onun dini gelişmesini sağlıklı bir şekilde sürdürmesinin sağlanması, yetişkinlerin başta gelen görevlerinden olmalıdır.

3.Anketten Elde Edilen Bulgular

İlkokullarda halen bu dersi okutan öğretmenlerin çoğunluğu 20 yıldan fazla bir kıdeme sahip olup, genelde AÖF Eğitim Önlisans Bölümü, Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksek Okulu gibi okullardan mezun olmuşlardır. Çoğunluğu (%77,47), yüksek öğrenimi boyunca din öğrenimi görmemiş, mesleğe başladıktan sonra da bu alan ile ilgili hizmet içi eğitim kurs ve seminerlerine katılmamışlardır. Öğretmenler, din konusundaki eksikliklerini bizzat ifade etmişler ve öğrencilerinin bu dersteki sorularına her zaman yeterli cevap veremediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %74,76'sına göre bu ders saatlerinde bazı öğretmenler din dersi yerine başka dersler yapmaktadırlar.

Halen ilkokul öğretmeni yetiştirmekte olan Eğitim Fakültelerinin "Sınıf Öğretmenliği Bölümü"nın, dört yıllık eğitim süresi bulunmasına rağmen, din öğretimi açısından önceki iki yıllık okullardan bir farkı bulunmamaktadır. Bu okullarda bir yarıyıl haftada iki saat Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi dersi okutulmaktadır. Metot ağırlıklı olarak okutulan bu kadar az süreli bir öğretim ile, bu konunun öğrenilemeyeceği ve öğretilmeyeceği açıktır. Bu nedenle ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin güçlüklerinin temelini öğretmen probleminin oluşturduğu ve diğer problemlerin genelde, bu alanda yeterli formasyona sahip olmayan öğretmenden kaynaklandığı söylenebilir.

İlkokul 4.sınıfta İslamın beş şartı, 5.sınıfta da iman esasları, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin bu okuldaki müfredatını oluşturmaktadır. Öğretmenlerin çoğu müfredatı yeterli görürken, bir kısmı da bazı ilave üniteler önermişlerdir. Aynı konuda öğrencilerin büyük çoğunluğu, müfredatı yeterli bulmayarak birtakım ilave konular belirlemişlerdir.

Öğrenciler bu derste en çok, namazların kılınışı ile dua ve sûreleri öğrenmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Aynı konular, öğretmenlere göre de, ilgi çekmeyen konuların başında yer almaktadır. Öğretmenlere göre en çok ilgi duyulan konular şunlardır: Ölüm, ahiret, cennet, cehennem, Allah, kıyamet, ruh, melek, şeytan, kader, Kur'an-ı Kerimin içeriği, peygamberlerin hayatları, dini hikayeler, örnek olaylar ve insanın yaratılışı.

Derslerde en sık uygulanan metot (%60.30) "anlatım" yöntemidir. Özellikle "namazların kılınışı ile dua ve sûrelerin öğretiminde büyük önem taşıyan uygulamalı öğretime pek yer verilmemekte, muhtemelen bu sebepten söz konusu konular öğrenciler tarafından "en çok zorlanılan" ve "ilgi çekmeyen" konuların başında zikredilmektedir. Derslerde ayet ve hadislerden yeterince yararlanılmamaktadır. Din öğretiminde önemli bir metot olan gezi-gözlem ve inceleme konusunda öğretmenlerin tamamına yakını (%88.28), böyle bir etkinlikte bulunmadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler bu derste en çok "konuyu okuyup özetleme" ödevi vermektedirler.

Bu derslerde yaygın olarak araç ve gereçlerden, pek faydalanılmamaktadır. Öğretmenlerin sadece %8.10'u slayt, video, tepegöz vb. görüntülü araçlardan yararlandıklarını ifade etmişlerdir Okullarda bu dersle ilgili kaynak eser, araç-gereç pek bulunmamaktadır.

Araştırma yapılan okulların hiç birisinde bu ders için tahsis edilmiş “uygulama odası” bulunmamaktadır.

Halen uygulanmakta olan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saatlerini, öğretmenlerin çoğu yeterli görürken, az sayıda öğretmen kalabalık mevcutlu sınıflarda bu sürenin yeterli gelmediğini, özellikle dua ve sûreler gibi uygulamalı öğretimin gerektiği konularda sürenin yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir.

Ders kitapları, öğrencilerin %62,57’si, öğretmenlerin de %21,62’si tarafından beğenilmektedir.

Bakanlıkça bu ders için ders kitabı olarak kabul edilen 4.sınıf için 12, 5. sınıf için ise 10 çeşit kitap bulunmaktadır. Ancak öğretmenlerin tamamına yakını, okutacağı kitabı seçmeden önce bu kitapların tamamını inceleme fırsatı bulamamaktadırlar.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında, öğretmenlere göre, “sınıf öğretmenlerinin bu konudaki yetersizlikleri”, öğrencilere göre ise, “bu ders saatlerinin zaman zaman amacı dışında kullanılması” gelmektedir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin ilgi çekmesi ve başarının artması için öğretmenlerin getirdikleri önerilerin başında, “bu dersi branş öğretmenlerinin, ya da bu konuda özel bilgisi bulunan sınıf öğretmenlerinin okutması” yer almıştır. Aynı konuda öğrencilerin önerilerinin başında ise “bu ders saatlerinde başka derslerin yapılmaması” konusu dile getirilmiştir.

B.SONUÇ

İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretimi ile ilgili araştırma bulgularından aşağıdaki sonuçlar çıkarılmıştır.

1.Halen ilkokullarda söz konusu dersi okutan öğretmenler, genelde AÖF Eğitim Önlisans Bölümü ile Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksekokulu gibi iki yıllık yükseköğretim kurumlarından, kısmen de Biyoloji, Fizik ve Sosyoloji gibi branş eğitimi veren dört yıllık fakültelerden mezun olmuşlardır.

2.Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%74,47), yükseköğrenimleri boyunca din öğrenimi görmemişler, tamamına yakını (%99.09) mesleğe başladıktan sonra da bu alanla ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katılmamışlardır.

3.Öğretmenlerin yaklaşık 1/3'ü, bu dersi okutmaya kendisini yeterli görmemekte, yarıdan fazlası ise zorlanarak dersi verebilmektedir.

4. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saatleri öğretmenler tarafından sık sık (%27.02), ya da zaman zaman (%47.74) amacı dışında kullanılmaktadır.

5.Bu dersi olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında, ders saatinin amacı dışında kullanılması ile, öğretmenlerin bu alandaki yetersizlikleri gelmektedir.

6.Öğretmen ve öğrencilerin büyük çoğunluğu, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin gerekli olduğuna inanmaktadırlar.

7.Öğrencilerin büyük çoğunluğu, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini sevmekte, ona karşı ilgi duymakta ve bu derste yüksek başarı elde etmektedir.

8.Öğrenciler bu derste en çok “namazların kılınışı” ile “dua ve sûrelerin öğrenilmesi” konularında zorlanmaktadır.

9.İlkokul öğrencilerinin çoğu (%74.84), okulda edindikleri dini bilgileri yeterli görmeyerek, yaz tatillerinde yaz Kur'an kurslarına gitmektedirler.

10.Bu dersin ilkokullar için amacı, öğretmenlerin çoğu tarafından “dinin temel ilkelerinin kavratılması” olarak belirlenmiştir.

11.Öğretmenler tarafından dersin müfredatı genelde, yeterli ve öğrencilerin seviyelerine uygun bulunmaktadır.

12.Öğrencilerin çoğu müfredatı yeterli görmeyerek ilave konular önermişlerdir.

13.Öğretmenlerin çoğu, dersin haftalık saatinin halen olduğu gibi devam etmesi gerektiğini düşünmektedirler.

14.Ders kitapları öğrencilerin çoğu tarafından beğenilmekte, öğretmenlerin çoğu tarafından ise beğenilmemektedir.

15.Bu derste en çok “anlatım” yöntemi uygulanmaktadır.

16.Araştırma yapılan okulların tamamında “uygulama odası”, büyük çoğunluğunda da dersle ilgili kaynak eser bulunmamaktadır.

17.Genelde bu dersle ilgili gezi-gözlem yapılmamakta, derslerde araç-gereç kullanılmamaktadır.

18.”Allah ve mahiyeti, ahiret, cennet, cehennem, cin, melek, şeytan ve ruh” öğrencilerin en çok ilgilerini çeken ve öğrenmek için sordukları konuların başında gelmektedir.

19.Dersin mevcut müfredatı süresi içerisinde genelde bitirilebilmektedir.

20.Öğretmenlerin çoğu, bu dersi branş öğretmenlerinin okutması gerektiğini düşünmektedirler.

21."Okul çağı" çocuğun dini konulara ilgisinin arttığı, dini gelişimin daha bilinçli bir şekilde artarak devam ettiği bir dönem olup, bu gelişimin sağlıklı bir şekilde sürebilmesi için, gelişmiş Batı ülkelerinde (Almanya, Avusturya, Hollanda) olduğu gibi 1.sınıftan itibaren seviyesine uygun planlı, programlı din eğitimiyle ona yardımcı olunması gerekmektedir.

22.İlkokullarda bu ders fazla önemsenmemektedir. Bazı okulların yeterli maddi imkanları olmasına ve diğer dersler için yeterli araç ve gereçleri bulunmasına rağmen, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersiyle ilgili kaynak eser ve eğitim araçlarına sahip olmamaları bunun göstergesidir.

23.Bu sonuçlara göre, ilkokullardaki adı geçen dersin mevcut durumuyla ondan hedeflenen özel ve genel amaçların gerçekleşmesi mümkün görülmemekte, sadece Anayasal zorunluluk yerine getirilmektedir.

İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinden verim alınmak isteniyorsa, bu araştırmaya dayalı olarak geliştirilen aşağıdaki önerilerin gerçekleştirilmesi yoluna gidilmelidir.

C.ÖNERİLER

İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminin daha başarılı olması ve daha verimli hale gelmesi için geliştirilen bazı öneriler şunlardır.

1.Bu ders mutlaka İlahiyat Fakültesi mezunu branş öğretmenleri tarafından okutulmalıdır.

Bu sağlanıncaya kadar;

a)İlahiyat Meslek Yüksek Okulu mezunlarından yararlanılmalıdır.

b)Halen ilkokul öğretmeni yetiştiren okullardaki mevcut yan alanlara Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminde eklenmesi temin edilerek, öğretmen adaylarına bu alanda bir formasyon kazandırılması sağlanmalıdır.

c)Hâlen görevde olan öğretmenlerden istekli olanlara, yaz aylarında kurslara alınarak belirli bir formasyon kazandırılmalı ve bu öğretmenlerin özlük haklarına (ders ücreti vs.) dokunulmaksızın okullarında sadece Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerini okutmaları sağlanmalıdır. Bu konuda özellikle orta öğrenimini İmam-Hatip liselelerinde yapan öğretmenlerden faydalanılmalıdır.

2-İlgililerce yapılacak teftişlerle, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saatlerinin amacı dışında kullanılması engellenmelidir.

3-Bu dönemde öğrencilere birtakım kural ve esasların zorla ezberletilmesi yoluna gidilmemeli, dinin sevgi, kardeşlik, barış, yardımlaşma vb. yönlerine ağırlık verilmelidir.

4-Konular işlenirken, Hz.Peygamberin ve diğer din büyüklerinin hayatlarından örnekler verilerek konular somutlaştırılmalıdır.

5-Derslerde, ilgili ayet ve hadislerden örnekler verilerek konunun daha kolay anlaşılması ve öğrencilerin bu konulardaki bilgilerinin gelişmesi sağlanmalıdır.

6-Modern araç-gereçlerle eğitim ve öğretim yapılma yoluna gidilmeli, özellikle öğrencilerin öğrenmekte en çok zorlandıkları namazların kılınışı ile dua ve sûrelerin ezberlenmesi konularında mutlaka video ve teyp gibi göze ve kulağa hitap eden araçlardan yararlanılmalı, bu konuların öğretimi "uygulamalı" olarak yapılmalıdır.

7-Okullarda, bu dersle ilgili araç ve gereçlerin de içinde bulunacağı ve gerektiğinde uygulamalı öğretimin yapılabilmesi için özel odalar tahsis edilmelidir.

8-Bu dönemde, öğrencilerin kolaylıkla anlayabileceklerinin dışında, programdaki dua ve sûrelerin manalarının öğretilmesi yoluna gidilmemelidir.

9-Her sınıfın kitaplığında en az bir adet Kur'an-ı Kerim meali bulunmalı, kitapta geçen ayetler bu mealden bulunup okunarak öğrencilerin onu yakından tanımaları sağlanmalıdır.

10.Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminde, bu dönem için önemli etkinliklerden olan, "örnek olay inceleme" ve " öğrencilerin duygu ve tecrübelerinden faydalanma" yöntemlerine ağırlık verilmelidir.

11-Özellikle ahlâki konuların öğretiminde, birtakım tariflerin belletilmesi yerine, konuyla ilgili Kur'andaki bazı kıssalar ve çevredeki bazı canlı olaylar üzerinde çalışılarak, öğrencilerin vicdan gelişmeleri sağlanmalıdır.

12-Bu dönemde öğrencilere, özellikle sınıfa getirilemeyen konularda, gelişim düzeylerine uygun, araştırma ilgi ve zevklerini geliştirecek nitelikte ödevler verilmelidir.

13-Kültür varlıklarımızdan olan çevredeki cami, mescit, çeşme, türbe vb. mekanlara fırsat buldukça geziler yapılmalı, böylece öğrencilerin bilgi ve duyguları zenginleştirilmelidir.

14-Çocuğun, din ile üç yaşlarından itibaren ilgilenmeye başladığı, "okul çağı"nda bu ilgi ve dini gelişimin arttığı gerçeği göz önünde bulundurularak Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi, ilkokulun

1.sınıftan itibaren okutulmaya başlanmalı, haftalık ders saati ilk üç sınıfta iki, 4. ve 5.sınıflarda üç saat olmalıdır.

15-Öğrencilerin merak ettiklerini belirttikleri konulardan müfredatta bulunmayanların, programa alınmasının imkanları araştırılmalıdır.

16-5.sınıfta ihtiyari Kur'an okuma dersi konulmalıdır.

17-Okuma parçaları, ünite konularına ve öğrencilerin seviyelerine uygun ve mümkünse resimli olmalıdır.

18-Ünite sonlarında yer alan sorular, öğrencilerin ilkokul sonu merkezi sınavlara girecekleri gözönünde bulundurularak çoktan seçmeli test şeklinde düzenlenmelidir. Aynı amaçla dersin değerlendirilmesinde de test tekniğine daha çok yer verilmelidir.

19-Ders kitaplarının dili sade ve anlaşılır olmalı, konularla ilgili renkli resimler bulunmalıdır.

20-Öğretmenlerin okutacakları ders kitabını inceleyerek seçebilmeleri için, kitap seçme dönemlerinde, kabul edilen bütün ders kitapları, ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerince temin edilerek belirli süreler sergilenmelidir.

21-Bu alanda yeterli formasyona sahip olmayan sınıf öğretmenlerinin ilkokullarda bu dersi okutmaları, bu kurumlardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin temel güçlüğü olarak görülmektedir. Söz konusu dersin branş öğretmenleri tarafından okutulduğu bazı özel ilkokullarda da benzer bir araştırmanın yapılması ve sonuçların bu çalışmayla karşılaştırılıp değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

AKDENİZ, Sabri,

-”Çocuklarımızı Dine Başlatma”, **MEB. Din Öğretimi Dergisi**,33, (1992),s.35-40.

AKSEKİ, Ahmet,

-**İslam**, Nur Yayınları, Ankara, 1980.

AKYÜZ, Yahya,

-**Türk Eğitim Tarihi**, Kültür Koleji Yayınları, İstanbul, 1994.

ALAYLIOĞLU, Ruşen- A.Ferhan OĞUZKAN,

-**Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü**, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1976.

ANAYASA (1961,1982)

ARMAĞAN, İbrahim,

-**Yöntem Bilim I Bilimsel Yöntem**, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İzmir, 1983.

ARMANER, Neda,

-**Din Psikolojisine Giriş I**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1980.

-”Okullarımızda Din Öğretimi Üzerine”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**,VII, (1958-1959),s.115-117.

-”Çağdaş Eğitim İlkeleri Doğrultusunda Din Eğitimi”, **Türkiye 1.Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Vakfı Yayınları, Ankara, 1981.s.200-205.

ARMANER, Neda- Zeki ÖKMEN,

-**Din Eğitim ve Öğretiminde Metodik Bilgiler**, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul, 1960.

AY, Mehmet Emin,

-**Çocuklarımıza Allahı Nasıl Anlatalım**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1994.

AYDIN, Mehmet,

-**Din Felsefesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1987.

AYDIN, Mehmet Zeki,

-“Din Derslerinin Gelişimi ve Teorik Yapısı” **MEB. Din Öğretimi Dergisi**,37, (1992),s.55-60.

AYDIN, Muhammed Şevki,

-“Programların Uygulamasında Öğretmenin Rolü”, **MEB. Din Öğretimi Dergisi**, 38, (1993),s.19-24.

-**Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyon Yeterlilikleri**, Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1992.

AYHAN, Halis,

-**Eğitime Giriş ve İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler**, Damla Yayınları, İstanbul, 1982.

-“Temel Eğitim ve Orta Öğretimde Din Eğitimi”, **Milli Eğitim ve Din Eğitimi Semineri**, Aydınlar Ocağı, Ankara, 1981,s.254-267.

-“Sosyal Bütünlük Açısından Din Eğitimi” **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1, (1986),s.25-33.

BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı,

-“Dine Doğru”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I-IV, (1957),s.44-59.

BAŞARAN, İbrahim Ethem,

-**Eğitim Psikolojisi**, Gül Yayınları, Ankara, 1988.

BAŞGİL, Ali Fuat,

-**Din ve Laiklik**, Yağmur Yayınları, İstanbul, 1985.

BAYMUR, Feriha,

-**Genel Psikoloji**, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 1984.

BAYRAKLI, Bayraktar,

-**İslamda Eğitim**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.

BAYRAKTAR, Mehmet,

-**"Türkiye'de Yaygın ve Örgün Din Eğitiminin Meseleleri"**, MEB. **Din Öğretim Dergisi**, 11, (1987), s.21-30.

BİLGİN, Beyza,

-**Türkiye'de Din Eğitimi Liselerde Din Dersleri**, Emel Matbaacılık, Ankara, 1980.

-**Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1990.

-**İslâm ve Çocuk**, Diyanet İşleri Başkanlığı yayını, Ankara, 1991.

-**"İlkokullarda Din Bilgisi Dersleri"**, **İslami İlimler Enstitüsü Dergisi**, V, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yayını, (1982), s.157-166.

-**"Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri"**, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XXIV, (1981), s.469-483.

-”Eğitiminin İmkânı ve Sınırları Üzerine”, **İslami İlimler Dergisi**, IX, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, (1980), s.211-217.

-”Din Dersi Öğretmenliği ve Güçlükleri”, **MEB.Din Öğretimi Dergisi**, 5,(1985),s.78-81.

-”Okul Öncesi Çocuğunda Din Duygusu”, **MEB.Din Öğretimi Dergisi**, 7,(1986),s.12-18.

-**Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.

BİLGİN, Beyza-Muallâ SELÇUK,

-**Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri**, Akid Yayıncılık, Ankara, 1991.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit,

-**Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

-**Genel Öğretim Bilgisi**, Binbaşioğlu Yayınları, Ankara, 1986.

BOVET, Pierre,

-**Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi**, çev. Selahattin Odabaş, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1958.

BUHARİ, Muhammed b. İsmail,

-**el-Camiu’s-Sahih**, 1-8c, el-Mektebetü’l-İslamiyye, İstanbul, 1979.

BÜYÜKDÜVENCİ, Sabri,

-”Nitelikli Eğitim Sorunu” **MEB. Din Öğretimi Dergisi**, 33, (1993), s.60-63.

CİLACI, Osman,

-”Günümüzde Din İhtiyacı ve Din Eğitimi”, **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**,3, (1990),s.191-209.

CORDON, Bener,

-”Eğitimde Yeni Kararlar”, **Milli Eğitim**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,130,(1996), s.4.

ÇELEBİ, Ahmet,

-**İslam’da Eğitim Öğretim Tarihi**, çev.Ali Yardım, Damla Yayınevi, İstanbul, 1976.

ÇİLENTİ, Kamuran,

-**Eğitim Teknoloji ve Öğretimi**, Gül Yayınları, Ankara ,1988.

DALAT, Ziya,

-**Çocuk ve Genç Ruhu**, Yeni Matbaa, Ankara, 1956.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI,

-**Din Eğitimi Alt Komisyon Raporu**, Yayınlanmamış Rapor, Ankara, 1987.

DİLAVER, Hasan Hüseyin,

-**Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme ve İstihdam Şartları**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,İstanbul, 1994.

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI,

-**Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi Hakkındaki Rapor**, Yayınlanmamış Rapor, Hizmete Özel, Ankara, 1981.

EBU DAVUD, Süleymman b. Eş’as es-Sicistani,

-**Sünen**, I-V.c. Humus, 1969-1974.

EGEMEN, Bedii Ziya,

-**Terbiye İliminin Problemleri ve Terbiye Felsefesi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1965.

EROĞLU, Hamza,

-**Türk İnkılap Tarihi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1982.

ERTÜRK, Selahattin,

-**Eğitimde “Program” Geliştirme**, Yelkentepe Yayınları, Ankara, 1979.

EV, Halit,

-**İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1993.

FIĞLALI, Ethem Ruhi,

-**Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, Selçuk Yayınları, İstanbul, 1986.

FIRAT, Erdoğın,

-**Üniversite Öğrencilerinde Allah İnancı ve Din Duygusu**, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1977.

FİKRET, Halil,

-**Terbiye ve Tedris Tarihi,2**, Milli Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1930.

FREYER, Hans,

-**Din Sosyolojisi**, çev. Turgut Kalpsüz, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964.

GAZALİ, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Hucetü'l-İslam,

-**İhya-i Ulüm-id-din**, çev. Ali Arslan, Arslan Yayınları, İstanbul, 1978.

GÖKALP, Ziya,

-**Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri I**, haz. Rıza Kardeş, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.

GÖVSA, İbrahim Alaaddin,

-**Çocuk Ruhu**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1952.

GÜLEÇ, Seniha,

-**İlkokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Üzerine Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İzmir, 1996.

GÜNAY, Ünver,

"Türkiye'de Dini Sosyalleşme", **Türkiye I.Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Vakfı Yayınları, (Ankara ,1981), s.192-199.

GÜNAY, Ünver-Kerim Yavuz

-**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-4**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.

HÖKELEKLİ, Hayati,

-**Din Psikolojisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.

İBN HALDUN,

-**Mukaddime, 2**, çev. Zakir Kadiri Ugan, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul,1989.

İLKOKUL PROGRAMI, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

JACQUİN, Guy,

-**Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri**, çev. Mehmet Toprak, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1964.

JASCHKE, Gotthard,

-**Yeni Türkiye’de İslamlık**, çev. Hayrullah Örs, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1972.

JEFSİLD, T. Arthur,

-**Çocuk Psikolojisi**, çev. Gülseren Günce, S. Yayınları, Ankara 1979.

KAPTAN, Saim,

-**Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Tez Hazırlama Yolları**, Rehber Yayınları, Ankara, 1973.

KARASAR, Niyazi,

-**Araştırmalarda Rapor Hazırlama, Hacettepe Taş Kitapçılık**, Ankara, 1984.

KAYA, Gıyasettin,

-”Eğitim ve Öğretimde Dinin Etkisi”, **MEB. Din Öğretimi Dergisi**, 10, (1987), s.41-46.

KILIÇ, Recep,

-”Din ve İnsan”, **MEB. Din Öğretimi Dergisi**,39, (1993), s.48-56.

KOÇER, Hasan Ali,

-**Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)**, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1967.

KOMİSYON,

-**Çocuk Psikolojisi**, çev. İ.N.Özgür, İbrahim Özgür Yayınları, İstanbul, 1979.

KÜÇÜK, Abdurrahman,

-”İlkokullarda Din Eğitimi ve Öğretimi” **Türkiye 1.Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Vakfı Yayınları, (Ankara, 1981)s.124-133.

-”Temel Eğitimde Din Eğitimi” **Milli Eğitim ve Din Eğitimi Semineri**, Aydınlar Ocağı, (Ankara, 1981), s.238-250.

KÜÇÜK, Hasan,

-”Din Eğitimi ve Öğretiminde Genel Esaslar”, **Türkiye 1.Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Vakfı Yayınları, (Ankara, 1981),s.215-227.

MAViŞ, Hakkı,

-**Almanya, Avusturya ve Türkiye’de Din Eğitimi**, Fatih Yayınları, İstanbul, 1970.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, Din Eğitimi Çalışma Grubu Raporu, Hizmete Özel, Yayınlanmamış Rapor, Ankara, 1981.

MÜSLİM, Ebu’l-Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kuşeyri,

-Sahih,I-V,c. Beyrut, 1956.

OKUTAN, Ömer,

-”Din Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesinde Özel Alan Eğitimi”,
Türkiye 1.Din Eğitimi Semineri, İlahiyat Vakfı Yayınları,
 (Ankara, 1981), s.316-320.

ONUR, Bekir,

-**Gelişim Psikolojisi**, V Yayınları, Ankara, 1986.

ÖCAL, Mustafa,

-**İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları**, Ensar Neşriyat,
 İstanbul, 1994.

-**Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar**, Türkiye Diyanet Vakfı
 Yayınları, Ankara, 1991.

-”Eğitim Fakülteleri Sınıf Öğretmenliği Bölümlerinde Okutul-
 maktaki Olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi İle İlgili
 Bazı Tesbitler ve Teklifler”, **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**,
 2, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, (1995),
 s.143-152.

-”Din Eğitim ve Öğretiminde Ödevlerin Yeri ve Önemi”, **MEB.
 Din Öğretimi Dergisi**, 8-9 (1986), s.51-67.

ÖNER, Necati,

-”Niçin Din Öğretimi”, **MEB. Din Öğretimi Dergisi**, 22, (1990),
 s.108-111.

ÖZBAYDAR, Belma,

-**Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma**,
 Baha Matbaası, İstanbul, 1970.

ÖZÇELİK, Durmuş Ali,

-**Eğitim Programları ve Öğretim**, ÖSYM Eğitim Yayınları, Ankara, 1987.

ÖZTÜRK, Muallâ,

-**"Din Eğitimi ve Çocuk Ruh Sağlığı"**, Türkiye **1.Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Vakfı Yayınları (Ankara, 1981), s.206-210.

PARLADIR, Selahattin,

-**İslamda Örgün Din Eğitimi**, Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1984.

-**Din Eğitimi Bilimine Giriş**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1996.

-**"Öğretmenliğin Dünü Bugünü"** Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,3, (1986), s.121-132.

PARMAKSIZOĞLU, İsmet,

-**Türkiye'de Din Eğitimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1966.

PAZARLI, Osman,

-**Din Eğitimi ve Öğretiminde Genel Metodlar**, İrfan Yayınları, İstanbul, 1967.

-**Din Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982.

PEKER, Hüseyin,

"Eğitim Ve Öğretimde Metodun Önemi Ve Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminde Metodlar" **MEB. Din Öğretimi Dergisi**,17, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, (1988), s.86-97.

ROUSSEAU, Jean Jacques,

-Emile Yahut Terbiye, çev. Ali Rıza, Meşher Matbaası, İzmir, 1932.

SELÇUK, Muallâ,

-**Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara, 1991.

TANYU, Hikmet,

-”Türkiye’de Din ve Ahlak Derslerinin Birleştirilmesi”, Türkiye **1. Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Vakfı Yayınları, (Ankara,1981), s.240-245.

TAPLAMACIOĞLU, Mehmet,

“İstatistik ve Anket Usulleri”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, X, (1962), s.133-140.

TAŞÇI, Hamit,

-”Din Eğitiminin Bugünü ve Yarını”, **MEB. Din Öğretimi Dergisi**,11, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, (1987), s.425-437.

TAVUKÇUOĞLU, Mustafa,

“İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler”, **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**,3, (1990), s.425-437.

TEBLİĞLER DERGİSİ (İlgili Sayılar), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

TEKİŞİK, H.Hüsnü- Erol Ünal KARABIYIK,

-**Milli Eğitimle İlgili Kanunlar**, Üner Yayınları, Ankara, Tarihsiz.

TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa es-Sevre,

-Sünen,I-Vc.Mısır, 1962.

TOSUN, Cemal,

-”Din Öğretiminde Gezi Gözlem Yöntemi”, **MEB. Din Öğretimi Dergisi**, 40, (1993), s.23-32.

TUĞ, Salih,

-”Türkiye’de Din Eğitimi”, **Milli Eğitim ve Din Hayatı**, Boğaziçi Yayınları, (İstanbul, 1981), s.235-261.

TURGUT, İhsan,

-**Eğitim Üzerine Felsefi Bir Deneme**, Bilgehan Matbaası, İzmir, 1992.

-”Bir Toplumun Eğitim Felsefesinin Oluşmasında Din ve Ahlakın Etkisi”, **MEB. Din Öğretimi Dergisi**, 35, (1992), s.30-34.

ÜLKEN, Hilmi Ziya,

-**Eğitim Felsefesi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1967.

VERGOTE, Antoine,

-”Çocuklukta Din” çev. Erdoğan Fırat, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XXII, (1978), s.315-329.

YAPAREL, Recep,

-”Dinin Tarifi Mümkün mü?” **Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 4, (1987), s.403-414.

YAVUZ, Kerim,

-**Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1981.

-“İlköğretimde Din Eğitiminin Karşılaştığı Problemler”, **Uluslararası 1.İslam Araştırmaları Sempozyumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, (İzmir 1985), s.249-260.

-“Din Psikolojisi Işığı Altında Din Eğitiminin Değerlendirilmesi ve Metodik Bazı Teklifler”, **Türkiye 1.Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (Ankara, 1981), s.183-190.

YAVUZER, Haluk,

-**Çocuk ve Suç**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982.

-**Ana-Baba ve Çocuk**, Remzi Kitabevi, Ankara,1986.

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : B.30.2.DEÜ.0.E1.00.00/ 363
Konu: .

İzmir, 3.1.1996

MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
İZMİR

Şeref ŞEN, Enstitümüz Felsefe Din Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi olup, tez aşamasında öğrenimine devam etmektedir.

Adı geçen öğrenci "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi" konulu yüksek lisans tez hazırlamaktadır. Tez konusu ile ilgili olarak Müdürlüğünüze bağlı aşağıda isimleri bulunan okullarda anket çalışması yapmak istemektedir.

Gerekli izin verilmesi hususunu emir ve müsadelerinize arz ederim.

Prof. Dr. Hüsnü ERKAN
Müdür

ANKET ÇALIŞMASI YAPILACAK OKULLAR

İli: İzmir İlçesi: Menderes

Menderes İlkokulu
Süleyman Çevik İlkokulu
Değirmendere İlkokulu
Gölçükler A. Olcay İlkokulu
Gümüldür Gümüşsu İlkokulu
Gümüldür Alsancak İlkokulu
Özdere Oğan Timinci İlkokulu
Özdere Ortaköy İlkokulu

İli: İzmir İlçesi: Konak

Adnan Mazıcı İlkokulu
Meliha Doğan İl Akat İlkokulu
Murat Reis İlkokulu
Mustafa Urcan İlkokulu
Yeşilyurt İlkokulu
Üzümce İlkokulu
Emrullah Efendi İlkokulu

İli: İzmir İlçesi: Konak

Eşrefpaşa İlkokulu
Halitbey İlkokulu
İsmetpaşa İlkokulu
Kadifekale İlkokulu
Kemal Atatürk İlkokulu
Ş.h Muzaffer Erdörmez İlkokulu
Zafer İlkokulu

İli: İzmir İlçesi: Gazimir

Cengiz Han İlkokulu
Y. Kemal Beyath İlkokulu
Sabri Öney İlkokulu
Remzi Doğan İlkokulu

İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim MüdürlüğüSAYI: B.08.4.MEM.4.35.00.11/600.1 38901
KONU: Anket.

28 SUBAT 1996

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü MüdürlüğüneBUCA/İZMİR

- İlgi: a) 13.1.1996 Tarih ve B.30.2.DEÜ.0.EI.00.00/369 Sayılı Yazınız.
b) 27.ŞUBAT.1996 Tarih ve 11/600.1 -38835 Sayılı Valilik Makamının Onayı.

Enstitünüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tez aşamasında öğrenimine devam eden Yüksek Lisans Öğrencisi Şeref ŞEN' in "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi" konulu Yüksek Lisans Tezi hazırlanmakta olduğu ilgi(a) yazı ile bildirilmiş olup, bu anketin listede belirtilen ilkokullarda, Okul Müdürlüğünün sorumluluğunda, Eğitim-Öğretimi aksatmamak üzere, adı geçen görevli tarafından yapılmasının uygun görüldüğüne dair ilgi (b) Valilik Makamının Onayı ilikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ek _____ :

1-Onay(1 Adet)

Kemalettin DİKİCİ

Vali A.

Şube Müdürü

İlgi Öğrenciye bilgi verilmiştir.
Dor. TSK. ŞEF.
01.03.1996
Ş

SAYI: B.08.4.MEM.4.35.00. 11/600.1 38835
KONU: Anket.

27 SUBAT 1996

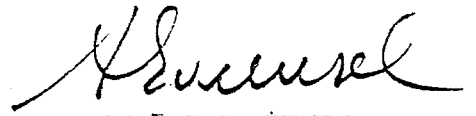
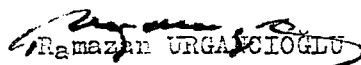
VALİLİK MAKALİNE

İZMİRİLGİ: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünüz 13.1.1996
Tarih ve B.30.2.DEÜ.O.EI.00.009/369 Sayılı Yazısı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilim-
leri Anabilim Dalı Tez aşamasında öğrenimine devam eden Yüksek Lisans Öğrencisi
Serap GEN' in "İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi" konulu Yüksek
Lisans Tezi hazırlamakta olduğu, bu nedenle Müdürlüğümüze bağlı ilkokullarda konu
ile ilgili olarak bir anket yapmasının istenildiği ilgi yazı ile belirtilmektedir.

Adı geçen öğrencinin, Müdürlüğümüze bağlı ilişkide isim listesi bulunan
İlkokullarda, Okul Müdürlüğünüzün sorumluluğunda, Eğitim-Öğretimi aksatmamak üzere
anket yapılması yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Tebriklerimize arz ederim.

Bekir Bilgin İNALLI
İl Milli Eğitim MüdürüOLUR
16.2.1996
Ramazan URGANCIÖĞLU

Vali a.

Vali Yardımcısı

Sayı : B.30.2.ANA.0.30.00.00 / EÖP - 538 -118
Konu :

Tarih : 08 NİSAN 1996

İlgili Makama

Eğitim Önlisans Programından 1987-1988 öğretim yılında mezun olan Erdem Kayhan'ın birinci ve ikinci sınıf başarı notları aşağıdaki gibidir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Hikmet SEÇİM
DEKAN

1. SINIF DERSLERİ

<u>1. SINIF DERSLERİ</u>	<u>BASARI NOTU</u>
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi I	68 (Altmışsekiz)
Türk Dili I	71 (Yetmişbir)
Fen Bilgisi	61 (Altmışbir)
Matematik	64 (Altmışdört)
Sosyal Bilgiler	57 (Elliyeedi)
Davranış Bilimleri	59 (Ellidokuz)
İngilizce I	54 (Ellidört)

2. SINIF DERSLERİ

<u>2. SINIF DERSLERİ</u>	<u>BASARI NOTU</u>
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi II	80 (Seksen)
Türk Dili II	67 (Altmışyedi)
Eğitim Bilimleri	70 (Yetmiş)
Özel Öğretim Yöntemleri	76 (Yetmişaltı)
Düşünce ve Uygarlık Tarihi	64 (Altmışdört)
Çağın Teknolojik Özellikleri	73 (Yetmişüç)
İngilizce II	69 (Altmışdokuz)

İKİ YILLIK EĞİTİM ENSTİTÜLERİ PROGRAMI

Alanlar ve Dersler	I. SINIF		II. SINIF	
	1. Y. yıl	2. Y. yıl	3. Y. yıl	4. Y. yıl
<u>Genel Kültür Dersleri</u> (Zorunlu)	<i>Haftalık ders saatleri</i>			
Türkçe-Kompozisyon	2	2	—	—
Düşünce Tarihi	—	3	—	—
Ekonomiye Giriş	—	3	—	—
Devrim Tarihi	—	—	2	2
Yabancı Dil	2	2	2	2
Araştırma	—	—	—	3
<u>Sınıf Öğretmenliği Dersleri</u> (Zorunlu)				
Hayat Bilgisi Öğretimi	—	—	—	3
Türkçe Öğretimi	—	—	3	3
Sosyal Bilgiler Öğretimi	—	—	—	3
Fen Bilgisi Öğretimi	—	—	3	—
Matematik Öğretimi	—	—	—	—
Din Bilgisi Öğretimi	—	—	—	—
Müzik ve Öğretimi	—	—	—	—
Beden Eğl. Oyun Öğretimi	—	—	—	—
Rasim-İs. Yazı ve Öğretimi	—	—	—	—
Uygunlaşma (Öğretmenlik Statüsü)	—	—	—	—
<u>Öğretmenlik Formasyonu Dersleri</u> (Zorunlu)				
Eğitime Giriş	2	—	—	—
Eğitim Psikolojisi	—	3	—	—
Eğitim Sosyolojisi	—	—	3	—
Eğitim Prog. ve Yöntem	—	—	—	—
Eğitim Yönetimi	—	—	—	—
Ölçme ve Değerlendirme	—	—	3	—
Renberlik	—	—	—	—
<u>Yardımcı Dersler</u> (bir zorunlu seçilecek)				
Okulöncesi Eğitim	—	—	3	—
Özel Eğitim	—	—	—	—
<u>İş ve Teknik Eğitimi Dersleri</u> (bir zorunlu seçilecek)				
El sanatları	—	—	—	—
Pratik Elektrik ve Elektronik	—	—	—	—
Motor	—	—	—	—
Tarım	—	—	—	—
Kooperatifçilik	—	—	—	—
İlk Yardım ve Sağlık Bilgisi	—	—	—	—
<u>Seçmeli Alanlar</u> (biri zorunlu seçilecek)				
Türkçe	3	3	3	—
Sosyal Bilgiler	3	3	3	—
Matematik	3	3	3	—
Fen Bilgisi	3	3	3	—
Müzik	3	3	3	—
Rasim İş	3	3	3	—
Beden Eğitimi	3	3	3	—

Kaynak:Yahya Akyüz,Türk Eğitim Tarihi,Kültür Koleji yayını
5.Baskı,Istanbul-1994,s.333.

EK : 4

GİRESUN EĞİTİM YÜKSEKOKULU 1611
ÖĞRENCİ BAŞARISINI TAKİP VE DİPLOMA DEFTERİ

Okul Numarası : 15198	6. Burs - Kredi Durumu :	11. Mezun Olduğu Öğretim Yılı : 1987 - 1988
Adı ve Soyadı : İbrahim Kabraman	7. Okuluğu Yabancı Dil : İngilizce	12. Mezun Olduğu Yıl : Bahar Büt
Sınıfı : Kâmil	8. Bölümü : Sınıf Öğretmenliği	13. Mezuniyet Tarihi : 23/9 1988
Doğum Yeri ve Yılı : Selendi 1968	9. Konu :	14. Mez. Bel. No - Tarihi : / / 19...
Kayıt Tarihi : 08.09.1986	10. Önyanı : Sınıf Öğretmeni	15. Mez. Bel. İşme Verildiği :

İZLEDİĞİ EĞİTİM - ÖĞRETİM PROGRAMI ve BAŞARI DURUMU

DERSLER	1. SINIF 1. YARIYIL DERSLERİ												TOPLAM (Haf. Saat - Kredi)	1. SINIF 2. YARIYIL DERSLERİ												TOPLAM (Haf. Saat - Kredi)
	Atatürk İlke. İ.T.	Yabancı Dil (İng.)	Türk Dili	Sec. Sanat Dersleri (Soc. - Edebiyat)	Genel Matematik	Sosyal Bilgiler Öğ.	Hayat Bilgisi Öğ.	Müzik Öğretimi	Resim-İs. Yazı Öğ.	Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi	Eğitime Giriş	Bed. Eğ. Oyun Öğ.		Atatürk İlke. İ. T.	Yabancı Dil ()	Türk Dili	Sec. Sanat Dersleri	Tarım Bilgisi	Müzik Öğretimi	Resim-İs. Yazı Öğ.	Beden Eğ. Oyun Öğ.	Sosyal Bilgiler Öğ.	Arayışın Yönteml.	Eğitim Psikolojisi	Okul Program ve Öğretim İlkeleri	
Sınıf	2	4	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	21	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	27
Not Ort.													2.05													2.00
Sınav	BB	B	G	G	DD	CC	CC	DC	DC	BB	CB	CC		DC	G	G	G	CC	CC	BB	DD	BB	BB	CB	CC	
Ortalama																										

DERSLER	1. SINIF 2. YARIYIL DERSLERİ												TOPLAM (Haf. Saat - Kredi)	2. SINIF 1. YARIYIL DERSLERİ												TOPLAM (Haf. Saat - Kredi)
	Atatürk İlke. İ.T.	Yabancı Dil ()	Türk Dili	Sec. Sanat Dersleri	Müzik Öğretimi	Resim-İs. Yazı Öğ.	Beden Eğ. Oyun Öğ.	Hayat Bilgisi Öğ.	Tarım Öğretimi	Okuma ve Değerlendirme	Eğitim Yöntemleri	Özel Eğitime Giriş		Matematik Öğretimi	Atatürk İlke. İ.T.	Yabancı Dil ()	Türk Dili	Sec. Sanat Dersleri	Genel Bilgi Öğretimi	Türkiye Öğretimi	Rehberlik	Matematik Öğretimi	Eğitim Sosyolojisi	Türk Tarihi	Türkiye Coğrafyası	
Sınıf	2	4	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	29	2	4	2	2	3	2	2	2	2	2	3	3	27
Not Ort.													2.19													2.19
Sınav	DC	G	G	G	CC	DC	CC	CC	CB	CB	BB	BA	DC		AA	G	G	G	BB	DD	BA	DC	AA	CC	AA	
Ortalama																										

ÖNEMLİ NOTLAR

Genel Akademik Ortalama 2.34
% 58.50

Tarafından Düzenlenmiştir. 02/01/1986
(İmza - Kaşe)

Öğretim Üyesi
Eğitim Fakültesi

EK : 5

EĞİTİM YÜKSEK OKULLARI DERS PROGRAMI

<u>Dersin Adı (1.Y.Yılı)</u>	<u>Sa. Kredi</u>	<u>Dersin Adı (2.Y.Yılı)</u>	<u>Sa. Kredi</u>
Türk Dili	3	Türk Dili	3
Genel Tarih	2	Türk Tarihi	3
Genel Coğrafya	2	Türkiye Coğrafyası	3
Yurttaşlık Bilgisi	2	Temel Matematik	2
Temel Matematik	2	Temel Fizik	3
Eğitime Giriş	3	Eğitim Sosyolojisi	2
Psikolojiye Giriş	2	Eğitim Felsefesi	2
Sosyolojiye Giriş	2	(x) Yabancı Dil (İng.Frn.Alm.)	2
Felsefeye Giriş	2	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi	2
(2) Yabancı Dil (İng.Frn.Alm.)	2	(x) Resim İş, Müzik veya Beden Eğit.	1(Ksz.)
Atatürk ilkeleri ve inkılâp Tarihi	1		
	24		24
2. YIL			
<u>Dersin Adı (3.Y.Yılı)</u>	<u>Sa. Kredi</u>	<u>Dersin Adı (4.Y.Yılı)</u>	<u>Sa. Kredi</u>
Türk Edebiyatı	2	Türk Edebiyatı	2
Türk Tarihi	3	Genel Biyoloji	3
Ülkeler Coğrafyası	2	İlkokullar İçin Matematik	3
Temel Kimya	3	Öğrenme Psikolojisi	3
Gelişim Psikolojisi	3	Araştırma Teknikleri	2
Resim İş	2	Genel Öğretim Yöntemleri	3
Müzik	2	(x) Yabancı Dil (İng.Frn.Alm.)	2
(x) Yabancı Dil (İng. Frn. Alm.)	1	Resim İş ve Yazı	2
Beden Eğitimi ve Oyun	2	Müzik	2
İstatistik	2	Beden Eğitimi ve Oyun	2
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi	1	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi	1
	23		24
3. YIL			
<u>Dersin Adı (5.Y.Yılı)</u>	<u>Sa. Kredi</u>	<u>Dersin Adı (6.Y.Yılı)</u>	<u>Sa. Kredi</u>
Okuma Yazma Öğretimi	2	Türkçe Öğretimi	2
İlkok. için Fen ve Tabiat Bilgisi	3	İlkokullar için Sosyal Bilgiler	3
Matematik Öğretimi	2	Ölçme ve Değerlendirme	3
Resim İş ve Yazı Öğretimi	2	Đin Kültürü ve Anlak	2
Müzik Öğretimi	2	Türk Eğitim Sistemi	2
Sosyal Psikoloji	2	Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi	2
Sağlık Bilgisi ve İlk Yardım	2	Yan Alan (Secmeli)	3
Yan Alan (Secmeli)	3	Okullarda Uygulama	4
Okullarda Gözlem	3		
	23		22
4. YIL			
<u>Dersin Adı (5.Y.Yılı)</u>	<u>Sa. Kredi</u>	<u>Dersin Adı (6.Y.Yılı)</u>	<u>Sa. Kredi</u>
Fen ve Tabiat Bilgisi Öğretimi	2	İlkokul Değerlendirme ve Geliştirilmesi	3
Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğrt.	2	Okul Yöntemi ve Dereumu	3
Eğitim Teknolojisi	2	Özel Eğitime Giriş	2
Rehberlik ve Ruhsal Sağlığı	2	Bilgisayar Kullanımı ve Öğretimi	2
Bilgisayar Kullanımı ve Öğretimi	3	Çocuk Edebiyatı	2
Halk Eğitimi	2	Türk Kültürü	2
Yan alan (Secmeli)	6	Yan Alan (Secmeli)	6
Staj Çalışmaları	4	Uygulama Semineri	3
	24		23

Kaynak:Cavit Binbaşoğlu,Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi,MEB.yayınları,Istanbul-1995,s.527

EK:6

İZMİR İL EĞİTİM ARAÇLARI VE DONATIM MERKEZİ MUDURLUĞU
VIDEO KASET KATALOGU

DERS : DİN KÜLTÜRÜ

KOD NO.	K O N U S U	SEVİYE	SÜRE
2501	İMANIN ESASLARI-ÇOCUK VE DİN I	İLKOKUL	20 DK
2502	İMANIN ESASLARI-ÇOCUK VE DİN II	"	27 DK
2503	İMANIN ESASLARI-MELEKLERE İNANMAK I	"	20 DK
2504	İMANIN ESASLARI-MELEKLERE İNANMAK II	"	16 DK
2505	İMANIN ESASLARI-KİTAPLARA İNANMAK I	"	20 DK
2506	İMANIN ESASLARI-KİTAPLARA İNANMAK II	"	16 DK
2507	İMANIN ESASLARI-PEYGAMBERE İNANMAK I	"	28 DK
2508	İMANIN ESASLARI-PEYGAMBERE İNANMAK II	"	19 DK
2509	İMANIN ESASLARI-AHİRETE İNANMAK I	"	13 DK
2510	İMANIN ESASLARI-AHİRETE İNANMAK II	"	20 DK
2511	İMANIN ESASLARI-KADERE İNANMAK I	"	25 DK
2512	İMANIN ESASLARI-KADERE İNANMAK II	"	15 DK
2513	ZEKAT	İLK-ORT	21 DK
2514	KELİME-İ ŞAHADET	"	23 DK
2515	ORUÇ	"	22 DK
2516	HAC	"	18 DK
2517	NAMAZ	"	24 DK
2518			
2519			
2520			
2521			
2522			
2523			
2524			
2525			

EK:7

Sayın Öğretmen Arkadaşım,

İlkokullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ile ilgili bir araştırma yapmaktayım. Sorulara vereceğiniz gerçek ve samimi cevaplar, araştırmamızın güvenilir olmasını sağlayacaktır.

Ankete isim yazmayınız. Her soruyu dikkatlice okuduktan sonra, size göre en doğru şıkkı (x) şeklinde işaretleyiniz ve gerektiği yerlerde düşüncelerinizi yazarak belirtiniz.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Şeref ŞEN
DEÜSBE Y.Lis.Öğr.

1-Okuldaki göreviniz nedir?

- Sınıf öğretmeni
 İdareci
 Branş öğretmeni
 Başka.....

2-En son mezun olduğunuz Yükseköğrenim kurumu:.....**3-Meslekteki kıdeminiz:.....****4-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi alanında hizmet içi eğitim kursuna katıldınız mı?**

- Evet katıldım
 Hayır katılmadım

5-Yükseköğreniminiz boyunca Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi okuma durumunuz nasıldır?

- Hiç okumadım
yarıyıl (dönem), haftada.....saat olarak okudum

6-Size göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ilkokullar için;

- Gereklidir
 Çok gereklidir
 Gereksizdir
 Fikrim yok

7-Size göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin ilkokullar için amacı ne olmalıdır? Kısaca belirtiniz.

.....

8- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin bu günkü müfredatı söylediğiniz amaca ulaşmayı sağlayacak nitelikte midir?

- Evet tamam
 Evet kısmen
 Hayır
 Fikrim yok

9-Size Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ilkokullarda hangi sınıflarda, haftada kaç saat olarak okutulmalıdır?

- Hiç okutulmamalıdır.
 1.Sınıfta haftada..... saat okutulmalıdır.
 2. " " " "
 3. " " " "
 4. " " " "
 5. " " " "

10-Size göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin mevcut müfredatı sınıfların yaş düzeyine uygun mudur?

- 4.Sınıf: Evet Kısmen Hayır Fikrim yok
 5.Sınıf: Evet Kısmen Hayır Fikrim yok

11-Size göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi 4 ve 5. sınıf programlarına ilave edilmesi gereken konular var mı?

- Yoktur
 Vardır:
 4.sınıf:.....
 5.sınıf:.....

12- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini okutmaya kendinizi yeterli görüyor musunuz?

Evet tamamen Evet Kısmen Hayır yeterli görmüyorum

13-Sizce ilkokullardaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerini özel bilgi ve beceri gerektirdiğinden branş öğretmenleri mi okutmalı?

Evet Branş öğretmenleri okutmalı

Hayır sınıf öğretmenleri okutmalı

Fikrim yok

14-Genel olarak öğrencilerinizin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersine karşı ilgileri nasıl?

Yüksek Orta Az

15-Bakanlıkça kabul edilen 4.sınıflar için 12, 5.sınıflar için 10 çeşit Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitabı bulunmaktadır. (2432 S.T.D.) Okutmakta olduğunuz kitabı seçmeden önce bu kitapların her birini inceleyebildiniz mi?

Evet tamamını Evet bir kısmını Hayır

16-Okutmakta olduğunuz Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitabı hakkındaki düşünceniz nedir?

Her yönüyle çok beğeniyorum.

Dili öğrencilerin seviyelerine pek uygun değil.

Konularla ilgili hikaye, örnek olay ve resimler yetersiz.

Okuma parçaları pek ilgi çekmiyor

Başka.....

17-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde ders kitabı dışındaki hangi eğitim araçlarını kullanıyor sunuz?

Başka araç kullanmıyorum.

Yardımcı kitap (isimlerini belirtiniz).....

Slayt, Video, tepegöz vb. görüntülü araçlar

Kasetçalar, (Teyb)

Başka.....

18-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin müfredatını tesbit edilen sürede bitirebiliyor musunuz?

Evet rahatlıkla Evet zorlanarak Hayır

19-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde öğrencilerinizin en çok ilgi duydukları konular hangileridir? Lütfen belirtiniz.

4.Sınıf.....

 5.sınıf.....

20-Öğrencilerinizin pek ilgisini çekmeyen konuları belirtiniz

4.Sınıf.....

 5.sınıf.....

21-Öğrencilerinizin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde size en çok sordukları sorular nelerdir? Lütfen belirtiniz.

.....

22-Öğrencilerinizin sorularına yeterli (tatminkar) cevap veremediğiniz oluyor mu?

Evet sık sık Evet zaman zaman Hayır olmuyor

23- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde en çok uyguladığınız yöntem hangisidir?

Anlatım Soru-cevap
 Grup çalışması Gösteri ve uygulamalı metot
 Başka.....

24- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersiyile ilgili gezi, gözlem ve inceleme yapıyor musunuz?

Hayır
 Evet (Lütfen belirtiniz).....

25-Okulunuzda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi için tahsis edilmiş "uygulama odası" var mı?

Evet var Hayır yok
 Başka.....

26-Size göre bazı sınıf öğretmenleri, öğrencilerini merkezi sınavlara hazırlamak daha önemli gördükleri diğer derslerdeki eksikliklerini tamamlamak vb. nedenlerle Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saatlerini kullandıkları oluyor mu?

Evet sık sık Evet zaman zaman Hayır

27- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde öğrencilere ne tür ödevler veriyor sunuz? Lütfen örnekler verir misiniz

.....

28- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde öğrencilerin başarılarını nasıl değerlendiriyor sunuz?

- () Yazılı sınavla () Sözlü sınavla
 () Kanaat kullanarak
 () Başka.....

29- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde konular işlenirken Kur'an ayetlerinden ve hadislerden yararlanıyor musunuz? Başka bir deyişle, işlenen konuyla ilgili ayet ve hadislerden örnekler veriyor musunuz?

- () Evet sık sık () Evet zaman zaman () Hayır

30-"Namazların kılınışı" konularını nasıl işliyor sunuz?

- () Kendim bizzat uygulamasını yapıp göstererek
 () Bir öğrenciye uygulamasını yaptırarak
 () Videodan seyrettirerek
 () Kitaptan okutup anlatarak
 () Başka.....

31-Müfredattaki dua ve sûrelerin öğretimini nasıl yapıyor sunuz?

- () Önce kendim sınıfta okuyarak
 () Teypten/Videodan dinleterek
 () Ders kitaplarından çalışıp ezberlemelerini söylerim
 () Başka.....

32-Öğrencilerinizin ne kadarı kitaptaki dua ve sûrelerin tamamını doğru olarak ezberleyebiliyorlar?

Sınıf mevcudu:..... Ezberleyebilen:.....

33-Okul kütüphanesinde veya sınıf kitaplığında öğrencilerin hizmetine sunulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersiyle ilgili kaynak eserler var mı?

- () Hayır yok
 () Evet var (Lütfen belirtiniz).....

34-Sizce Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini olumsuz yönde etkileyen ve başarıyı düşüren en önemli faktör nedir?

- () Araç gereç eksikliği.
- () Uygulama odasının olmayışı.
- () Sınıf öğretmenlerinin bu dersin özel öğretim metotları ve alan bilgisi alanında yeterli eğitim almamış olmaları.
- () Ders kitaplarının yetersizliği.
- () Bu dersin çevreyle ve diğer derslerle yeterince bütünleşememesi
- () Başka.....

35-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin ilgi çekici hale gelmesi ve başarının artması için neler yapıyorsunuz? Veya neler yapılabilir? Önerilerinizi lütfen yazınız.

.....

.....

.....

EK:8

Sevgili öğrenci,

İlkokullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ile ilgili bir araştırma yapmaktayım. Sorulara vereceğiniz gerçek ve samimi cevaplar, araştırmamızın güvenilir olmasını sağlayacaktır.

Ankete isim yazmayınız. Her soruyu dikkatlice okuduktan sonra, size göre en doğru şıkkı (x) şeklinde işaretleyiniz ve gerektiği yerlerde düşüncelerinizi yazarak belirtiniz.

Yardımlarınız için teşekkür eder, derslerinizde başarılar dilerim.

Şeref ŞEN.
DEÜSBE Y.Lis.Öğr.

1-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi hakkındaki düşünceniz nedir?

- Gereklidir Çok Gereklidir
 Gerekli Değildir Hiç Gerekli Değildir

2- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini seviyor musunuz?

- Seviyorum Çok Seviyorum
 Sevmiyorum Hiç Sevmiyorum

3- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersindeki başarı durumunuz nasıldır?

- Pek iyi İyi Orta Zayıf

4-Okumakta olduğunuz Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitabınız hakkındaki düşünceleriniz nedir?

- Çok beğeniyorum
 Anlamını bilmediğim birçok kelime var.
 Konularla ilgili hikaye, örnek olay ve resimler yetersiz
 Okuma parçaları ilgi çekici değil
 Başka.....

5-Size göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde başarınızı düşüren ve konuların öğrenilmesini zorlaştıran en önemli sebep nedir?

- DKAB dersi için uygulama odasının bulunmayışı.
- DKAB kitabının dilinin ağır oluşu, kolay anlaşılamaması.
- DKAB dersinde eğitim araç ve gereçlerinden yararlanılmaması
- DKAB saatlerinde zaman zaman matematik,Fen Bilgisi vb. derslerin yapılması.
- Başka.....

6-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde öğrenmekte en çok zorlandığınız konular hangileridir?

- Allah'a iman.
- Peygamberlik ve Peygamberlere iman.
- Oruç, Zekat ve Hac ibadetleri.
- Namazların kılınışını.
- Dua ve sûrelerin ezberlenilmesi.
- Ahlâki görevlerimiz.
- Meleklerle iman.
- Kutsal kitaplara iman.
- Ahiret gününe iman.
- Kadere iman.
- Atatürk ve dinimiz.
- Başka.....

7-Ezberlediğiniz dua ve sûrelerin Türkçe manalarını da öğrendiniz mi?

- Evet tamamını öğrendim.
- Evet bir kısmını öğrendim.
- Hayır manalarını öğrenmedim.

8-Yaz tatillerinde camilerde ya da Kur'an kurslarında açılan kurslara gidiyor musunuz?

- () Evet her yaz sürekli gidiyorum.
 () Zaman zaman gidiyorum.
 () Hayır hiç gitmiyorum.

9-Eğer yaz kurslarına gidiyor iseniz bunun sebebi nedir?

- () Kur'an okumasını öğrenmek için.
 () Dua ve sûreleri öğrenmek (ezberlemek).
 () Okulda öğrendiğim dini bilgileri pekiştirmek.
 () Başka.....

10-Din konusunda merak ettiğiniz, öğrenmek istediğiniz fakat kitabınızda bulunmayan konular varsa lütfen yazınız.....

.....

11-Sizce Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin size daha çok fayda sağlaması ve ilgi çekici hale gelmesi için neler yapılmalıdır? Lütfen yazınız.

.....

.....